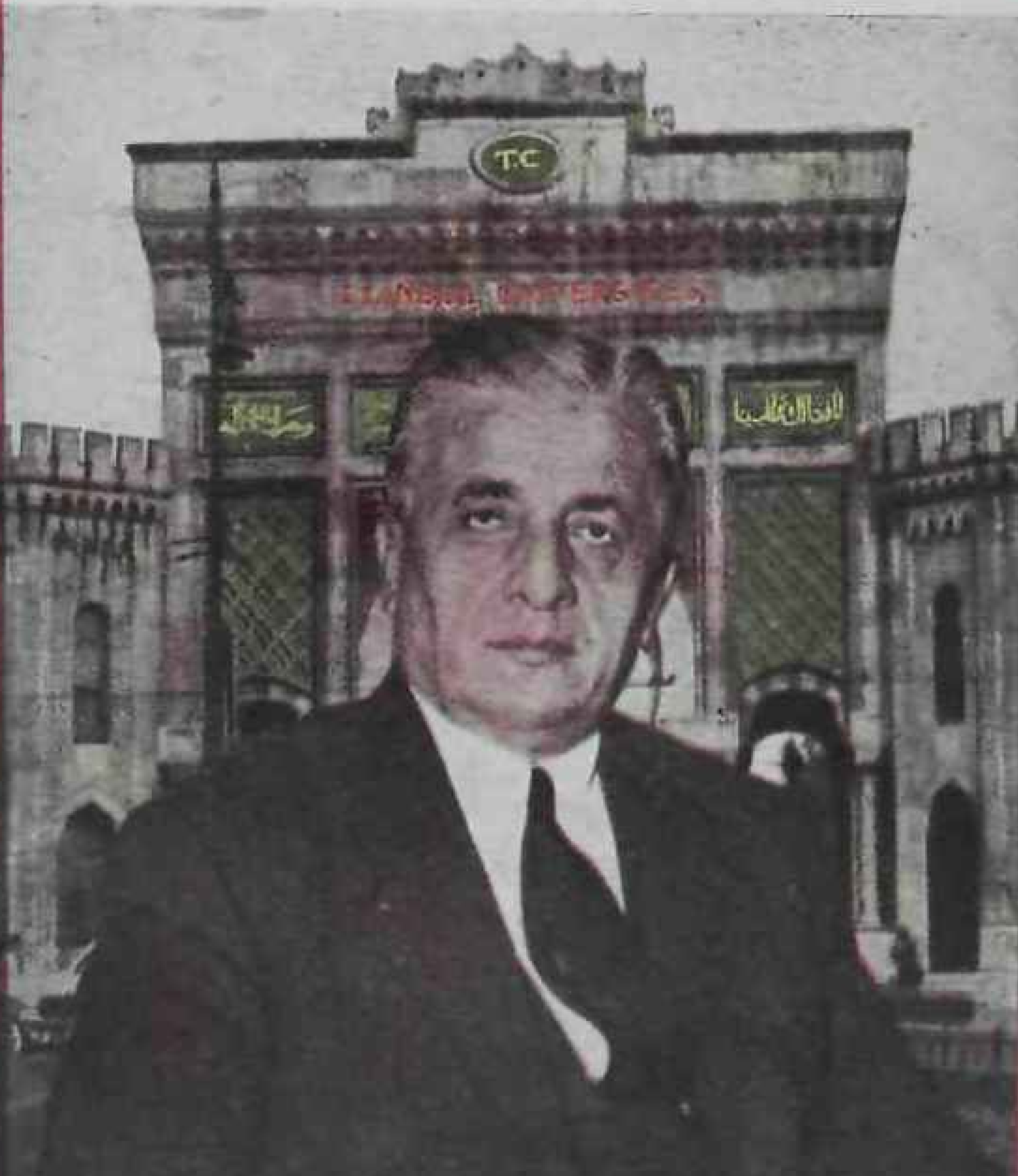
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüâlite Mecmuası

Sene: 2, Cilt: V, Sayı: 80

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P.K.582 — Tel: 18992

Fiatı: 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu *nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :*

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Ressam :

İzzet ÇETİN

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :

Doğan klişe ATELYESİ

*

Abone Şartlan

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları' Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı şer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz

Prof. H. Nail kubalı

Üniversiteden yükselen ses

Kendi aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Demokrat Parti on yıllık hayatının en büyük hezimetine uğramış bulunuyor. Belediye seçimleri memleket umumi efkârının bundan bir buçuk yıl evvelki durumundan bambaşka bir halde olduğunu ispat etmiştir. Millet, bu secimler vesilesiyle Adnan Menderesin sevk ve idaresindeki Demokrat Partiye ademi itimat reyi vermiştir. Neticeyi başka türlü göstermeye çalışmanın, başı kuma sokmaktan zerrece farkı yoktur.

Belediye seçimleri elbette ki sadece şehirleri alâkalandırır ve bizde - hattâ yabancılarda - şehirlerin muhalefeti desteklemelerine mukabil, köylerde iktidarın tutulduğu kanaati mevcuttur. Bu görüşe aldananlar belki de Demokrat Partinin hezimetini küçümsemek yoluna sapacaklar ve köylünün gene iktidarın yanında bulunduğunu sanacaklardır. Şehirler ile köylerin Türkiye'de ayrı istikamette rey verdikleri tamamile asılsızdır ve demokrasiye girdiğimizden bu yana geçen yıllar zarfında yapılan çeşitli seçimlerin neticesi ortadadır. Son on sene içinde bir tek seçim gösterilemez ki şehirler ve köyler aynı partiye ekseriyet sağlamamış olsun. 1946 dan 1954 e kadar Türkiyede reyler, şehirde ve köyde, Demokrat Partiye gidiyordu. Nisbet elbette ki değişik olabilirdi, ama hakikat suydu ki Demokrat Parti hem şehirlerde, hem de köylerde ekseriyeti sağlıyordu. Bugün ise şehirde ve köyde reyler Demokrat Partiden kaçmaktadır.

1950 den evvelki yılları hatırlayınız. Hangi şehir ve hangi şehirli Demokrat Partiyi canı gönülden desteklemiyordu? Bırakınız Anadolu'yu, bırakınız İstanbul'u, bırakınız başkentteki mamur ve esnaf ailelerini ama o senelerde kabineye dahil bulunan nice Halk Partilinin evinde ekseriyet demokrat değil de, neydi? 1950 yi takip eden senelerde de, belki tehalük azalmıştı, ancak ekseriyet gene Demokrat Partinin yanındaydı. Ne var ki şehirler hakkında yanılmak kolaydır, insan muayyen ve maksadlı çevrelere bakarak başka zanlara kapılabilir. Bunun en güzel misali 1950 den sonraki ilk ara seçimlerdir. O tarihte ban İstanbul gazeteleri resmi ilan tevziatında aslan payı alamadıklarından dolayı iktidara küskündüler ve onun aleyhinde yazıyorlardı. Ahmet Emin Yalmanlar emekleyen Demokrat Partinin üzerine yaylım ateşi açmışlardı. Onlara kananların, şehirlerde iktidarın ekseriyeti kaybettiğini sanmamaları imkânsızdı. Ama ara seçimler, bu zehabın yanlışlığım ortaya koymuş ve reyler şehirde, köyde gene Demokrat Partiye akmıştı.

1954 te şehirler ve köyler aynı istikamette ray vermişlerdi. Seçimlerin neticelerine bir göz atmak bunu anlamaya yatar. Demokrat Partinin sağladığı büyük zaferde bütün milletin payı vardı. Tıpkı bugün uğradığı görülmemiş hezimette okluğu gibi... Yarın bir miletvekili seçimi yapıldığı takdirde umumi efkârın hangi safta cephe aldığı bütün çıplaklığıyla ortaya çı kaçaktır. Bir buçuk yıllık idare, on senelik mazisi olan bir partiyi tamamiyle yıpratmıştır. İnsanlar pek çok şeye aldırış etmeyebilirler. Ama aldatıldıkları zehabına kapıldıkları gün, harekete geçmelerine hiç bir şey mani olamaz. Nadir Nadi'nin mükemmel şekilde belirttiği gibi 1950 nin Demokrat Parti aşıkları bu partiye şeker, çimento fabrikası, baraj inşaatı için tutulmamışlardı. Demokrat Partinin o gün terennüm ettiği şarkı, hürriyet ve demokrasi şarkısıydı. O repertuvara avdet etmedikçe reylerin istikameti değişmiyecektir. Bugünkü kadro ile iadei sıhhat ise tamamiyle imkânsızdır.

*

Demokrasinin bütün hakiki dostları Demokrat Partinin başındakileri bu bir buçuk yıl zarfında mütemadiyen ikaz etmişlerdir. Liderin, etrafındakilere kapımış olması kendisi için bir mazeret teşkil etmez. Hakikatleri görebilmeli, iyi ile fenayı ayırabilmeli, kendisini ve partisini iktidarda tutacak yolu tesbit etmeliydi. Bu bir buçuk yıl zarfında, muhalif parti organlarım hususi maksatlar gütmekle suçlandırsanız bile Hürriyet gibi tarafsız gazetelerin hadiselere tuttuğu ışık, Cumhuriyette Nadir Nadi gibi Demokrat Partiye sempatisi aşikâr kalemlerin ivazsız ikazı, nihayet şu mecmuanın çırpınmaları doğruyu lidere göstermek için kâfi gelmeliydi. Eğer bunlar yapılmamış olsaydı, belki bir mazeretten bahsedilebilirdi. Ama bunlar yapılmış, hattâ bunların da üstünde bazı şahısların ağzından ha» kiki durum izah edilmiştir. O saman kulaklarını ve gözlerini kapayanlar bugün akıbetlerin© katlanmak zorundadırlar ve en ufak bir merhamete dahi olan haklarını kaybetmişlerdir.

Şimdi Demokrat Partinin mukadderatına hakim olabilecek başkaları Demokrasinin hakiki dostları tarafından ikaz edilmektedir. Belediye seçimlerinin neticesi ise, her türlü ikazın üstünde, tehlike çanlarının çalması mânasını taşımaktadır. Onlar partilerinin sevk ve idaresini ele alabilecekler nü? Bu sualin cevabı, Demokrat Partinin memleketin belli başlı siyasi kuvvetlerinden biri olarak kalıp kalamayacağı hususunu aydınlatacaktır.

Saygılarımızla

AKİS

Demokrasi

Boşta kalan yumruklar

Geçen hafta içinde orta boylu, tombulca, başı hafif asık, iki yanına yalpa vurur gibi yürüyen bir zatın yüzü mütemadiyen asıktı. Celal Yardımcı o sıralarda, tesadüfen hep seyahat eder vaziyetteydi. Orada burada okullar açıyor, parlak nutuklar veriyordu. Ama işlerin iyi gitmediğine vâkıftı. Canını sıkan da buydu. Kendisi Ağrı milletvekiliydi. Halbuki şimdi, Ağrının en kuvvetli adamı Kasım Küfrevi muhalefete geçmişti. Gerçi sadık hizmetlerine karşılık Genel Merkez kendisini derhal alır, başka yerden aday gösterirdi. Ama, bırakınız ki son hadiseler Demokrat Parti namzetlerinin "oralarda" da seçilmelerinin muhakkak olmadığını göstermişti, Celâl Yardımcı üstelik idare etmekle kendisini mükellef hissettiği müesseselerde bir isyan havasının, bir ihtilâl rüzgârının estiğini görüyordu. Üniversite ayaklanmıştı, profesörler çatlak sesler çıkarıyorlardı. En fenası Celâl Yardımcı hiç bir şey yapamıyor, tehditleri kuru tehditler olmaktan ileri gitmiyordu. Dundan bir buçuk yıl evvel vaziyet böyle miydi? Ankara Üniversitesi profesörlerinden Bülent Nuri Eseni kürsüsüne lâyık bulmamış. Senatonun muhalif mütalâasına rağmen onu bakanlık emrine alıvermişti. Halbuki bugün, bakanlık emrine almak bir kenara, Senatodan cevap alamıyordu. İstanbul Üniversitesi "şimdi işimiz var" mânasına gelen bir mukabelede bulunarak Osman Okyar hakkında sorulan suali hasır altı etmişti. Bu cevabın nasıl bir cevap olacağı ise belliydi ama, bakanı "şimdi işimiz var" diye savmak olur muydu ?

İşte bütün bunların üstünedir ki bir Çarşamba günü Cumhuriyet gazetesinde Prof. Hüseyin Nail Kubalının makalesi çıkmıştı. Sanki Cumhuriyet gazetesi, Milli Eğitim Bakanı Celâl Yardımcının başına iş açacak makaleler neşredilsin diye rahmetli Tunus Nadi tarafından kurulmuştu.. Osman Okyarın makalesini neşreden oydu, Feridun Ergine sütunlarını açan oydu. Şimdi de Hüseyin Nail Kubalı meşhur "ıskat hakkı" mevzuundaki fikirlerini gene orada söylüyordu. Makale "Günün Mevzuu" olarak neşredilmişti. Başlığı "Mebusluktan ıskat" idi. Bu yazıda hukuk profesörü medenî ve demokrat bütün batı memleketlerinde Üniversite tedris heyeti azalarından beklenilen vazifeyi yapıyor ve günün hakikaten mevzuu olan ıskat meselesi hakkında ilmin ne dediğini umumi efkâra duyuruyordu. Makaleden anlaşılıyordu ki ilim ile D. P. Genel Başkanı o mevzuda bambaşka şekilde düşünmektedirler.

Makalenin söylediği

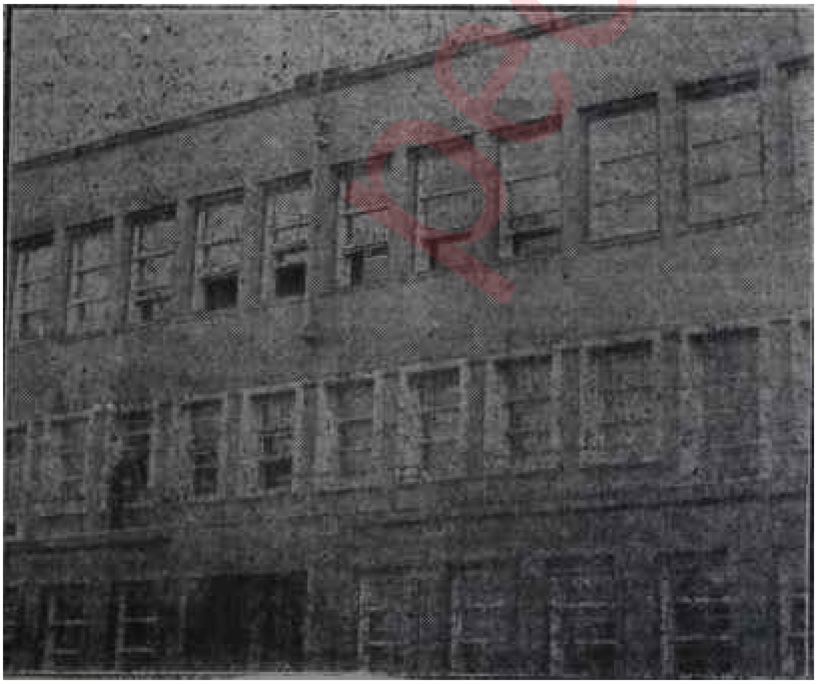
Prof. Hüseyin Nail Kubalı bazı üniversite mensuplarının yaptığı gibi bir takım kamuflajlara baş vurmuyordu. Kalemi eline azimli olarak almıştı. Niyeti dünyanın şurasında veya burasında ıskat hakkına benzeyen teşebbüslerin yapıldığını söyliyerek makalesine "suya sabuna dokunmaz" bir mahiyet vermek değildi. Platonik laflar de etmiyecekti. Türk umumi efkârı bir meseleyle karşı karşıyaydı. Prof. Hüseyin Nail Kubalı vatandaşlarını tenvir etmeyi vazife biliyordu. Nitekim yazı şöyle başlıyordu:

"Demokrat Partinin son büyük kongresinde, partisinden istifa eden veya. ihraç olunanların "mebuslukların da sakıt olmasını zaruri kılacak bir kanunun tedvini" temennisinde bulunulmuş, ekseriyetle kabul edilen bu temenni, bilindiği gibi, kongrede ve umumi efkârda tenkidlere uğramıştır. Bu mahiyette bir teklifin kanunlaşabileceğini hiç sanmamakla beraber, çok yanlış ve zararlı bir hukuk ve siyaset anlayışını aksettirmesi itibariyle bu husustaki objektif düşündüklerimizi açıklamayı mesleki bir vazife telâkki etmekteyiz."

Makale uzun bir yazıydı, lâkin son derece berraktı. Muharrir işin sadece başında değil, her kısmında lâfı gevelememeyi doğru bulmuştu. Anayasada böyle bir hüküm yoktu, üstelik böyle bir Hükmün ilâvesine de Anayasa müsait bulunmuyordu. Bir defa "Anayasamıza göre, mebusluk sıfatının sukutunu veya zevalini mucip haller takdiri ve sübjektif kıstaslarla ölçülebilen ve mebus - parti münasebetlerine taallûk eyleyen siyasî hal ve hareketler olmayıp kanuni ve objektif kıstaslarla tesbiti gereken ve münhasıran mebusla Büyük Millet Meclisi manevi şahsiyeti arasındaki münasebetlere taallûk eden hukuki vaziyetler ve hadiseler" di. Ondan sonra Anayasa milli hakimiyet prensibini ve milli temsil esasını kabul etmişti. Nihayet bu tadil, klasik demokrasi prensiplerine de aykırı olurdu. Pluralist, liberal ve müsavatçı demokratik nizam her hangi bir ferdin veya topluluğun milli varlığın ve menfaatlerin yegâne sembolü olmak iddiasına maniydi. Binaenaleyh "bir hususi hukuk teşekkülü olan siyasi bir parti bir Anayasa organı olan mebusun Anayasa ile müesses hukuki statüsünü tagyire asla selâhiyetli değil" di. İsviçrenin bazı kantonları ile Bavyerada kullanılan "Abberufunsrecht" müessesesinin ve Amerikadaki "Recall" sisteminin ise bizde istenilen ıskat hakkı ile uzaktan yakından en ufak alâkası yoktu. Anayasa hukuku profesörü şöyle diyordu:

"Bizde ihdas edilmek istenen ve fahiş şekilde antidemokratik olan bu usulün kötü misallerini ancak Sovyet Rusya başta olmak üzere Demirperde gerisi Halk demokrasileri anayasalarında ve tatbikatında bulmak kabildir."

Bu kadar değil... Iskat hakkı siyasî ahlâk prensiplerine de aykırıydı. Bir partiden istifa veya ihraç suretiyle ayrılmış olmanın behemehal bir siyasi ahlak zaafına delâlet edeceği iddia olunamazdı. Bir partiden istifa veya ihraç fikir ve karakter olgunluğunun, siyasî faziletin parlak bir delili de olabilirdi. Prof. Hüseyin Nail Kubalının son fikri şuydu: "Her çeşit ahlakin olduğu gibi siyasi ahlâkın

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Mesleğin icabı

Celal Yardımcı
Cevap dahi alamıyor

da temeli hürriyet ve fikre saygıdır. Siyasi ahlâkın inkişaf ve istikrarı için ilk akla gelecek tedbir partisinden ayrılan bir mebusu mebusluktan da ayırmak değil, hürriyet ve müsamaha ananesini bir an evvel kurmaktır."

Evet, bu yazıya Celâl Yardımcı kızmasın da, kim kızsındı? "Siyasi ahlâk" lâfının bir silah gibi nutuklarda kullanıldığı böyle günlerde bu balonun, hem de ilmin iğnesiyle patlatılıvermesine tahammül etmek kolay mıydı?

TıSS...

*B*undan bir buçuk yıl evvel, meselâ

Seçim Kanunundaki tadilât meselesi Mecliste görüşülürken bir Üniversite profesörü fikirlerini böylesine açıkça, cesurca ve mertçe söyleseydi derhal kıyametler kopar, iktidarın gazeteleri o ilim adamına karsı yaylım ateşi açar, Milli Eğitim Bakanlığı süratle harekete geçerdi. Hüseyin Nail Kubalının tam bir fikir adamına yaraşan makalesinin neşrinden bu yana on *gün* geçmiş bulunuyor. Tek akis sudur: Tıss.. Anayasa profesörüne ne bir cevap verilebilmiştir, ne de idari tedbir almak yoluna sapılabilmiştir. Zira Osman Okyar meselesinde Senato tarafından bir rapor hazırlamak mevzuu tetkik ile vazifelendirilen üç ilim adamı Üniversite profesörlerinden beklenilen şeyin ne olduğunu ve "siyasete karışmak" tabirinden nenin anlaşılması gerektiğini hiç bir tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde ortaya koymuşlardı. Üniversite "ilme saygı" prensibine bağlı kaldıktan ve kendi muhtariyetine sahip çıktıktan sonra ne yapılabilirdi ki. Son haftanın, Belediye se-

Kapaktaki profesör

Prof. Hüseyin Nail Kubalı

1949 senesinin bir akşam üzeri yataklı vagonlardan birinin kompartımanının penceresinden kır saçlı, orta boylu ve iyi giyinmiş bir insan d.şarı bakıyordu. İsmi Hüseyin Nail Kubalı idi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde profesördü.

Hüseyin Nail Kubalı, o gün sinirli olmasa bile, üzgündü. Hükümetin, yeni milletvekilleri seçimi kanununun bir ihtisas heyetinde, bir ilim heyetinde hazırlanmasına karar vermesi üzerine Ankara'ya çağrılmıştı. Bu ilim heyeti, partilerin ve hükümetin tekliflerini ele alacak, tetkik edecek, medeni âlemin vazettiği prensipleri ve tatbikettiği kaideleri göz önünde tutacak, bir kanun tasarısı hazırlayacaktı. Demokratik rejime geçişin en büyük merhalelerinden birisi olan serbest seçimi temin edecek kanunun hazırlanışı memlekette büyük bir alâka uyandırmıştı. Geçmiş devirlerin sert ve tek elden idare tarzına alışmış bir büyük parti, C.H.P., rejimi memlekete yerleştirmek için başta milletvekilleri seçimi olmak üzere, her şeye büyük dikkat sarfediyordu. Milletvekilleri seçimi kanununun bir ilim heyetinde hazırlanması bu bakımdan dikkate şayandı ve rejim için büyük bir ilerleme idi.

İlim heyetinin başkanlığım devrin Targıtay Başkanı - yeni iktidarın eski Adalet Bakanı ve sözcüsü - Halil Özyörük yapıyordu. Halil özyörük, bir Yargıtay Başkanı idi ama, zaman zaman hükümete raporlar vermekten de kaçınmıyordu. Demokrat Partinin gayri kanuni bir parti olduğunda ısrar ediyor, hattâ kapatılmasını istiyordu.

İlim heyetinde müzakereler çetin oluyordu. Her meselenin tavazzuhunda profesörler, başta Hüseyin Nail Kubalı, ne kadar ısrar ediyorlarsa, Halil Özyörük de tamamen aksine meseleyi ters taraftan tutuyordu. O günlerin en hararetli münakaşası adli teminat mevzuu idi, Demokrat Parti buna şiddetle taraftar görünüyordu. Halil Özyörük aksi kanaatte idi ve Hüseyin Nail Kubalı'nın ileri sürdüğü adli teminatı partilerin hangi sebeplerden istediklerini tahkik etmek lüzumuna bir türlü yanaşmıyordu. Sert konuşmalar oldu, neticede Hüseyin Nail Kubalı teklifinin reye konulmasını istedi. Beylerin neticesi Haili Özyörük'ün mağlûbiyetini gösterdi ve Özyörük kızgın bir ifade ile "Teklifiniz kabul edildi, partilere adli teminat mevzuunda ne düşündüklerim soracak yazıyı da siz yazınız" dedi. Nail Kubalı, partilere gönderilecek yazıyı kaleme aldı ve bu yazı butun gazetelerde intişar etti.

Hüseyin Nail Kubalı muhtar bir üniversiteye - o gün - mensup bir ilim adamıydı, bir profesördü. Her şeyden önce ilmin çizdiği yolu tercih ederdi. 1950 tarihli seçim kanununu hazırlayan ilini heyetinin, başkan Halil Özyörük yüzünden başka bir yola sevkedildiğini görmekle üzülüyordu. Neticede bir gün, ilim heyetinden istifa etti. Nail Kubalı'yı tekrar ilim. heyetine dönmeğe zorlayanlar, kendisinden bunu istiyenler oldu. Fakat, Hüseyin Nail Kubalı ilmin kendisine çizdiği istikameti değiştirecek insanlardan değildi ve fikrinden dönmedi.

1950 de iktidar değişti. İktidar ile birlikte memleketin idaresinde de yeni bir şekil arayanların başında Profesör Hüseyin Nail Kübalı geliyordu. Fakat, herkes gibi o da umduğunu bulamadı. Halk Partisinin mallarını alan kanunun çıkışından sonra, sert makaleler yazdı ve bu meseleyi hukuk zaviyesinden ele alarak şiddetle tenkid etti. Senelerce evvel, Dördüncü Tarih Kongresinde İstanbul Üniversitesi adına verdiği raporda dediği gibi "hak ve adalete dayanmıyan kuvvetin yıkamaya mahkûm olduğuna" inanıyordu ve bu inançla çizilen hayat çizgisinden asla ve asla inhiraf etmiyordu. Bütün hayatı demokratik esasların memlekete yerleşmesi için çalışmak ve buna herkesi inandırmakla geçmişti. Dördüncü Maarif Şûrasında, demokratik terbiye hakkında hazırlanan raporun tespitinde büyük rol oynamıştı.

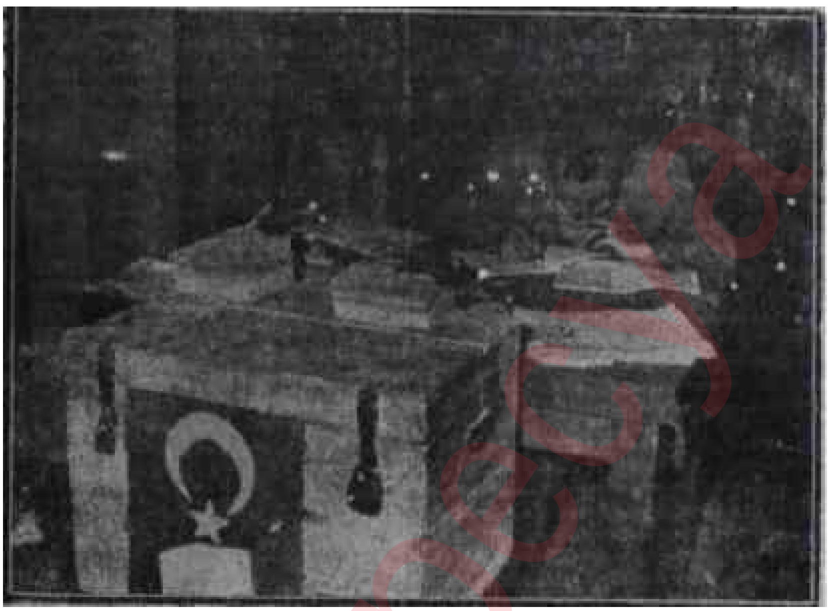
Hüseyin Nail Kubalı, 1900 senesinde Niğde'de doğmuş, İstanbul lisesini bitirmiş, Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra, Pariste hukuk doktorası yapmıştı. Memlekete dönüşünden sonra, İstanbul Üniversitesinde vazife almıştı. İnandığı dâvaların Ur hakikat olarak ortaya çıkmasından büyük sevinç duyacak insanların başında geliyordu. Üniversitenin, talebeye kuru hukuk terim ve bilgisi vermekle iktifa etmesinin aleyhinde olan Hüseyin Nail Kübalı, son yazdığı makale ile de, inandığı meseleleri cesaretle ele alan bir insan olduğunu herkese göstermiştir.

çimlerinin neticesinden de mühim olan - bu neticeler, sadece deve kuşları için hayret uyandırıcı mahiyet taşımaktadır - en mühim hadisesi buydu.

Gerek İstanbul Üniversitesinde, gerekse Ankara Üniversitesinde bir kıpırdanmanın mevcudiyetini inkâra imkân yoktu. İlim adamları, cemiyet içinde kendilerine düşen vazifeyi idrake başlıyorlardı. Umumi efkârı tenvir etmeleri lâzımdı. Sadece umumi efkârı değil, hattâ kudretli politikacıları aydınlatmalıydılar. Sözleri dinlenirdi, yahut dinlenmezdi. Belki gene "bu işi dört buçuk profesör mü daha iyi bilecek, yoksa muhterem heyetiniz mi" diye guruplardan reyler, dört buçuk profesör bir tarafa itilerek toplanacaktı. Ama bu, o profesörlerin vazifelerini terk etmelerinin değil, vazifelerine sarılmalarının sebebini teşkil edecekti. Kaldı ki Üniversite profesörleri bu işte yalnız da değildiler...

reye gidiyoruz?" suali yavaş yavaş belirmişti. Hürriyetin ve demokrasinin son kalelerinin başta ümidsiz görünen mukavemetleri neticesini vermişti. Evet, teslim olanlar, bayraklarını ellerinden bırakanlar çıkmıştı. Ama teslim olmayanlar, bayraklarını ellerinden bırakmıyanlar ispat etmişlerdi ki bir menfaat peşinde olmadan ve yüreklerde korkuyu barındırmadan mevcut şartlar altında dahi mücadele edebilirler. Bu, ümidlerin en büyüğü olmuştu. Bazısı utanmıştı, bazısı tefekküre dalmıştı, bazısı kıssadan hisse çıkarmıştı, bazısı tehlikenin o kadar da büyük olmadığını görmüştü. Ama sebep ne olursa olsun şimdi telâkkiler ve onun neticesi olarak hareket tarzları değişmişti.

Halk da mukavemet edenleri teşci etmiş, onlardan sempatisini, onlardan rağbetini esirgememişti. Bu, bezirganların da ötekilere katılmasını sağlamıştı. Ne zararı var... Te-

Belediye seçiminde sandık

Ne iştirak, ne iştirak!

Gözü açılanlar

Memlekette umumi bir değişiklik ve ferahlık vardı. 1954 yazında başlayan kasvetli hava dağılmaya yüz tutmuş, gökteki kara bulutlar sıyrılmıştı. Tıpkı 1946 yı takip, eden günlerde olduğu gibi millet şuurlu şekilde demokrasi İçin mücadeleye yeniden atılmıştı. Adalet mekanizması farklı şekilde işliyordu. Gazeteler başka ölçüler kullanmaya başlıyorlardı. Üniversiteden sesler yükseliyordu. Demokrat Parti Meclis Grubunun da bu havaya uymamasına imkân yoktu. Ürkeklik gibi celâdet de saridir. Bir kaç kişinin, tepelerine inen yumruklara rağmen direnmeleri, mücadelelerini terketmemeleri, doğru bildikleri yoldan ayrılmamaları ve sinmemeleri pek çok başkalarının gözünü açmıştı. Dudaklarda "ne-

mel onlar olmadıktan sonra tehlikesi nerede? Milletin ademi tasvibi böylece kendisini çeşitli şekillerden belli ediyordu. Hüseyin Nail Kübalının makalesini başka makaleler takip edecekti. ilim adamları demokrasi yolundaki gidişatımız, dış politikamız, iktisadî vaziyetimiz hakkındaki fikir ve kanaatlerini teker takar söyliyeceklerdi. Söyliyeceklerdi ki millet, her şeyi olduğu gibi görsün. Politikacıların demagojilerine karşı hak ve hakikat, müsbet ilim nihayet kendisini gizlenmeğe mecbur saymıyordu. Bu karara kimse karşı koyamıyacak, hakikaten bilenmiş azimleri hiç kimse kıramıyacaktı. İşte, ıskat hakkı "fahiş şekilde antidemokratik" ti. Buna mukabil ispat hakkının "tam mânasiyle demokratik" olduğunu söyliyecek profesör de sesi-

Memleketin

Bundan bir kaç hafta evvel Strasburg'da. Avrupa Konseyinin İstişari Meclis Başkanı Fransız duy Mollet Türk heyetine dahil bulunan 19 lardan birine:

"— Demokrasi inkılâbını sizden evvel gerçekleştirmiş bir milletin mensubu olarak yapacak tek tavsiyem vardır: cesaret ve azim!" diyordu.

Hakikaten cesaretle mücadeleye atılmış olan bir avuç milletvekili, yollarında azimle yürüyorlar. Yalnız memleketin değil, dünyanın kemen bütün siyasi çevrelerinin gözleri onların üzerindedir. Gözleri ve sempatileri.. Zira herkes bilmektedir ki ekserisi genç olan bu politikacılar kendi partilerinde ve memlekette beliren tahakküm istidadına, tek şef sistemine karşı ayaklanmışlar, hürriyetin bayrağını açmışlardır.

19 ların gelişmemeleri, bir siyasî kuvvet olarak meydana çıkmamaları için iktidar tarafından elden gelen hiç bir şeyin esirgenmiyeceğinden kolaylıkla emin olunabilir. Sadece Burdurda kaç tane valinin 'değiştirildiğini düşünmek, Manisada kaç tane idare kurulunun kurulup bozulduğunu göz önünde tutmak, nihayet bizzat Başbakanın ispatçılar hakkında kullandığı kelimeleri, tâbirleri dinlemek ve kaşarlanan tertiplere bir nazar atfetmek bu genç milletvekillerini bekleyenler hakkında mükemmelen fikir verir. Rahat çalışmaları imkânsız kılınacak, daimi bir mücadele tansiyonu içinde kalmaları mecburi olacaktır. Buna rağmen memleket ve rejim onların gayretlerine o kadar muhtaçtır ki cesaret ve azimlerinin kırılmaması için herkes elinden gelen yardımı yapmalıdır. Fakat ilk iş, tabii bizzat 19 lara aittir.

Meclisteki durum

19 lar diye anılmakta devam edilen yirmi milletvekili için ideal çalışma sahası elbette ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Meclis tüzüğü sadece partilere gurup kurma imkânı verdiğinden ispat hakkı taraftarlarının bir partiye süratle sahip olmaları lâzım gelmektedir. Zira zaman zaman verilecek kifayet takrirleri ile D. P. den ayrılan bu genç milletvekillerinin konuşmaları imkanı ortadan kaldırılabilir. Halbuki bir guruba sahip oldukları takdirde gurup namına kendilerine daima söz verilmesi aynı tüzüğün bir icabıdır.

19 ları yeni parti kurmaya sevkeden başka bir âmil vardır. Memleketin her tarafında kendi lehlerinde bir hava belirmiş, hattâ mücadelenin ilk müsbet neticeleri Belediye seçimlerinde alınmıştır. Demokrat Partinin uğradığı hezimet, aslında ispatçıların kazandıkları bir zaferden başka şey değildir. Heyecana gelen kütleleri muhafaza

İspatçılardan Beklediği

etmek, ancak bir kadronun teşkil edilmesiyle kabildir. Yoksa, hareket unutulup gider ve bir sabun köpüğü gibi kaybolur. Siyasette zamanı seçmek mühim bir faktördür. Treni kaçırmamak lâzımdır. Turdun dört bir tarafından 19 lara destek vaad eden telgraflar, haberler yağmaktadır. Ekrem Hayri Üstündağın dediği gibi millet kendilerini yeni bir parti kurmaya zorlamaktadır. Bilhassa İzmir'de tazyik, çoktan dayanılmaz bir hal almıştır.

Madalyonun tersi

*B*una mukabil yeni bir partiyle siyasi hayata atılmak. Demokrat Parti ile alâkayı tamamiyle kesmek demektir. Halbuki 19 lar, eğer ikinci sınıf bir parti haline düşmek istemiyorlarsa, mutlaka ve mutlaka Demokrat Partiyi ele geçirmek zorundadırlar. Zira şu anda memleketin iki büyük siyasi kuvvetinden biri C.H.P., diğeri ise D. P. dir. Bunların arasına sıkışacak bir başka teşekkül, ergeç boğulup gider. Boğulmasa bile, rahat nefes alamaz. 19 lar müşterilerini Demokrat Partiden çekeceklerdir. Ayrı bir parti olarak ortaya çıkarlarsa eski-partilerini dışardan boşaltmaları için çok uğraşmaları gerekecektir.. Orada veya burada kalabalık kütleler tarafından karşılanmak, teşkilât mensuplarının teşvik ve vaad dolu telgraflar çekmeleri müstakbel partinin alâkayla karşılanacağının işareti olsa da bütün Demokrat Partinin bir anda kurucuları kendi kaderleriyle başbaka bırakıvereceğinin delili değildir. Halbuki Demokrat Partinin içi, bir zihniyet ve metod değişikliği için gittikçe olgun hale gelmektedir. Pek çok kimse, partide kalmayı arzulamakla beraber bugünkü liderlerin peşi sıra gitmenin kendilerini muzafferiyete çıkaramayacağını anlamaktadır. Bilhassa Belediye seçimlerinde uğranılan hezimet gözleri açmıştır. Eğer partinin içinde, şu veya bu yoldan tahakküm zihniyeti, o zihniyetin şampiyonlarıyla beraber devrilirse 19 ların demokrasi uğrunda, kenardan mücadele etmelerine sebep kalmıyacaktır. O şartlar altında Demokrat Partinin açılacak kapılarından 19 lar girmekle mükelleftirler. Partiye dönmeleri için bugün yapılan teklifleri kabul etmeleri, onları bir anda siyasî mevta haline getirir.

İşte bu vaziyettir ki bir parti kurun kurmama hususunu çok müşkül bir mesele haline getirmektedir. Eğer Meclis tüzüğü siyasî partiyi gurup teşkil etmek için şart koşmamış bulunsaydı, 19 lar müstakil bir heyet olarak çalışabilirler, onların Mecliste bir blok halinde hareketleri Meclisin dışında kendilerine sempati besleyen kuvvetleri alesta tutabilir. Demokrat Partinin içinde Olacak muhtemel inkişafları beklemek için zaman sağlardı. Ama realite başka olduğuna göre 19 lar, Demokrat Partiye bir daha dönmemek pahasına da olsa ayrı bir parti kurmaya kendilerini mecbur hissetmektedirler. ,.

Doğuda batı metodları

Fakat bu arada 19 ların şansı ayrı bir hüviyetle çıktıkları politika sahasında kötü mânasiyle "politikacı" olmamaya çalışmalarıdır. Cemiyetimizin hâlâ doğulu esasların tesirinde bulunduğunu inkar etmek imkansızdır, ama 19 lar batılı metodları bu cemiyete tatbik etmek zorundadırlar. "En uzun yol, kestirme yoldur" derler. Bu, politikada da doğrudur. 19 ların ortaya çıktıkları bugün şartlar, on sene evvel Demokrat Partinin gözlerini dünyaya açtığı günlerin şartlarından tamamiyle değişiktir. O zamandan bu yana bir çok şey denenmiş, bir çok metod eskimiştir. Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demek prensibi bunların başında gelir. "Opportunite" ile "opportunisme" birbirine karıştırılmamalı, dostluklar veya rekabetler kısa görüşlü mütalâalarla tesbit edilmemelidir. 19 lar küçük hesaplarla hareket ederlerse mutlaka mağlûp olurlar. Zira karşılarında küçük hesapları kendilerinden çok daha iyi anlayanlar vardır. İspatçıların tek muvaffakiyet şansı, her ne pahasına olursa olsun prensiplerinden dönmemeleri, başlan sıkışınca bunları pervasızca kurban etmemeleridir. Bunun yanında dinamizm ve iyi bir taktik Meclis içinde 19 ları kolaylıkla 1 numaralı muhalefet organı haline getirebilir.

Prensiplerden fedakârlık etmemek, partinin desteklerini seçerken de son derece mühimdir. Bir zamanlar bizzat 19 lavın fena numara verdikleri şahsiyetlere bir muayyen yolun beraber katedilmesinde mahzur bulunmadığı mucip sebebiyle yüz verildiği takdirde umumi efkâr yeni parti hakkında hükmünü menfi olarak vermekte gecikmiyecektir. 19 lar eskimiş şöhretlerden uzak kalmasını beceremezlerse o şöhretlerin karakterleri kendilerinin tabii karakterleri haline gelecektir.

Pek çok insanda, yeni hareket yeni ümidlere yol açmıştır. Bunların âleti vaziyetine girmek, hattâ onlarla işbirliği halinde görünmek, hareketi dejenere etmenin en kolay usulüdür. Karakter zaafiyle malûl bulundukları cümlece müsellem şöhretlere 19 ların isimlerinin yanında rastlanmamalıdır. Onların telkinlerine, bir muayyen an hoşlanılsa bile kapılutmamalıdır. Bunlar çok mühim faktörlerdir. Politikanın bezirgânlık olmaktan çıkarılması, gaye uğrunda her vasıtanın mubah sayılmaktan kurtarılması 19 ların hakiki şansını teşkil etmektedir.

Bu fikirlerin saf, hattâ safdil bir idealizm sayılmaması son derece faydalıdır. Alaturka kurnazlığın insanları devamlı muvaffakiyete götürmediği tecrübe ile sabittir. Batının başarısını, doğunun saman alevi gibi parlayıp sönmesinin sebebini bunda arayanlar yanılmazlar. "Souplesse"... Evet! Ama dürüst bir "souplesse"... Sundan her hangi bir kimseye zarar geldiği şimdiye kadar görülüp işitilmemiştir

19'lar Mecliste

Cesaret ve azim

ni bugünlerde duyuracaktı. Bir mucizeymiş gibi gösterilmeğe çalışılan iktisadi vaziyetimiz de bütün çıplaklığiyle yakında ortaya dökülecek, rakamların hakikatte nasıl konuştukları anlaşılacaktı. Üniversite muhtariyeti kâğıt üzerinde kalamazdı. Üniversitenin mensupları ona layık olduklarını ispatla mükelleftiler. Tıpki basın gibi.. O da basın hürriyeti ve ispat hakkı avazeleri koparırken bunlara hak kesbettiğini tutumuyla belli etmeliydi.

Mukabil hareket hazırlıkları

Bu değişiklik, elbette ki alâkalıların da gözünden kaçmıyordu. Yapılan toplantılarda meselenin üzerinde duruluyor ve düşünülüyordu. Zecri tedbirler almak veya almamak.. Zecri tedbir almak iyiydi, ama sertlik söktürülebilir miydi? O yolun bir defa daha denenmesine taraftar olanlar iktidara yakın çevrelerde yok değildi. Bunlar büyük bir nevmidi içinde "yok, birader, demokrasi bu değildir" diye başlarını sallıyor ve liderleri kışkırtıyorlardı. Yükselen seslerin kendi kulaklarına hoş gelmemesinden daha tabiî bir şey bulunamazdı. Zira o sesler, kendilerinin gidişini tasvip etmiyordu.

Bu. bakımdan "iyi havadan sonra yağmur" un gelmesi neviindem yeni bir "zecri tedbir" devresine girme teşebbüsüne geçilmesi kimseyi şaşırtmamalıdır. Bu devre kısa, fakat müşterek bir mukavemetle ebediyen kapatılabilir. Zira hadiselerin gelişme tarzı sertlik politikası şampiyonlarının cesaretini çok kırmıştır. Ancak mukavemet cephesi çatlak vermemeli ve "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" prensibi elden bırakılmamalıdır. Dünyanın her tarafında muhtelif müesseselerin haklan böyle korunmaktadır. Üniversite müessese-; sine bir tecavüz vuku buldu mu bütün Üniversite mensupları mütecavizin karşısına dikilmektedirler. Hocasından talebesine kadar.. Bir gazetecinin başına dert açılması bütün basında günlerle ve günlerle, büyük puntolu başlıklarla en mühim hâdise olarak ele alınmaktadır. Teşrii haklara toz kondurulması karşısında ise müsbet misal olmamak gerekir. Yahut bu misali tarihin çok eski devirlerinde aramak lâzımdır. Zira buna, artık teşebbüs dahi edilmemektedir.

Belki de sağanak halinde gelebilecek • fırtınanın kimseyi gafil avlamaması şayanı temennidir. Sağanak, son sağanak olacaktır.

Seçimler

Kuma gömülen başlar

Bu haftanın başında Salı akşamı, Ankara radyosunda "Radyo *gazetesi"* ni okuyan spikerin bir tuhaflığı yardı. İlk cümleyi garip bir edayla okudu, sonra sustu, bir müddet mikrofon kapalı kaldı, tekrar açıldığında manası kolay kolay anlaşılmaz bir cümle söylendi. İki gün evvel yapılan Belediye seçimlerinden bahsediliyordu. Hemen hemen istisnasız bütün büyük gazeteler bunların Demokrat Parti için nasıl bir hezimet teşkil ettiğini belirtmişlerdi. Bir çok başmuharririn o günkü yazısının başlığında "ders" kelimesi yer alıyordu. Ümid ve temenni olunuyordu ki iktidar partisinin liderleri millet tarafından kendilerine verilen bu ihtardan ibret alırlar ve yanlış yolda bulunduklarını görüp anlayarak partilerim yeniden "halkın sevgili partisi" haline getirirler. Seçmenler Demokrat Partiye rağbet göstermemişlerdi. O kadar ki iktidar partisi - Osman Bölükbaşının tabiriyle - "tek başına koştuğu bir yarışı kaybedecek hale" düşmüştü. Hakikaten teşkilâtsız ve handikaplı müstakiller, öteki siyasi partilerin girmedikleri bu seçimde kudretli Demokrat Partiyi bir çok şehirde yere çalmışlardı.

Fakat, o ne? Salı akşamı Radyo gazetesinin bu seçimlerin neticesini, bazı rakam oyunlariyle Demokrat Partinin bir zaferi şeklinde takdim etmeye çalıştığı hayretler içinde kalınarak görüldü. Efendim, Türkiyede 825 tane belediye vardı. Bunların sadece 731 inden kati netice alınabilmişti. Hüküm vermek için öteki 94 ü de beklemek lâzımdı! Ama bazı kimseler ilk neticelerden bir takım hükümler çıkarmak ve umumi efkâra telkin etmek istiyorlardı. Bunların aslı yoktu. Millet Demokrat Partiye, eskisinden de fazla itimat göstermişti. Buna mukabil Cumhuriyet Halk Partisine verilen reyler korkunç şekilde azalmıştı! Mevcut Belediye âzalıklarından sekiz bin küsurunu gene Demokratlar kazanmışlardı. Müstakiller üç bin küsur yer elde etmişlerdi. 197 azalık Köylü partisine gitmişti. C.H.P. nin aldığı ise 17 azalıktan ibaretti Bu hesaba göre iktidar partisi reylerin yüzde 63,55 ine, müstakiller 28,21 ine. Köylü partisi 4.40 ma, CHP. ise 0.12 sine sahip oluyorlardı. Halbuki 1950 yi takiben yapılan seçimlerde D.P. sadece reylerin yüzde 87,12 sini almıştı. C.H.P. ye düşen nisbet ise yüzde 35 idi. Bu da gösteriyordu ki beş sene zarfında halkın D.P. ye rağbeti artmış, C.H.P. ye rağbeti azalmıştı.

Evet, Salı gecesi Ankara radyosu bu neticeyi ciddi ciddi ilân etti ve iktidar hesabına büyük bir iftihar payı çıkardı. ihtimal ki o geceki Radyo Gazetesini hazırlıyanlar C. H. P. nin seçimlere katılmadığını unutmuşlardı. Yahut unutur görünmeyi tercih etmişlerdi.

Seçimlerin görünümü

Pazar günü bazı yerlerde sandık başları hoş, bazı yerlerde doluydu. İstanbul ve Ankara gibi müstakillerin kuvvetti olmadıkları yerlerde gene bir sayım havası esiyordu. Bu sefer halk sokaklara çıkmıştı ama, gezmeye gitmek için.. Yoksa, reyini vermeğe değil. Buna mukabil müstakillerin kuvvetli bulundukları yerlerde iştirak nisbeti yüksek oldu. Ancak bu sefer de seçmenler reylerini demokrat adaylara vermediler, müstakilleri seçtiler. Teşkilâtlı, kudretli bir partiye karşı müstakiller belediye azalıklarının yüzde 30 unu kazanıyorlardı. Netice, inanılacak gibi değildi. Demek ki umumi efkâr tamamiyle değişmişti ve Demokrat Parti artık tasvip edilmekten çok uzaktı. Bir çok yerde rey pusulaları "teksir edilmiş" diye iptal olunmuştu. Yeni seçim kanununa göre partiler matbu listelerden istifade ettikleri halde müstakillerin adının yazısiyle yazılması mecburiyeti vardı. Bunun nasıl bir emek işi olduğu ortadaydı. İktidar, seçim kanunundaki tadilât tasarısını hazırlarken müstakillerin veya karma listelerin kazanma şansını kırmaktan başka şey düşünmüyordu. Halbuki halk Demokrat Partiye sureti katiyede rey vermemeğe öylesine azimliydi ki bütün güçlükleri yenmiş ve gene müstakilleri seçmişti. Pek çok kimsenin kanaati, eğer girseydi seçimleri C.H.P. nin kazanacağı merkezindeydi. C.H.P. nin girmesiyle bütün liste müşkülleri halledilecekti. Düşünmeli ki Demokrat Partinin zaferleri arasında ilân edilen yerler arasında hesaba katılan Malatyada belediyeyi, müstakiller dört bine karşı 19 binle, yani 15 bin rey farkla kazanmışlar, fakat rey pusulalarının teksir edilmiş olduğu mucip sebebiyle Belediye dört bin rey alanlara verilmişti.

O kadar ki bazı yerlerde aynı elden çıktığı iddiasıyla bir takım el yazması listeler makbul görülmemişti. Anlaşılan seçim kurullarına bundan böyle hakimlerin yanında el yazısı mütehassısları, grafologlar sokmak gerekecekti. Belki de iktidar, seçimlerin selâmetini bu çarede görecekti. Eee, grafologa da itiraz olunmazdı ya... Fakat halk meseleyi böyle anlamadığından Başbakan Adnan Menderes'e telgraflar yağıyordu.

Son yurt seyahatinde Başbakan Adnan Menderesin en ziyade hararetle karşılandığı yerler arasında bulunan Çorum ve Amasyada Demokrat adaylar kaybetmişlerdi. Anlaşılıyordu ki toplattırılan meraklı kalabalıklarının oralar halkının hakiki hissiyatını ifade gibi bir meziyetleri yoktur. Seyhan neviinden 'yerlerde bir takım rey listelerinin Genel Merkez müfettişi Atıf Benderlioğlu'ya teslim edilmiş olmasına rağmen iç huzursuzluklar yüzünden zafer demokratlara gülmemişti.

Şu ana kadar seçimlerin tam ve kati neticesi ilân olunmamıştı. Fakat her şey gösteriyordu ki Demokrat Parti sadece ve sadece müstakil adayların bir kıymet ifade etmediği veya hiç katılmadığı mahallerde ehemmiyetsiz rey sayısıyle kazanmış, ciddi bir mücadelenin cereyan ettiği her yerde yenilmiştir. Bu neticenin ehemmivetle kaale alınması gerekirdi.

Gösterilen alâka

Hakikaten Pazar günkü seçimler gerek Cumhurbaşkanı Celal Bayar, gerekse Başbakan Adnan Menderes tarafından dikkatle takip olunmuştu, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar

Telefonu en sık çalan bakanlar

0011 *0014* *0018*

o gün öğle üzeri şehirde bir gezinti yapmış ve iştirak nisbetini tetkik etmişti. Tasnif başladıktan sonra da Çankaya köşkünden telefonla Ankaradaki durumun ne olduğunu birkaç defa alâkayla sorulmuştu. Başbakan Adnan Menderes de bir çok yerle temas halinde kalmıştı. Milletvekillerine ve bakanlara ise, bilhassa kendilerini alakadar eden mahallerden-telefon haberleri geliyordu. O gece Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bir çok bakanı nezdine celbetmişti. İlk neticeler orada bahis mevzuu edilmişti. Fakat doğrusu istenilirse vaziyetin vahameti hemen meydana çıkmamıştı. Asıl durum, ertesi gün öğrenildi.

Başbakan Adnan Menderes sinirli görünüyordu. Pazartesi günü akşama doğru yanında ideal arkadaşı Dr. Mükerrem Sarol olduğu halde Başbakanlıktan 0002 numaralı büyük Cadillac ile ayrıldı ve Çankaya köşküne gitti. Orada Cumhurbaşkanı Celal Bayar kendisini kabul etti. Fakat Dr. Mükerrem Sarol arabadan inmemiş ve köşke girmemişti. Akşam kendilerine başka bir ideal arkadaşları, Nihad Erim de katıldı ve Ankara Palasta Başbakanın hususi odasında yemek yenilerek geç vakte kadar hasbıhallerde bulunuldu. Demokrat Parti Genel Başkanının en yakın ve emin müşavirleri onlardı. Adnan Menderes onların akıllarına güveniyor, onların tavsiyelerine kıymet ve ehemmiyet veriyordu. O görüşmenin üzerinden 24 saat geçmeden Ankara radyosu Belediye seçimlerini Demokrat Partinin bir zaferi, Halk Partisinin bir hezimeti olarak ilte edince Genel Merkezin hadiseyi umumi efkâra nasıl arzedeceği ve nasıl tefsir edeceği anlaşıldı. Hakikaten bu pek parlak bir buluştu! Öyle ya. mademki Demokrat Parti 1950 yi takip eden seçimlerde aldığı reyden daha yüksek nisbette rey almışta, demek ki milletin itimadı artmıştı. C.H.P. nin rey nisbeti ise yüzde 35 ten. yüzde 0,12 ye düşmüştü.. Bu, ne feci bir sukuttu!

Hakikaten Salıdan bu yana Demokrat Çevrelerin hadiseyi bu şekilde işlemeye gayret ettikleri görüldü. Hiç bir ibret alınmalınmıştı, tutulan yolda şiddetle devam olunacağı anlaşılıyordu. Galiba iktidarda bulunanların gözlerine bir hal arız oluyor. Zira bundan sadece beş yıl evvel eğer o zamanın iktidarı C.H.P. bir seçim neticesini bu mantıkla ilân ve tefsir etseydi sevimli Adnan Menderes kahkahadan kırılırdı.

Iskat ve ispat

Belki de gazeteciler, bundan çeyrek asır evvel İspanyada kral 13. Alfons'un bir belediye seçiminden fena neticeler gelmeye başlar başlamaz tahtından feragat ettiğini hatırlıyarak Pazartesi günü Başbakanın Çankaya ziyareti üzerine "irtifa" şayiasını tekrar ortaya çıkardılar. Gün geçmiyordu ki kabinede istifa rivayetleri kulaktan kulağa yayılmasın.. O zaman derhal üç bakanın telefonları çalıyor ve Emin Kalafata, Sıtkı Yırcalıya ve Samed Ağaoğluna "istifalarının doğru olup olmadığı" soruluyordu. Pazartesi akşamı bunlara, yeni kabineyi kurmaya Sıtkı Yırcalının memur edildiği rivayetleri eklendi. Kabinede, hiç olmazsa bakanlar arasında bir değişiklik o kadar tabii addediliyordu ki şayiaların önünü almaya imkan yoktu. Hikâye, Prenses Margaret'in hikâyesini geçmişti.

İktidar çevrelerinde tereddük hâkimdi. Bir çok kimse Adnan Menderes çapında bir lider bulmanın güçlüğünü tekralıyor onunla ondan sonra ilk gelen arasında pek büyük mesafe bulunduğunu söyliyerek "peki kim?" diyordu. Halbuki liderlerin çapının, ellerinde tuttukları partinin durumuyla ölçülmesi gerekirdi. Bundan beş yıl evvel milletin kahir ekseriyeti tarafından iş başına getirilmiş bir parti vardı ki aradan geçen beş senenin sonunda teşkilâtsız müstakillere bir çok yerde yeniliyordu. Bu neticeyi almak, o kadar zor bir şey değildi. Eğer "çap" tan anlaşılan bu ise, mesele kolaylaşıyordu.

Tıpkı geçen hafta olduğu gibi bu haftanın sonunda da istikbale ait tahminlerde bulunmak son derece zordur. Zira bizzat alâkalılar henüz bir karara varmış değillerdir. Iskat hakkının çıkmayacağı, hattâ getirilmeyeceği anlaşılmaktadır. Hükümetin bulduğu yeni formül de milletvekillerinin hoşuna gitmemiştir. Zaten bunun, ıskattan fiilen bir farkı yoktur. Formüle göre partisinden çıkan veya çıkarılan milletvekili kendi bölgesinde yapılacak bir ara seçiminde şansını deniyecek, kazanırsa sırasına dönecek, kaybederse ıskat olunacaktı.

İspat hakkına gelince, bunun Adnan Menderes kabinesi tarafından kabul edilmiyeceği bilinmektedir. Bu bakımdan böyle bir hakkın Meclisten çıkması, hükümetin yerini başka bir Demokrat Parti hükümetine devretmesiyle mümkün olacaktır. Yedekte bekleyen en kuvvetli başbakan namzedi ise Fuad Köprülüdür.

Demokrat Partinin yüksek çevreleri yaptıkları husussi konuşmalarda halledilmiyecek hiç bir şeyin bulunmadığını, partide gedik açmanın doğru olmadığını, ispat hakkı gibi nihayet teferruata taallûk eden meseleler yüzünden bir partinin parçalanmasına müsaade edilemiyeceğini

söylemektedirler. Belediye seçimlerinin D. P. sözcüleri tarafından resmî tefsiri ne olursa olsun, neticelerin bu görüşü kuvvetlendireceğine zerrece şüphe yoktur. Seçimler iktidar partisinin Meclis gurubu Üzerinde de aynı aksülâmeli yapacaktır. Adnan Menderesin istifası ancak o mülâhazayla kabul edilir ve yeni kabineyi kurmak vazifesi ancak o mülâhazayla Fuad Köprülüye verilir. Ancak ondan evvel sertlik yolunun bir defa daha denenmesi ihtimal haricinde değildir.

C. H. P.

Kaynaşmayı yazıyor!

Ankarada Ulus meydanında, Yenişehire giden otobüs ve troleybüslerin kalktığı yerde gazete müvezzileri günün her saatinde garip havadisler haykırırlar. "Anasını, babasını kazıklayan adamı yazıyor!." veya "Serçe sokağında basılan randevu evinde gelinini yakalayan kaynanayı yazıyor!" bunların en masumlarından nümunelerdir. Orada müvezzilerin ağandan hükümetler çekilir, hükümetler kurulur, istifalar» olur, tayinler yapılır. Geçen hafta içinde Medeniyet adlı gazeteyi satanlar "Halk Partisi içindeki kaynaşmayı yazıyor", "İnönü - Gülek ihtilaf mı yazıyor" diye haykırışıyorlardı. Cumhuriyet Halk Partisi, Kurultayını yapmak kararını yermişti. Demokrat Parti taraftarları bu gibi gazete manşetleriyle toplantının havasını hazırlıyorlardı.

C.H.P. Kurultayının yaz aylarında yapılması gerekiyordu. Fakat partinin sevk ve idaresini deruhte edenler beklemeyi tercih etmişlerdi. Siyasi hava son derece gergindi. İktidar, bilhassa radyo vasıtasıyla muhalefete ateş püskürüyor, yapılmadık isnat bırakmıyordu. C.H.P. buna rağmen yıllık toplantısını aktedebilirdi. Fakat partide asıl beklenilmek istenilen şey D. P. nin Büyük Kongresiydi. O kongre yapıldığına göre, şimdi Kurultayı toplamak sırası gelmişti.

İktidardan düştüğünden bu yana C. H. P. toplantılarını daima muntazaman yapmıştı. Toplantılardan şu veya bu netice alınmıştı. Ama Kurultay senelerce geriye atılmadığından teşkilât içindeki kaynaşmaların kökleşmesine mani olunmuştu.

Toplantımızın yeri

C.H.P. liler arasında toplantının tarihi hakkında mutabakat, fakat yeri mevzuunda ihtilâf vardı. Herkes Kurultayın 1955 senesi içinde yapılmasına taraftardır. Bunu temin maksadiyle Parti Meclisi, fevkalade bir içtima aktedecek ve tarihi ilan edecektir. Şimdilik akılda olan gün, 26 Aralıktır. Fakat Kurultayın yeri bahsinde muhtelif fikirler çarpışmaktadır. Bir çok C.H.P. li toplantının Örfi İdare mıntakası dışında yapılması için ısrar etmektedir. Bunlara göre Eskişehir biçilmiş kaftandır. Orada delegeler istedikleri gibi konuşabileceklerdir. Ancak bunun mahzuru ortadadır. C.H.P. büyük alayişle Parti Meclisi toplantısı için Bursalara kadar gitmiş, fakat sanki Bursada Örfi İdare yasaklarına toptan mugayir hareketler yapılıyormuş zehabı uyandırıldığından tebliğden ne basın bahsetmişti, ne de zaten hazırlanan metinde dişe dokunan bir husus bulmak kabil olmuştu. Şimdi Kurultay Ankarada değil de Eskişehirde yapılırsa, toplantı umumi efkârın gözü önünden kaçırılmış gibi olacak ve ehemmiyetini çok kaybedecekti.

Sonra, Örfi İdarenin her türlü demokratik faaliyeti sekteye uğrattığı intihamı uyandırmak da doğru değildi. Bir siyasi parti, Örfi İdare mıntakasında pek âlâ toplantılarını yapabilir ve bu idarenin, dokunulmasını memleket menfaatları bakımından zararlı görerek yasak ettiği muayyen mevzulara dokunmaksızın istediğini söyleyebilirdi. Nitekim tenkid hürriyeti ortadan kalkmış değildi.

Faik Ahmet Barutçu
Çiçeksiz yaz olur mu?

İhtimal ki bu hususları göz önünde tutarak Kurultayın başkentte ve umumi efkârın gözü önünde yapılmasını isteyecekler galip geleceklerdir. Umumî efkârın murakabesi, en kuvvetli teminat yerine geçecektir.

Küçük ve büyük meseleler

Memleketin böylesine mühim bir devrenin eşiğinde bulunduğu bu sırada pek çok C.H.P. li Kurultayın bir tüzük tadilâtı veya sen-ben çekişmesi Kurultayı değil, prensip meselelerinin ele alındığı toplantı hüviyetini taşımasını arzu etmektedir. Tüzük meseleleri ileriye atılabilir. Ama Kurultayda C.H.P. rejim bahsinde muhalefetin görüşlerini kristalleştirmek, bayrak açmak mecburiyetinde görülmektedir. Dâvalar tek tek ele alınmalı, âdeta bir "Demokrasi Misakı" hazırlanmalıdır. Öyle bir misak ki rejim mevzuunda , müşterek bir cephe kurmak zamanı geldi mi. misakın ana prensiplerine öteki muhalefet partileri de katılabilsinler. Zira gerek tecrübesi, gerekse kökleşmiş vaziyeti dolayısiyle C.H.P. alemdarlık yükünü hâlâ muhafaza etmektedir.

Eğer bu yapılacak yerde delegeler gündelik politikaya kendilerini kaptırırlar, Parti Meclisi tebliğlerine kadar geçen nal ve mıh sıkıntısını Kurultayın esas mevzuu yapar, bir takım beylik teraneleri tekrarlamakla iktifa ederlerse, C.H.P. halkın nazarında çok şey kaybedecektir. Büyük seçimlere şunun şurasında İki yıl kalmıştır. Ana muhalefet partisi o zaman vereceği savaşın, plânlarını bu günden yapmalı ve esaslarım tesbit ederek seçim gününe kadar kullanacağı "slogan" ları bugünden hazırlamalıdır. Bundan başka parti, büyük kütleye ciddiyet ve vekar bakımından ibret dersi vermeli, mevcut şüpheleri dağıtmalı, itimat telkin etmelidir.

Şahsiyetler meselesi

Gerçi C.H.P. de, demokratların arzuladıkları gibi bir çekişme mevcut değildir. Ama şahsiyetler arasında derin uçurumlar vardır. Genel »Sekreter Kasım Gülek meselesi, partinin dikenli meselelerinden birisi, belki de başlıcasıdır. Parti, Kasım Güleksiz olmaz. Ama hâdiseler göstermiştir ki sadece Kasım Gülekle de olmuyor. İkisinin arasını bulmak, Genel Sekreterin etrafına daha temsili bir heyet seçmek lâzımdır. Faik Ahmet Barutçunun bulunmadığı İsmail Rüştü Aksal'ın dışarda bırakıldığı bir C.H.P. merkez idare kurulu düşünülebilir mi ? Kasım Gülek... Evet! Ama, onunla beraber ötekilerin de mutlaka ve mutlaka C.H.P. nin mukadderatım tesbit edecekler arasında yer almaları lazım gelmektedir. Genel Sekreter bugüne kadar daima ayırıcı bir unsur rolü oynamış, kendisine rakip gördüğü kimselerin ayağım partiden çekmek İçin elinden geleni yapmıştır. Ama bugün şahsî endişelerden kurtulmuş olması gerekir. Hadiseler kendisini partinin tabii Genel Sekreteri haline getirmiştir ve o mevkiini en amansız muhalifleri dahil, hiç kimse münakaşa etmemektedir. Fakat partinin iktidara bu kadar yaklaştığı bir sırada hususi mülâhazalarla ayırıcı rol oynamakta devam etmek ve partiye - iyi kullanıldıkları takdirde - dünyanın en büyük faydasını sağlayacak sevilmiş şahsiyetleri dışarda bırakmak hatadır.

Toplayıcı rolü oynamak Genel Başkana düşer. Bir müddetten beri partiyi fiilen o sevk ve idare etmektedir, politikasını o çizmektedir. Kurultayda da, daha doğrusu Kurultayın havasını hazırlamakta da onun bilfiil çalışması fikir ve kanaatleri ni belli ederek kuvvetlerini çekip çevirmesi gerekmektedir. Su tada C. H. P. ye lâzım olan Lozandaki murahhas değil. Garp cephesindeki kumandandır. İsmet İnönünün o sıfatla hareket etmesi ve kuvvetlerini zafere götürmesi pek âla beklenilebilir.

Ç O C U K

ANDERSEN'DEN BİR MASAL

İmparatorun Yeni Elbiseleri

Uzun seneler evvel, iyi giyinmeye meraklı bir hükümdar yaşardı. Hükümdar memleket menfaatlerine kıymet vermez, askerlerini ihmal eder, güzel san'atlara alâka göstermez, yalnız elbiselerini göstermek için sık sık merasimler tertipler, geçit resimlerinde hazır bulunur veya seyahatlere giderdi. Geri kalan zamanını nazırlar heyetinde değil, elbise dolapları arasında geçirirdi.

Hükümet merkezi, büyük bir şehirdi, Bu şehir, pek çok seyyahın uğrak yeri idi. Bir gün, kervanla beraber şehire iki dolandırıcı geldi. İndikleri handa, kendilerinin dokumacı olduklarını ve dünyada eşi görülmemiş nefis kumaşlar imal ettiklerini anlattılar. Bu kumaşlar yalnız renk, sağlamlık desen ve çeşit itibarile emsallerine faik değil, aynı zamanda sihirli hususiyetleri haiz bulunuyorlardı. Meselâ işgal ettiği mevkie lâyık olmayan veya aklından sakat bulunan bir insanın bu kumaşları gözlerile görebilmesi veya ellerile hissedebilmesi kabil değildi.

Hükümdar, şehire böyle iki marifetli dokumacı geldiğini duyunca, imal ettikleri kumaştan kendisine elbise diktirmek hevesine kapıldı. Dokumacıları çağırtarak kendilerine bol para verdi, hemen birer tezgâh tedarik ederek çalışmağa başlamalarını emretti.

Aradan birkaç gün geçti. Hükümdar, dokumacıların ne yaptıklarını öğrenmek istedi. Fakat kumaşların lâyık olmadıkları bir mevki işgal edenlerin gözüne görünmemesi, kendisini düşündürüyordu. Dokumacıların bulundukları mahalle gitmeğe cesaret edemediğinden, yerine vezirlerin en namuslusunu göndermeğe karar verdi.

İhtiyar vezir, dokumacıların oturduğu odaya girdi. Adamlar yan gelmiş keyiflerine bakıyorlardı. Tezgâhlar ise, bomboş duruyordu. Vezir tezgâhlar üzerinde işlenen hiçbir şey göremeyince, adamları tembelliklerinden dolayı haşlamak üzere ağzını açtı. Fakat daha ilk kelimeyi, söylemeden, bu kumaşların ehliyetsizlere ve akli melekelerini kaybetmişlere görünen neviden olmadıkları hatırına geldi.

Dokumacılar, ihtiyar vezirden tezgâhlara yaklaşmasını ve kumaşları yakından tetkik etmesini rica ettiler. Renkler ve desenlerin hükümdarı memnun edecek kadar güzel olup olmadığını sordular. Zavallı vezir, gözlerini hayretle açmış, tezgâhları seyrediyor, fakat hiçbir şey seçmeğe muvaffak olamıyordu.

Dokumacılar vezire "Hiçbir şey söylemiyorsunuz? Nasıl buldunuz ? " diye sorunca adamcağız kendini toparladı ve "Gayet güzel, mükemmel" diye cevap verdi. Gözlüklerini düzelterek tezgâha doğru eğilip devam etti: "Ne zevkli desenleriniz var. Hele renkler!.. Çok beğendiğimi Ve iyi çalıştığınızı imparator hazretlerine arzedeceğim."

Dokumacılar, veziri iyi işten anladığı için tebrik ettiler ve İmparatora vereceği müsbet haberden dolayı teşekkürlerini bildirdiler. Renklerin ve dokumaların hususiyetleri hakkında, hükümdara nakledilmek üzere, tafsilat verdiler. İhtiyar vezir söylenenleri dikkatle dinledi ve saraya dönünce İmparatora aynen anlattı.

Birkaç gün daha geçti. Hükümdar, dokunan kumaşları teftiş etmek üzere, namusundan emin olduğu diğer bir veziri gönderdi. O da, geri döndüğü vakit, birinci vezirin anlattığı hikâyeyi tekrarladı.

Artık şehirde herkes dokumacıların imal ettikleri marifetli kumaşlardan bahsediyordu. Nihayet hükümdar dayanamadı. Kumaşları bizzat gidip görmeğe karar verdi. Daha evvel dokumacılarla temas eden iki vezir de dahil olduğu halde, saray erkânım yanına aldı. Odaya girdiği vakit, iki dokumacının üzerlerinde hiçbir şey bulunmayan tezgâhları işletir gibi yaptıklarını gördü. Kumaşların gözüne gözükmemesinden hayret ve üzüntüye düşerek bir an duraladı. Daha evvel odayı ziyaret eden iki vezir, hemen müdahale ettiler:

"Efendimiz, dediler. Ne fevkalâde kumaşlar değil mi? Ne ince desenler... Hele renkler"?.. Ve sözlerini teyid için, elleriyle tezgâh üzerindeki muhayyel kumaşları gösterdiler. İmparator kendi kendine şöyle düşündü "Hiçbir şey görmüyorum. Bu ne feci bir hakikat!.. Acaba aklımdan bir rahatsızlığım mı var? Yoksa, layık olmadığım bir mevkii işgal eden bir parazit miyim? Benim için bundan büyük bir felâket tasavvur olunamaz." Fakat dışarıya hiç renk vermiyerek yüksek sesle kumaşları beğendiğini ve san'atkârları takdir ettiğini bildirdi. Bütün saray erkânı imparatoru tasdik etti. Herkes kumaşların mükemmeliyetinden bahsetmeğe ve İmparatoru tebrik etmeğe başladı, Saray mensuplarından biri, bu kumaşlardan dikilecek elbiselerin İmparatora fevkalâde yakışacağını, hele resmi geçid günü bu kıyafetle halk arasına çıkarsa bütün elçilerin ve Avrupa krallarının kıskançlıktan çatlayacaklarını söyledi. Bu fikri» hazır bulunanların hepsi beğendi.

Resmi geçid günü, dokumacılar elbisenin hazır olduğunu müjdelediler. Hükümdar, en asil zabitleri yanına alarak dokumacıların odasına gitti. Adamlardan biri kolunu kaldırarak hükümdara birşey gösterir gibi yaptı : "Efendimiz, işte ceketiniz." Diğeri de aynı hareketi tekrarlayarak muhayyel bir pantalonu işaret etti. Elbisenin Hind kumaşından çok daha hafif olduğunu ve bütün bir gün gayet rahat taşınabileceğini de hükümdara bildirdiler. Zabitler, hiçbir şey görmemekle beraber, ağızlarını açıp dokumacıları ele vermeğe cesaret edemediler.

Neticede, İmparator elbiseleri giymeğe karar verdi. Üzerindekileri çıkardı. Dokumacılar, hükümdara evvelâ pantolonunu ve sonra gömlek, yelek ve caketini giydirir gibi yaptılar. Herkes elbisenin harikulade mükemmel olduğunu ve göz kamaştırdığını müttefikan beyan eyledi. Hükümdar, her ne kadar göremiyor ve cildinin üzerinde birşey hissetmiyorsa da, etrafındakilerin hayranlık ifade eden nazarlarına aldandı. Hep beraber, merasim yerine gitmek üzere saraydan çıktılar.

İmparator saray koridorlarından geçerken uşaklar ve nöbetçiler ve sokaklardan geçerken halk, taşıdığı kıyafetin fevkalâdeliğim yüksek sesle ifade ediyordu. İmparatorun pelerinini tutarak peşinden gelen mabeyinciler de, aynı, kanaati izhar ediyorlardı. Hükümdar, artık hakikaten şahane bir kıyafetle merasimi idare edeceğine inanmış idi.

Tam bu sırada, küçük bir çocuk avazı çıktığı kadar bağırdı "İmparatorun üzerinde elbise yok.. Çırıl çıplak sokağa çıkmış."

Çocuğun babası, artık kendi hesabına herşeyin mahvolduğunu anlamıştı. Açık konuşmaktan çekinmedi: "Bakın, sizin korktuğunuz hakikati küçük ve masum bir yavru olduğu gibi nasıl söyledi?" diye arkasındaki halka seslendi. Çocuğun ifade ettiği hakikat, derhal bütün halk tarafından benimsendi. Herkes kralın çıplak dolaştığını haykırmağa başladı.

Hükümdar, bu hadiseye çok kızdı. Halkın doğruyu söylediğim anlaması, bu hiddetini daha fazla arttırdı. Fakat artık olan olmuştu. . Görünüşü kurtarmak ve paniğe uğramamak lâzımdı. Geri dönerek, mabeyincilere elbisesinin eteklerini çamura sürtmemelerini emretti ve azametli adımlarla merasim yerine doğru yürüyüşüne devam etti.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Binilen bir dalın kesilmesi

Geçen sene, bütçe müzakerelerinde, milletvekillerinin üzerinde ehemmiyetle durmak istedikleri bir mesele vardı. Marshall plânı mucibince Avrupaya yapılan yardımların artık arkası kesilmek üzere idil Yardım teşkilâtı Başkanı Harold Stassen de, başka bir vazifeye nakledilmiş bulunuyordu. Avrupada kalkınma hareketi normal seyrini tamamlamış, fakat Türkiye, Yunanistan ve Cenubi İtalyada iktisadi şartlar henüz düzelme:-mişti. Yardımın kesilmesi, harici tediye muvazenesi gün geçtikçe bozulan memleketimizde menfî tesirler doğurabilirdi. Hükümet, değişen şartlara göre döviz siyasetini nasıl ayarlıyacaktı ?

Bu ikaz, Adnan Menderesi kızdırmıştı. 1954 seçimlerinden sonra Amerikaya gittiği vakit, Adnan Menderes ile Harold Stassen arasında yardımın gelecek senelerde de devam etmesine dair bazı görüşmeler cereyan etmiş ve bir tebliğ neşredilmişti. Fakat Washington hükümeti, formel bir taahhüt altına girmemişti.

Fatin Rüştü Zorlu
Konsey statüsünü okusa

Stassen'in yardım teşkilâtı başkanlığından ayrılması, başbakanın Amerika seyahatinden aldığı müphem neticeyi sıfıra indirebilirdi. Fakat bu meseleyi meclis komisyonunda anlatmağa ne lüzum vardı? Adnan Menderes, öfke dolu gözlerini Stassen'den bahseden hatibe çevirerek dedi ki: "Stassen giderse, yerine Mtassen gelir. Yardımı ondan alırız."

Adnan Menderesin yardım meselesi hakkında verdiği cevap, bir kelime "Oyunundan ibaretti. Fakat o tarihlerde, Avrupa Konseyindeki delegeler Türkiye başbakanı gibi düşünmüyorlardı. İktisadi yardım, ancak hesaba ve plâna dayanarak hükümetlerin elde etmeğe hak kazanacakları bir imkândı. Gaye bütün Avrupalılara müreffeh hayat şartları temin etmek olduğuna göre, henüz kalkınma hareketini tamamlayamayan milletlere bu fırsat verilmeli idi.

Düşünülen yeni projeden Üç memleketin istifade etmesi bahis mevzuuydu: Cenubi İtalya, Türkiye ve Yunanistan. Bu üç memleketten, en uyanık davranan İtalya olmuştu. İtalyan Parlamentosu azasından Vanoni bir plân hazırlamış ve alâkalı milletler arası teşekküllere kabul ettirmişti. Türkiyede ise, henüz tertip edilmiş bir plân yoktu. Sadece bir plânın lüzumlu olup olmadığına dair münakaşalar cereyan etmekte idi. Aynı günlerde, Avrupa Konseyi tktisad Komisyonu Başkanı Federspiel'in de bulunduğu bir heyet Türkiyeyi tanımak ve Türk devlet adamlariyle görüşmek üzere memleketimize gelmişti Fakat Başbakan, meşguliyeti fazla olduğundan, heyeti kabul etmemişti. Kendilerini kabul eden bir bakan ise, "plân" kelimesini müstehzi bir eda ile karşılamış ve heyete şunları söylemişti: "Türkiyede hükümet iyidir, iktisadi vaziyete hâkimdir ve memleketin iyiliği için çalışmaktadır. İktisadi sahada bir sıkıntı ve endişemiz yoktur. Bazı bedbin iktisat nazariyecilerinin söylediklerine sakın aldanmayız." Heyet, avdet ettikten sonra, bakanın sözlerine ait zabıt hülâsasını bastırmış ve memleket ihtiyaçları hakkında hükümetin görüşünü ifade eden bu vesikayı alâkalılara dağıtmıştı.

Bu parlak beyanatın verilmesinden az sonra, Demokrat Parti Meclis grupunda Türkiyeyi Avrupa Konseyinde temsil etmek üzere yeni bir heyet seçilmişti. Heyet azasından Fethi Çelikbaş ve Feridun Ergin, Konseyin iktisat komisyonuna ayrılmışlardı. Cenubi Avrupa memleketlerinin iktisadiyatını tetkik ve kalkınma yollarını tesbit ile vazifeli çalışma gurupunda, Feridun Ergin eski heyet azasından Muhlis Ete'nin yerini almıştı. Paris muhabirimiz Aydemir Balkan'ın o zaman tafsilâtı ile yazdığı gibi, Feridun Erginin çalışma, grupu toplantılarında yaptığı uzuri ve esaslı konuşmalar gayet müsait bir intiba uyandırmıştı. Grup azası, verilen izahatın Vanoni plânı gibi yeni ve orijinal bir formül ve rapora esas olabileceğini düşünmüşlerdi. Çalışmaların tamamlanması için Eylüle kadar vakit bırakmışlardı.

Feridun Ergin
Hadise yaratan adam

Eylülde, çalışma grupu Pariste toplandı. Toplantıları takip etmek üzere Amerikadan da bir mütehassıs gönderilmişti. Türkiyenin durumunu görüşmek için, muhtelif memleketlere mensup milletvekilleri ve senatörler Avrupanın dört bucağından kalkıp gelmişlerdi. Fakat hayret!.. Rapor ve plânın esaslarını tesbit eden bu heyete, Türkiyeden kimse katılmamıştı. Feridun Ergin, son dakikada, yerine Demokrat Partiye bağlı bir milletvekili gönderileceği bildirilerek hareketten alıkonulmuştu. İstanbul hadiselerinden birkaç gün sonra cereyan eden içtimada Türk milletvekilinin bulunmaması, yalnız üzüntü değil aynı zamanda şüphe yarattı. Derhal tahkikat açılmasına karar verildi. Pariste bulunan Trabzon milletvekili Muzaffer Harunoğlu, daimi komisyonda izahat vermeğe davet olundu. Muzaffer Harunoğlu partiden çıkarılan Feridun Erginin gönderilmediğini, fakat kendisinin memleket dahilinde hürriyetlerine tam olarak sahip bulunduğunu ve hâttâ hareketinden önce onunla görüşmüş olduğunu söyledi.

Yunan murahhasından izahat

Feridun Ergin, Türkiye hakkında hazırlanan raporun tamamen yapım bir karakter taşımasına çalışmıştı. Urfa Milletvekili, hükümetin iktisadi hatalarım memleket haricinde teşhirden bir fayda gelmiyeceğine kani idi. Harici temaslardan müsbet ve fiili neticeler istihsal edilmesini

istiyordu. Tasarladığı ve çalışma gurupunun müsaid karşıladığı "avant-projet" bu maksadı temin edecek bir karakter taşıyordu. Fakat hükümetin konsey statüsünü hiçe sayarak ve adeta bir skandale yol açacak şekilde Feridun Ergini Avrupa İstişari Meclisinden azletmesi, iki aylık bir mesaiyi hiçe indirmişti. Çalışma gurupu, Türkiyeden kimsenin bulunmadığı toplantılarda, yeni baştan bir "avant-projet" kaleme almak mecburiyetinde kalmıştı. Memleketimizin temsil edilmediği çalışmalarda, malûmatına müracaat edilen Ve Türkiyeyi bildiği farzedilen tek aza, Yunan murahhası idi.

Feridun Erginin gıyabında kaleme alman "avant-projet" hiç de lehimize sayılmazdı. "Avant-projet" de iktisadî vaziyetimiz, bütün çıplaklığiyle ve insafsız bir ifade ile olduğu gibi ortaya konuluyordu. Beş sene evvel iktisadi sahada parlak bir istikbale namzet görülen memleketimizin, birbirini takip eden hatalar neticesinde ne kadar müşkül şartlara maruz kaldığı belirtiliyordu. Enflasyon ve fiyatlardan hükümetin mesul bulunduğunu tazammun eden bir ifade kullanılıyordu. Harici tediye ve ticaret açıklarının mali takatimizi aştığı, ağır rizikolar altında envestismanlar yapıldığı ve milli paraya itimad olmadığı anlatılıyordu. "Avant-projet" asıl gayesinden inhiraf etmiş ve yardım şansımızı zayıflatacak bir renk almıştı. Yunanistanın kalkınması için hangi faaliyet sahalarına ne gibi yardımlar yapılması lâzım geldiği etrafiyle anlatıldığı halde, Türkiyede hükümetin hatalı bir yol üzerinde bulunduğu belirtilmekle iktifa olunuyordu.

"Avant-projet" nin bir sureti Feridun Ergine gönderilmişti. Aynı zamanda, metnin tekrar gözden geçirilmesini istiyorsa İstişari Meclis içti" malarından evvel komisyonun Lüksemburg veya Strasbourg'da yapacağı toplantıları kaçırmaması bildirilmişti. Feridun Ergin vaziyetten Hariciyeyi haberdar etmiş ve mevzuun ehemmiyetini, bir defa daha hatırlatmıştı. Lâkin istikraz peşinde Washington'a kadar gittiği halde istenilen neticeyi alamadan dönen Fatin Rüştü Zorlu, partiden çıkarılmış bir milletvekilinin böyle mevzularla uğraşmasını hoş görmüyordu. Üstelik Fatin Rüştü Zorlu Avrupa Konseyine partiden kovulan Feridun Erginin Avrupa İstişari Meclisinden de atılmasını ve oradaki Demokrat Parti "kota" sının eksiltilmemesini isteyen bir nota göndermiş, fakat nota Genel Sekreter tarafından reddolunmuştu. Feridun Ergine konsey işleriyle meşgul olmaması gerektiği ve yerine Siirt milletvekili Baki Erdemin gönderildiği bir defa daha ihtar olundu. Baki Erdem, plâstik maddeler ve şeker imalâtında ihtisas sahibi, iyi Almanca konuşan sevimli bir kimyagerdi."

İstişari Mecliste

İstişari Meclis, 14 Ekimde toplandı. İktisat komisyonu, raporun umumi heyete sevkine karar verdi. Bu sırada, İstişari Mecliste cereyan eden hadiseler üzerine. Feridun Erginin her şeye rağmen Strasburg'a gönderilmesine zaruret hissedildi. Memleket menfaatleri öne sürülerek, kendisinden derhal hareket etmesi istenildi. Hakikatte, rapor umumi heyette tenkid edilse bile, reddolunmasına ihtimal yoktu. Olduğu gibi neşredilmesi ise, milli hislerimizi rencide edebilirdi. Yapılacak tek şey, komisyon mensuplarını ikna ederek ifadenin yumuşatılmasını temin etmekti. Büyük anlayış gösteren Başkan Federspiel, bir gece iktisat komisyonunda geç vakte kadar çalıştı ve raporun sert kısımlarını rötuş etti. Rapor, son dakikada yapılan tadillerle, bastırıldı.

Değiştirilerek umumi heyete sunulan raporun ana hatları şöyle hülâsa edilebilir: "Türkiye, süratle 'inkişaf eden bir memlekettir. Fakat kalkınma hamlesini tamamlamak hususunda müşküllerle karşılaşmıştır. Yeni eserler kurmak ve hattâ başlananları tamamlamak için zaruri dövizler bulunamamaktadır. Kredi hacminin geniş tutulması ve tedavüle fazla para çıkarılması, bir taraftan istihlâk temayüllerini canlandırmış ve diğer taraftan spekülasyon cereyanlarını şiddetlendirmiştir. İktisadi ihtiyaçlara uymayan bir para ve bütçe siyaseti takip edilmiştir. İthalâtın ihracattan fazla artması, dış ticaret açığını kabartmıştır. Birikmiş borçlar da tediye muvazenesi üzerinde ağır bir tazyik yaratmaktadır. Dahili fiyatların dünya piyasalarına nazaran çok yüksek olması, ihracatın inkişafına engel olmaktadır. Türkiye, dahilî bünyesini dünya ticaretine intibak ettirememiş veya ettirmek istememiştir."

'"Türkiyenin bütçe ve para siyasetini bugünkünden farklı esaslara göre tanzim etmek mecburiyetinde olduğuna şüphe yoktur. Fakat bir ziraat memleketinin münhasıran kendi mali imkânlarına dayanarak kalkınması imkânsızdır. Diğer devletlerin ve bilhassa Avrupa Konseyine dahil memleketlerin Türk ekonomisine yardımcı olmaları, sermaye gönderilmesini teşvik etmeleri ve kredi açmaları lâzımdır."

Umumî heyette, ilk sözü Feridun Ergin aldı. Onu Fethi Çelikbaş Server Somuncuoğlu ve Zeyyat Mandalinci takip ettiler. Bir Danimarkalı ile bir Alman da müzakerelere katıldılar. Feridun Ergin Türkiyenin süratle kalkınmak ihtiyacında olduğunu belirtti, bugünkü zorlukların sebeplerini kısaca tahlil etti, nasıl bir finansman sistemi takip edildiğini izah etti ve milletlerarası iktisadi tesanüdün zaruretine işaret ederek sözlerini bitirdi.,

Fethi Çelikbaş, Türkiye ve Yunanistan hakkında yazılmış rapora larda kullanılan ifadelere temas etti, davaların yalnız iktisadi zaviyeden değil aynı samanda siyasî şartlar bakımından da mütalâa edilmesi zaruretine işaret etti ve Avrupa ile Türkiye arasında hayat şartlarının aynı olmadığını belirtti. Raporda tashihe muhtaç noktalar bulunduğunu, meselâ Türkiyenin asla kömür ihraç edebilmek mevkiinde olamıyacağını söyledi. İhracat maddelerimizi Avrupa İktisadi işbirliği teşkilâtına dahil memleketlere satarken karşılaştığımız güçlüklere temas etti. Halkın demokrasiye bağlı olduğunu, batının seviyesine erişmek istediğini ve daha müsait hayatşartlarına lâyık olduğunu sözlerine ilâve etti.

Server Somuncuoğlu raporun İtalya ve Yunanistan hakkında müsaid tavsiyelerde bulunduğunu, . hakikatte ise Türkiyenin de aynı şartlar altında iktisadi müzaheret görebilmek mevkiinde olduğunu söyledi. Halkın gayet düşük hayat şartları altında yaşadığını, Ankara - İzmir ve İstanbuldaki müşahedelerin bütün Türkiyeye teşmil edilemiyeceğini, Türkiyede hukuki bakımdan müslümanlar ve hıristiyanlar arasında fark gözetilmediğini, Türkiyenin bir devalüasyon yapamıyacağını, yardım görmesinin zaruri olduğunu, memleketteki şartların hariçten iyi takdir edilmediğini, yardım geciktiği takdirde kaybolan zamanın telâfi edilemiyeceğini izah etti. Sözlerini tamam-

Fethi Çelikbaş
***Abesi müdafaa* ama**

larken, üç memlekete yapılması istenen yardımlar hakkında verilen takririn kabul edilerek Bakanlar Heyetine sunulmasını teklif etti.

Avrupa Konseyindeki Demokrat milletvekillerinden yalnız Zeyyat Mandalinci söz almıştı. Zeyyad Mandalinci raporun, Türkiyede bazı mıntakaların kâfi nüfus kesafetine sahip bulunmadığını belirtmesine itiraz etti. Demokrat milletvekili bilakis Türkiyede nüfus fazlalığı olduğunu ileri sürdü ve misal olarak Karadeniz mıntakasını gösterdi. Nüfus fazlalığının işsizliğe yol açtığını ve bir sosyal dava haline geldiğini anlattı. Kış mevsiminde on binlerce insanın iş aramak üzere İstanbul, İzmir ve sair büyük şehirlere gittiğini söyledi. Mandalinciye nazaran, Anadolunun geniş mesahasına aldanmamak lazımdır. Zira uçsuz Anadolu topraklarından bir kısmi işe yaramamaktadır. Kış mevsimi Anadoluda "cehennemi" bir manzara arzetmektedir. Tabiat Türkiyeye karşı cömert davranmamıştır. İyi bir mahsul alabilmek için üç şart vardır: sonbaharda yağmur, kışın kar ve ilkbaharda tekrar yağmur. Bu üç şarttan biri tahakkuk etmezse, mahsûl durumu kötülemektedir. Türkiyede ziraat ıslah edilmelidir. Barajlar bu maksatla yapılmaktadır. Avrupadan Türkiyeye fen heyetleri, suni gübre, makine ve traktör gönderilmesi bir şey ifade etmez. Avrupa Konseyinin küçük barajlar ye su islerim tahakkuk ettirmeğe ehemmiyet vermesi lâzımdır.

Mandalinciden sonra konuşan Danimarkalı Bogholm, Karadeniz sahillerini ziyaret ettiğini, buralarda nüfusun hakikaten kesif olduğunu, fakat Mandalincinin söylediği gibi Türkiyenin toprak bakımından kifayetsiz sayılamıyacağını, gerilik ve imkânsızlık yüzünden toprağın kıymetlendirilemediğini söyledi. Ziraatın bilhassa su derdinde olduğunu belirtti.

Alman delegesi Leverkuehn, Somuncuoğlunun müdafaa ettiği teklife itiraz etti. Alman mebusu Dantenin İlâhi Komedisinde hatâ işleyen insanların mütemadiyen aynı daire içinde dönüp durmalarını hatırlattı ve takrirlerin de aynı şekilde umumi heyetten komisyonlara, komisyonlardan komitelere ve komitelerden tekrar umumi heyete neticesiz ve maksatsız bir şekilde havale edilip durmasına taraftar olmadığını söyledi. Leverkuehn takririn Bakanlar heyetine havalesinden iş çıkmıyacağmı, yardımın ancak milli hükümranlığı temsil eden meclisler tarafından yapılabileceğini, bu mevzuun doğrudan doğruya parlamentolar huzuruna götürülmesinin daha doğru olacağını ileri sürdü ve Amerikan yardımından "fonds non remboursables" denilen tahsisatın Avrupa hükümetleri tarafından Yunanistan, İtalya ve Türkiye için kullanılmasını istedi.

Komisyon Başkanı Federspiel, Türkiyenin nüfus kesafeti hakkında Mandalinci tarafından ortaya atılan görüşe tamamen iştirak edemiyeceğini, Leverkuehn tarafından yapılan teklifi memnuniyetle karşıladığını, davanın ruhunu finansman meselesinde görmek lâzım geldiğini ve bu husus üzerinde iktisat komisyonunun çalışacağını ifade etti.

Bundan sonra Türk delegelerinin İtalya, Yunanistan ve Türkiyeye hibe ve kredi verilmesine ve yabancı sermaye yatırımlarının teşvik edilmesine dair sundukları takrir okundu. Türk delegeleri, bu takrirle her halde Paris toplantısında kaçırılan fırsatı telâfi edeceklerini ve Fatin Rüştü Zorluyu mesul vaziyetten kurtaracaklarını düşünmüşlerdi. Federspiel, takririn iktisat komisyonuna havalesini istedi ve kabul ettirdi.

Hararetli müzakereler

Aynı gün, iktisat komisyonunun gece toplantısında Türk delegelerinin verdikleri takrir hararetli müzakerelere mevzu teşkil etti. Yunanlılar Türkiyenin sebebiyet verdiği gecikmenin kendilerine tesir etmemesi lâzım geldiğini söylediler ve Yunanistana yardim meselesinin Türkiyeye yapılacak yardımdan müstakil olarak mütalâa edilmesini istediler. Federspiel ve Çslikbaşın müdahaleleri ile Yunan teklifi bertaraf edildi. Müteakiben İtalyanlar hariçten iane mahiyetinde yardım istemekte Türkiyenin serbest olduğunu, fakat kendi memleketleri için hibe kabul etmiyeceklerini bildirdiler. Hibe: sisteminin mahzurlarını ve manevi aksülâmellerini izah ettiler. Onların haklı tenkidine Fethi Çelikbaş oldukça kuvvetli bir cevap yetiştirebildi. Diğer delegeler Türkiyenin henüz bir iktisadi hesap plânı hazırlamadığını ve hazırlamağa da niyetli gözükmediğini, bütün hesap unsurları meçhul bir talebi karşılık tutarak kredi açılamıyacağını ve sermaye gönderilemiyeceğini belirttiler. Bu tenkidleri bizzat Başkan Federspiel cevaplan* dırdı. Çalışma grupunun yaz toplantısında plân mevzuuna dair gayet enteresan müzakereler cereyan ettiğini, ayni müzakereleri tekrarlamanın vakit kaybına sebebiyet vereceğim, fakat takrir çalışma grupuna havale edildiği takdirde orada mütalâa edilmesinin faydalı olacağını, Türkiye Büyük Millet Meclisine plân meselesi hakkında görüşünü tesbit için zaman bırakmak gerektiğini söyledi.

Bu suretle inkişaf etmemiş Cenubî Avrupa memleketlerinden Türkiyeye ait iktisadi müşküllerin halli, bir mevsim daha gecikmiştir. Parti mülâhazasiyle alman keyfi bir karar, memleketin tahakkukuna şiddetle ihtiyaç duyduğu büyük ve mühim bir projenin menfaatlerimize uygun kuvvetli bir tez halinde hazırlanmasına mani olmuştur. Bu engeli ortaya çıkaranlar, hiç şüphesiz memlekete karşı hesabını vermekle mükellef oldukları bir mesuliyet altına girmişlerdir.

Sayım

Nüfusta da rekor

İstatistik Umum Müdürlüğü geçen hafta içinde hummalı bir faaliyet içindeydi. Suallere muhatap olması için aranabilecek hemen hiç kimseyi yerinde bulmanın imkânı yok. Cevap: "toplantıda". Odacılar bile seferber edilmiş; memleketin dört bucağından gelen sandıkları şehrin hiç değilse dört sokağına dağılmış bir vaziyette çalışan umum müdürlüğün bir şubesinden ötekine taşıyorlar. Başlayacak olan kodlama faaliyetine hazırlık olarak... Halbuki istenilen bazı hususlarda aydınlanmaktı. Meselâ Ankarada bile bir takım sokakların unutulmuş olduğu söyleniyordu. Vilâyetlerle teşriki mesai yaparak, yani İstatistik Umum Müdürlüğünün mürakabesi altında, fakat vilâyet teşkilâtları tarafından yapılan meskûn mahalleleri tespit ve meskenleri numaralama işinde bazı aksaklıklar olduğu kabul ediliyordu. Fakat bunlar bütün Türkiye muvacehesinde cüzi imiş ve galiba en fazla keşmekeş de, Ankarada olmuş! Bu da tam o sıralarda Ankara valisinin değişmesine izafe olunuyor. Eski vali karışmamış; yeni vali yeni muhitine henüz alışmamış. Peki! Soru kâğıtlarının bazı suallerinin sahih cevap almamıyacak kadar müphem olduğu, meselâ, vatandaşların esas meslekleri ve fiilen gördükleri iş ayrı ayrı öğrenilmek istenilmişse de, bu maksatla tertip edilen sualler aradaki farkı kafi derecede tebarüz ettirmediği için bir çok kimselerin her iki suali aynı şekilde cevaplandırmış olacakları, ayrı ayrı cevap vermiş olanların ise hangi suale mukabil esas mesleklerini, hangisine karşılık olarak da fiilen çalıştıkları işi belirttiklerini tefrik etmenin imkânı olmadığı belirtiliyordu. Güdülen maksadın iki sualle kavranıp kavranmıyacağı saten şüpheli. Meselâ mesleği hekimlik olan bir adam aynı samanda hükümet tabibi ise, meslek guruplarına göre bir tasnifi de deruhte etmiş olan bir nüfus sayımında, bu kişinin bir defa hekim olduğu, saniyen hekimlik yaptığı ve salisen hekimliğini memur olarak yaptığının belirmesi icap eder. Neticede hekim sayısının olduğu kar dar memur sayısının da doğru olarak elde edilebilmesi için bu elzemdir. Ev sahipleri ile kiracıları tesbite teşebbüs eden sualler de kâfi derecede sarih değildir. Kendileri ev sahibi oldukları halde başka yerlerde kira ile oturan kimseler kendilerini acaba kiracı olarak mı, yoksa ev sahibi olarak mı kaydettirdiler? Bu günlerin sayısını, mevzuu ele almışken ayrıca öğrenmek icap etmez miydi? Umum Müdürlük çevrelerinde soru kâğıtlarının müphem kalmış olan tarafları olduğu kabul edilmektedir. Galiba iş biraz aceleye gelmiş. Zira umum müdür o sıralarda pek meşgülmüş, ardı arası kesilmeden başbakanlığa toplantıya çağırılırmış ve pek sık seyahatlere, kah Amerikaya, kâh İsviçreye gitmek mecburiyetinde kalmış, nüfus işlerini tedvire de dairede muayyen bir kimseyi tayin etmemiş, istatistik Umum Müdürlüğünün bu derecede dolaşmayı ilzam ettiren bir iş olduğunu zannetmiyorduk.! Fakat Şefik İnanın seyahatleri ve Başbakanlıktaki toplantıları zaten İstatistik Umum Müdürlüğünün işleri için değilmiş. İstatistik Umum Müdürlüğüne tayin olunan Şefik İnanın hemen akabinde Fatin Rüştü Zorlu da Devlet Bakanlığına getirilmişti. Zorlunun bu «makama geçer geçmez deruhte ettiği ilk iş 300 milyon liralık krediyi temin etmek olmuştu. İşte bu gayeyi istihsal için yapılan çalışma ve hazırlıklarda Fatin Rüştü Zorlu, Şefik İnanı 1 numaralı yardımcısı olarak vazifelendirmiş. Bu derecede müşkül bir görevin Şefik İnanı İstatistik Umum Müdürlüğüne getirildiği andan itibaren bir hayli meşgul etmiş ve etmekte olması ve Umum Müdürlüğün giriştiği pek geniş çapta işlerle aynı zamana rastlaması, beş milyon liraya mal olacak olan nüfus sayımının soru kâğıtlarının lâyıkı veçhile hazırlanmamış olmasına sebep olabilirdi. Sayım memurlarının kurslarda yetiştirildiğini gazeteler yazmışlardı ama, soru kâğıtlarının dolduruluşu hakkında da ufak tefek aksaklıklar göze çarpmıştı. Meselâ bazı gazetecilerin kendilerine son hafta zarfında çalışıp çalışmadıkları sorulmadan çalıştıklarının kaydedildiği, halbuki gazeteleri kapatılmış olduğu için o hafta boş gezdikleri biliniyordu. Bir çok kimse de sual varakalarının bu kısmının hiç doldurulmamış olduğunu söylüyordu.

Sayım memuru çalışıyor
Rekor üstüne rekor!

Temenni olunur ki. bu müşahedeler. 24 milyon soru kağıdına tesir edecek nisbette doğru değildir. Bütün bu husukların hakiki durumunu. Umum Müdürün açıklamasına göre, ancak iki sene sonra, tekmil kodlama, tasnif ve cedvelleme işleri bittikten sonra öğrenebileceğiz. 1950 sayımının kati neticeleri ancak beş sene sonra, henüz birkaç ay evvel alınabilmiş olmasına rağmen, Şefik İnan kendi nüfus sayımının işlemini iki senede ikmal edeceğini beyan etmiştir. Bunu temin gayesiyle de Umum Müdürlüğün bütün şubelerini içine alan bir iş programı tesbit ettiğini; bu program muvacehesinde bundan böyle İstatistik Umum Müdürlüğünde bütün memurların yarım gün nüfus sayımı işlerinde çalışacaklarını ve öz şubelerinin esas işleriyle ancak geri kalan yarım gün zarfında meşgul olabilecekleri bildirilmiştir. Metod biraz fazla ultra modern görünmektedir. Meselâ bütün banka memurları yarım gün muhasebe işlerinde, yarım gün de kendi şubelerinin işlerinde çalışsalar; yahut bütün hocalar ancak yarım gün ders verseler ve yarım gün Bakanlığın işleriyle uğraşsalar, işler acaba daha iyi ve daha süratle halledilmiş olur mu? Bütün dünya ihtisasa doğru giderken, herkesin her işe koyuluvermesiyle matlup olan neticeler elde edilebilir mi? Anlaşıldığına göre Umum Müdürlüğün içinde de böyle düşünüp bazı itiraz edenler olmuş, fakat Umum Müdür diretmişi artık kendisine, muvaffakiyetler dilemek düşer!

Bir de rakamlara bakalım

Son sayımın muvakkat neticelerine göre nüfusumuz 24 milyonu bulmuş. Türkiye öteden beri muntazam nüfus sayımı yapılan memleketlerden

biridir. 1927 de yapılan ilk sayımda 13 milyon 648 bin; 1935 te 16 milyon 158 bin, 1940 ta 18 milyon 821 bin; 1945 te 18 milyon 790 bin; 1900 de 20 milyon 947 bin nüfus tesbit edilmişti. O günden bu güne 631.491 kişi artmışız. Bu, son beş sene zarfında binde 30 artış ve dünya üreme rekoru demektir. Harp sonrası devresinde şimdiye kadar birinci binde 27,5 ile Kanada; ikinci, binde 24,7 ile Avustralya idi. Fakat bu iki memleket de büyük miktarlarda muhacir celbeden memleketlerdir. Türkiyeye 1950 sayımından sonra gelen muhacir adedi ize 148.791 den ibarettir. Muhacir akınına maruz olmadıkları halde üreme nisbeti yüksek memleketlerden Romanya binde 27,7 ve Amerika binde 17,7 ile şimdi dördüncü ve beşinci olmuşlardır. Bir de nüfus artışı muntazam nüfus sayımlarına istinat etmeyip tahmin edilen memleketler vardır. Türkiye binde 30 ile bu gurubun dahi birincisi olmuş, binde 29,3 ile gelen Meksika ikinciliğe ve binde 27,9 ile Panama üçüncülüğe kalmışlardır. Türk nüfusunun son beş sene esnasındaki artışı kendi bilinen mazisine nazaran da rekordur. Yıllık vasati üreme nisbeti 1935 te 1927 ye nazaran binde 23 ve müteakip her beş sene için de binde 20,6; 10,8 ve 22,9 olarak değişmiştir. 1955 nüfusunun 1927 ye olan nisbetine göre ise senelik vasati artış binde 27,4 tür. Bütün bu rakamlardan çıkan netice Türkiye Cumhuriyeti nüfusunun ilk gününden beri arttığı ve süratle arttığıdır. Buna memnun olmamak mümkün değil. Ancak sayımlar sayesinde beliren bu neticenin mahiyeti üzerinde şimdiden durulması icap eder.' Zira her nimetin olduğu gibi nüfus artış rekorunun da külfetleri vardır.

Bugünkü dünyamızda her millet kendi hesabı böyle bir netice verdiği takdirde, itiraf etse de etmese de memnun olmakta; uzak yakın diğer Memleketler nüfusunun sür'atle artışını ise bir hayli müteyakkız karşılamaktadır. Son rekorumuz karşısında dünya camiasının muhtelif men* faat zümrelerinde bazı kaşların kalkışma karşı hazırlıklı olmalıyız. .

Nüfus, yaş terkibi itibariyle, teknolojik ilimlerin harcı alem yaptığı tâbir ile bir dalga halinde mücessemleştirilebilir. Ömrün çocukluk, müstahsil devre ve ihtiyarlık olan iktisaden üç esas safhası -memleket nüfusu olarak konsolide edilince dalganın başını, ortasını ve sonunu teşkil eder. Muhaceret müstesna, bu dalga hiç bir zaman ortasından üremez. harp halinde ise nüfus bilhassa ortasından erir. Cumhuriyete erişen Türk nüfusu müstahsil zümreden çok telefat vermiş bir nüfustu. Doğum nispetlerinin artışı, nüfusu doğrudan doğruya başından üretir. Ölüm nisbetlerinin düşmesiyle de nüfus dalgası ürer; fakat çocuk ölüm nisbetleri düştüğü zaman nüfus dolgası başından, milli ömür vasatisini uzatacak şekilde kahir ölüm nisbetleri düştüğü zaman ise, nüfus dalgası son kısımlarından ürer. Her hali kârda muhacerete istinat etmiyen süratli nüfus artışlarında, müstahsil gurubun yükü çoğalır. Neşredilen muvakkat neticelerden Türkiye nüfusunun şimdiki yaş terkibini öğrenmek mümkün olmamakla beraber, tahminimiz müstahsil guruba nazaran diğer iki gurubun çoğalmış olduğudur. Tahminimiz doğru çıktığı takdirde müstakbel hükümetler iktisadi plânlarını hazırlarlarken nüfus üreme rekorumuzun inikaslarını nazarı itibara almak mecburiyetinde olacaklardır. Tedbir almak mükellefiyetinde kalacakları vakıalardan bazıları şunlardır.

1 — Vasati aile reisinin geçiminden mesul olduğu nüfus adedinin-artmış olması, 2 — Vasati hayat seviyesinin muhafazası için Milli Gelirin hiç değilse aynı nisbette artmasını temin edecek tedbirler ihdas etmek mecburiyeti. Kalkınma hedefi var idiyse bunun tahakkuku için milli gelirdeki artışın nüfus artışının üstünde olması icap eder. 3 — Her bir vergi mükellefine mukabil devlet kesesinden masraf iltizam ettiren nüfusun çoğalmış olması. Daha fazla çocuk meselâ daha fazla mektep, daha fazla yaşlı aile büyükleri hiç değilse daha fazla hastahane ihtiyacı doğurur.

Nüfus sayımının muvakkat neticelerinden, doğurduğu problemler bakımından birincisinden daha az ehemmiyetli olmıyan, ikinci bir duran daha meydana çıkmıştır. Bu da Türkiyenin muazzam bir süratle şehirleştiğidir. Son beş sene zarfında dört vilâyetin hudutları dahilindeki şehir nüfusunun binde yüz veya üstünde bir nisbette, diğer dört vilâyet şehirleri nüfusunun da binde doksan ile yüz nisbetinde artmış olduğunu öğreniyoruz. İstanbul bu sekiz vilâyete dahil değildir. Bu vilâyetin şehir hudutları dahilindeki binde 48 artışa mukabil, köylerinde binde 162 nisbetinde bir artış görünmektedir. Fakat bu idari şehir hudutları dahilindeki yer darlığından dolayı İstanbula cezbedilen halkın, eskiden münhasıran sayfiye mahalleri olan civar köylerde yerleşmelerinden başka bir şey ifade etmez; şehirleşme mevzuunda bütün İstanbulu şehir olarak mütalâa etmek icap eder. Bu dokuz vilâyete ilâveten 22 vilâyetin şehir hudutları dahilindeki nüfusun da son beş sene zarfında binde 50 nin üzerinde bir nisbette arttığı görülmektedir.

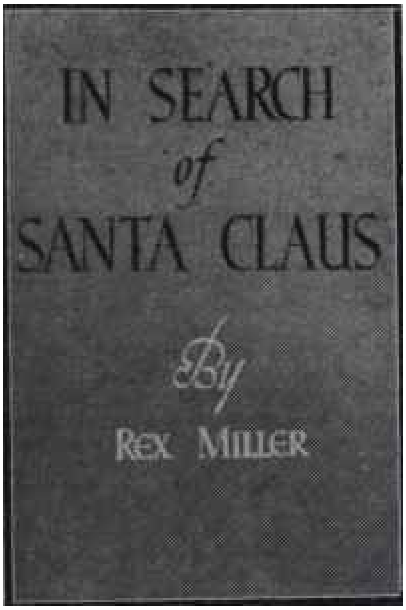
(Köylü bir sosyal bünyeden, şehirli sosyal bünyeye doğru kaydedilen bu tekâmül, pek muntazam bir idari teşkilâtı dahi muazzam meselelerle karşı karşıya bırakacak kadar süratli bir tahavvüldür. Hükümetin behemehal şehre akın meselesini ele alması, bu şehirlerin pek yakında Anglo-sakson'ların "slum" dediği teneke mahalleleri- ile boğulmamaları için tedbirler ihdas etmesi icap eder. Nüfus sayımı bu mevzuda da kaybedilecek vaktin olmadığını göstermiştir. Muhakkak ki mesken derdinin nüfusu çoğalan bilhassa şehir nüfusu bu derecede süratle çoğalan bir memlekette ilk ve ön ehemmiyette ele alınması icap eder. Bu ne son kira kanunu gibi ev sahiplerini de kiracıları da tatmin etmemiş bir kanunla; ne de gecekondu inşaatı yasağıyla halledilebilir.

Mukabil tedbirler alınması icap eden diğer bir mesele de nüfusu süratle artan şehirlerde, fiyatların, bilhassa yiyecek fiyatlarının, daha büyük bir süratle artmasıdır. Teşkilâtı en mükemmel belediyeler bile sırf zabıta kuvvetiyle fiyat artışlarını önliyemezler. Çünkü mesele sathi tedbirler ile halledilemiyecek kadar kökü derin bir meseledir. İstihsalin arttırılması, malların istihsal sahalarından istihlâk merkezlerine devamlı ve süratle nakli, müstahsilden müstehlike gelinceye kadar mallar birkaç el değiştirdiği halde fiyatların birkaç misli artmayacak bir tevziat sisteminin tekâmülü v.s. yollarında tedbirler düşünülmesi icap eder.

Evet, nüfus artışında dahi rekorlar kırıyoruz ve baş döndürücü bir süratle şehirleşiyoruz. Bütün bunlarla da iftihar etmek hakkımızdır. Ancak bir hakkımız daha var. Artık millî mukadderatımızı, meşhur paşa gibi, "Maarif Vekâleti iyi ama, şu mektepler olmasa!" şeklinde düşünen kimselere tevdi edemeyiz.

T U R İ Z M

Umum Müdürlük

İlk baskı
Eser : Halim Alyot

Kamuflaj

Bir müddetten beri gazetelerde, Noel Baba hikâyesinden geçilmiyor. Basına Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü kanalından aktarılan havadislerin hepsi hayranlık uyandıracak mahiyettedir. Dinamik Umum Müdürlük, sanki Antalya civarında Noel Baba'nın mezarını bulmuştur, bu mühim hadiseyi bütün dünyaya duyurmak için bir eser hazırlattırmaktadır, kitap pek yakında yayınlanacaktır. Pullar bastırılmaktadır, kesif bir propaganda faaliyetine girişilmiştir. Noel Babanın mezarının Antalyada keşfedildiği haberi "In Search of Santa Claus" adlı eserle bilhassa Amerikalılara ulaştırılır ulaştırılmaz Antalya turistten geçilmez hale gelecektir. Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü gazetelere kitabın kapağının klişesini de göndermiş ve yayınlanmasını temin etmiştir. Mükemmel bir icraat, değil mi? Bravo, Muammer Baykana...

Ancak, hazırlattırıldığı bu kadar şaşaayla ilân olunan "In Search of Santa Claus" şu cümleyle başlamaktadır: "I had been Jolting, since early morning in a jeep, over rocky camel trails in the mountains of southwestern Turkey - in search of Santa Claus" Bu kitap kendilerine gönderilecek olan binlerle ve binlerle Amerikalı, aynı satırları birkaç sene evvel kapağı değişik bir başka kitapta okuduklarını hatırlıyacaklardır. Ellerindeki eseri yazan adamın ismine bakacaklardır: Rex Miller. Aralarında hafızası kuvvetli olanlar varsa, onlara Rex Miller ismi de yabancı gelmiyecektir. Zira Noel Babanın mezarının Antalyada keşfi, "In Search of Santa Claus".. Bunların yeni olan bir tarafı yoktur. Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün "parlak icraat" etiketiyle şimdi umumi efkâra sürmeye çalıştığı şey bundan tam iki yıl evvel gene aynı Umum Müdürlük tarafından hazırlattırılıp iki baskısı yapılan bir kitabın üçüncü baskısını değişik kapak içinde neşretmekten ibarettir.

Hadise şudur: Bundan iki sene evvel Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün başında Halim Alyot adında çalışkan bir adam vardı. Bu adam turistlerin ne yollardan celbedilebildikleri hakkında ciddi malûmata sahip bulunduğundan hristiyan âlemini Türkiyeye getirtebilmek için bazı "keşif" lere lüzum olduğunu gördü. Araştırmalar yaptırdı ve Efeste Meryem ananın mezarını buldurdu. Bunu, gürültülü şekilde ilan ettirdi, hattâ Papalığın tasvibini de aldı. Bir müddet sonra da Antalyada Noel Babanın evi olarak bilinen bir yerin mevcudiyetini haber aldı; onun da üzerinde dikkatle durdu. O sırada Ankaradaki Haberler Bürosunun başında Rex Miller adında biri vardı. Halim Alyot meseleyi ona açtı, Rex Miller Çok alâkadar oldu ve evi yerinde görüp bunun hakkmda bir eser yazmayı kabul etti. Hakikaten yazdı ve "In Search of Santa Claus" adlı kitap 1953 senesinde İstanbulda Çituri matbaasında bastırıldı. Az zamanda mevcudu tükendi. Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü gene İstanbulda, 1953 senesinin sonunda eserin ikinci baskısını Zeliç matbaasında yaptırttı. O sıralarda Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Amerikaya gidiyordu. Halim Alyot, bu seyahatin propaganda kısmını organize etmek için bir yardımcısıyla beraber Amerika'ya gitti. Beraberinde "In Search of Santa Claus" adlı kitaptan binlerce ve binlerce götürdü, bunları orada dağıttı. Hattâ Umum Müdür 'Türkiye hakkında eserler' ihtiva eden küçük çantalar hazırlatmıştı.

Şimdi, Türkiye'de bir gürültü, bir patırdı koparılıyor: Antalya'da Noel Babanın mezarı bulundu. Sanki, yepyeni bir hadise; Muvaffakiyeti de Muammer Baykan'ın dirayetli idaresindeki Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne ait.. Yapılan iş ise şundan ibaret: iki baskısı yaptırılıp tükenen bir kitabın üçüncü baskısını değişik kapak içinde neşret-» mek!

Yapılmayı bekleyen işler

Umum Müdürdük, vazifesini yanlış anlamışa pek benzemektedir. Evet, yapması lâzım gelen şey propagandadır. Ama Türkiye'nin dışarıda propagandası.. Yoksa, bir zatın işerde propagandası değil! Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü şu anda zahiri bir faaliyet kampanyası açmıştır. İlân edilen her işin aslı, Noel Baba hikâyesi kadar şişirmedir. Sundan maksad da muvaffak olamamış bir idareyi muvaffakiyet yolundaymış gibi göstermek ve şansı kalmayanlara yeni bir şans sağlayabilmektedir. Halbuki 1954'den bu yana Umum Müdürlükte hiç bir müsbet faaliyet olmamıştır. Buna mukabil menfi faaliyetlerin başında memleketimizdeki yabancı muhabirlere fena muamele edilip onların küstürül - mesi gelmektedir. Bir çok yabancı muhabir, yeni idare altındaki Umum Müdürlüğe uğramak dahi istemediklerini pek çok dostlarına söylemişlerdir. Bunların bazıları o kadar bizar edilmişlerdir ki, Türkiye'den ayrılmışlardır. Amerikan zihniyetiyle çalışma, Amerikalıların yaptığı gibi ayakları masanın üstüne uzatmaktan ibaret sayılmıştır Kısa dalga propaganda servisi için 220 bin lira tahsisat alınmış, fakat bu para sarf dahi edilmemiştir. "Faaliyet gösteriliyor" diye memleketimize gelen bazı yabancıların radyo vasıtasiyle kendi vatandaşlarına yaptıkları hitap bizim efkârımıza duyurulmuştur. Halbuki bu da, eski bir adetten başka şey değildir. Eisenhowerler, Montgomery' ler Türkiye'ye geldiklerinde hep aynı şekilde beyanatlar yapmışlardı.

Umum Müdürlüğün bu gibi dahili propaganda faaliyetiyle vakit geçirecek yerde evvelce hazırlanıp raflarda tozlanmaya terkedilen "Türkiye" ve "Türk Tarihi" gibi tanıtıcı mahiyetteki eserlerin neşrine imkân aranması daha iyi olurdu. Yoksa Noel Baba hikâyesini herkes yıllarca evvel duymuştur.

Basın Yaym ve Turizm Umum Müdürlüğünü bekleyen pek çok-iş vardır. Bunların gerçekleşmesi için idareyi bu işten hakikaten anlayan, çalışkan ve becerikli ellere tevdi etmekten ve hiç olmazsa o makamı bir "usluluk mükâfatı" olmaktan çıkarmaktan başka çare yoktur. Madem ki işten anlamadıklarım itiraf edenlerin hatırına bir "istifa müessesesi" nin mevcudiyeti kendiliğinden gelmiyor...

Son baskı
Kapak .' Muammer Baykan

K İ T A P L A R

ALÎ

(Orhan Hançerlioğlu'nun romanı. Varlık yayınları Cep Kitapları serisi: 151, 103 sayfa, 100 kuruş.)

Orhan Hançerlioğlu, "roman" üzelerinde devamlı denemeler yapan, arayan, yeni biçimler bulmaya uğraşan bir romancımız. Bütün çabasından belli ki, "roman" a alışılmışın ötesinde yeni imkânlar kazandırmak istiyor. Bilinen bir yolda yürümek istemiyor. Kendini sora koşuyor.

Ali, romancının, "bir gece yarısı Tophane'nin arka sokaklarındaki izbelerden birinde tanıdığı, uzun boylu, kambur» kumral kıvırcık saçlı, sağ yanağında bıkıp usanmadan taşıdığı kocaman bir ben'i olan, açık mavi gözlü" bir serseridir. Yine romancı» nın bize tanıttığına göre Ali "Bilgisizdir. Ahmaktır. İki yüzlüdür. En küçük bir baskının karşısında korkudan titrer. Cimri, kıskanç, bencil doğmuştur. Bütün bunlara karşı iyi kalbli, insansever bir görünüşü vardır."

Romancı, Ali'yle bu yüzden ilgilenmiş, sonra şöyle düşünmüş: **"Ali,** bu yapısı, bu aklı, bu yaradılışıyla bir bakkal, bir öğrenci, bir memur, ya da bir sanatçı olamaz mıydı, hele bir mirasyedi bir tüccar, bir bakan ? "

Roman'ın esas hatları budur. Hançerlioğlu, bu tipi almış, önce "serseri" olarak yaşatmış. Ali Tavuk'un hikâyesi budur. Sonra aynı Ali, Zeyrek yokuşunda bakkal olur. Sonra zengin bir ailenin çocuğu olarak kar--ımıza çıkar, âşık öğrencidir. Hocapaşa Maliye Şubesi Varidat memurluğundan emekli "Sayın Bay Ali" sene aynı insandır. **"Yıldız Y**emek Yasaktır" adlı hikâyesinden parçalar da okuduğumuz sanatçı Ali, ölmek üzere olan hasta karısına rağmen "Fröylân Hilda" yi koynuna alarak yatan Mirasyedi Ali, "Demir ve Çelik T. A. O." nun başkam büyük demir tüccarı Ali Tamtürk ve nihayet Sosyal Adalet Bakanı Ali...

"Tapısı, aklı, yaradılışı" aynı kalmak üzere, çeşitli meslek ve işlerde bir adamın hayatı ve davranışı... Dikkat edilirse, roman, konunun ele alınışı bakımından belirli bir özellik taşıyor. Tek karakterin değişik şartlar, meslekler ve işlerdeki belirtileri, davranışları meraka değmez mi? Hançerlioğlu bu merakımızı gidermeğe çalışıyor. "Ali" nin her biçim ve meslek değiştirişini, birbirinden ayrı, birbiriyle ilgisi olmayan bölümlerde işlemiş. Serseri Aliden Bakkal Ali'ye, öğrenci Ali'den, emekli Ali'ye, hikayeci Ali'ye v.s. geçerken, bölümler arasında bir ilgi de kurmuş. Yani kitap, her tipin ayrı hikâyesi olduğu kadar, bir önceki ve bir sonraki bölüme de, rahatlık ve ustalıkla geçiyor. Kesilmiyor. Her tipi işlerken, o tipin sosyal çevresini de vermeğe çalışmış. İnce hicvini de yapmış. Meselâ sanatçı Ali'yi anlatırken, bugünkü edebiyatımızın moda haline gelmiş, yapmacık davranışlarını belirtmiş. İğnelemiş. Öbür bölümlerde de, bunlara yer yer rastlıyoruz.

Orhan Hançerlioğlu
Tadımlık

Orhan Hançerlioğlu'nun, bu kitabında, son derece temiz bir dili var. Bu noktayı bilhassa belirtmek isteriz. Kitap, başından sonuna kadar titizlikle süzgeçten geçirilmiş bir dil'le yazılmış. Apaydınlık, tertemiz bir Türkçe..

Son sözümüz şu olacak: Hançerlioğlunun bundan önceki romanlarında olduğu gibi, **"Ali"** de de, okuyup bitirdikten sonra, bir doymadan sofradan kalkmıştık duyuyor insan. Yetmiyen bir taraf var gibi geliyor. Daha istiyor. Hançerlioğlu, bir meseleyi, ya da bir konuyu esas çizgileriyle belirtiyor ve bırakıyor. Bu, "Ekilmemiş Topraklar" da da böyle **"Ali"** de de. Bir tadımlık. Doyumluk değil. Oysaki, Hançerlioğlu, ele aldığı her meseleyi, her konuyu didik didik edebilecek, bize "doyumluk" eserler de verebilecek güçte bir romancı. Kendisinden bunu bekliyoruz.

"Tadımlık..." dedik, ama "Ali" tadı damakta kalacak, tadılmaya değer 'bir eser..

*

ASKIMIZIN SON ÇARŞAMBASI

(Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şiirleri. Doğuş ***Ltd.*** *O. Matbaası. 64 sayfa, 150 kuruş)*

Ümit Yaşar Oğuzcan, 1954 yılı sonunda yayınladığı 150 sayfalık "Dillere Destan" adlı şiir kitabından hemen sonra, bu yıl içinde, iki şiir kitabı daha çıkardı. Biri "Dolmuş", öbürü de "Aşkımızın Son Çarşambası". Şair, anlaşıldığına göre, her üç dört ayda bir, bir şiir kitabıyla karşımıza çıkacak. Bize, "ilhamı bol olsun" demekten, kendisinden iyi şiirler . beklemekten başka bir şey düşmez. Ancak» hemen şunu belirtmek yerinde olur ki, şairin bu artan çalışma hızı, şiirinin iyiye doğru yöneldiğine bir işaret değildir.

Ümit Yaşar, son şiirleriyle, verimsiz, yanlış bir yola girmiştir. Bu yolda ısrar ederse, her bakımdan gelişme istidadı gösteren şiiri, çıkmaza girecektir. Hattâ girmiştir bile. Son şiirlerinin çoğunluğu, "nükte" ye, "zekâ" oyunlarına dayanıyor. Bir "hiciv" denemesi gayreti de görülüyor. Dilinde "Argo" ya doğru bir yönelme de seziliyor. Şair, bu yeni yönelişi ile ne yapmak istiyor? Şiire yeni bir hava getirmek mi? Şiir diline yeni imkânlar kazandırmak mı? Bu tarz, yeni şiirin ilk yıllarında denenmiştir. En güzel örnekleri verilmiştir. Bundan sonra yazılacaklar, öncekilerin daima bir adım ardında kalır. Bilinen örneklerin daha güzelini vermek ise, sanıldığı kadar kolay değildir. Şimdilik Metin Eloğlu bu işin üstesinde gelecek gibi görünüyor. Ama şu gerçeği kabul ve itiraf etmek gerek ki, Oğuzcan'dan okuduğumuz örnekler, bilinenlerden daha iyi değildir. Bunun için de bir çeşit taklit olmaktan ileriye geçememiştir. Söylediklerimizi doğrulamak için, bir iki, küçük, örnek verelim:

"Bıyık" şiiri: "Buna yürek derler anam babam — Yürek derler — Dakikada 112 defa atar — Buna bıyık derler anam babam — Bıyık derler — Saatte **160** kilometre yapar".

"İçiçe" şiiri: "Ağzımın içi: Mısır çarşısı — Gözümün içi: Karpuz sergisi — Cebimin içi: Sinop zindanı — Başımın içi: Turşucu dükkânı — Canımdan bezdirdin beni — Canımın içi: Hergele meydanı."

Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Ümit Yaşar Oğuzcan, bu çeşit şiirlerle ne yapmak istediğini hiç düşünmüş müdür?

Kitabına, kendisi .bir de "Önsöz" yazmış. Bu "Önsöz" hemen belirtelim ki, ciddilikten uzak bir yazıdır. Bunca yıl şiirin kahrını çekmiş, sanata saygılı olması gereken, yazdığı bir çok şiirlerle çok zaman geleceğine umut bağlatan bir şair, böyle bir önsöz yazmamalıydı. Bu düşüncelerimizin de doğruluk derecesini göstermek için, "Önsöz" den bir kaç cümle alıyoruz:

Şair hayatından bahsediyor: "Sözüm ona şiir yazmaya 15 sene önce başlamıştır. 1,59 boyundadır, 52 kiloda güreşir. Kusurları: Evlidir, iki çocuk babasıdır. Kekemedir. **Tek** böbreklidir. Meziyetleri: Şairliğinden başka meziyeti yoktur. (...) En sevdiği şair kendisi, en sevmediği yemek kabak musakkasıdır."

Şair şiir anlayışını da şöyle belirtiyor: "Şiir yazar, şiirden anlamaz".

Bu "Önsöz" ün yalnız şu satırları, işin ne kadar hafiften alındığını, ciddilikten uzak kalındığını göstermeye yetmez mi? Oysaki şiir, ciddi bir iştir. Yazısının başında "ukalâlıktan hiç hoşlanmam" diyen şair, itiraf etmek gerekir ki, yeteri kadar "ukalâlık", ondan da fazla lâubalilik **yapmıştır.**

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Dörtler Konferansı

Yılan hikâyesi

Kremlin Sarayında muhteşem bir kabul resmi veriliyordu. Bütün salonlar ışıklarla donatılmış, her tarafta sofralar kurulmuştu. Mareşal Bulganin, Sovyet ihtilâlinin otuz sekizinci yıldönümü dolayısiyle hazırladığı bu kabul resmine sefaretler mensupları ile Moskova'daki yerli ve yabancı basın temsilcilerini de davet etmişti. Hiçbir şeyin eksik olmasını istemiyordu.

O gece en çok aranan ve konuşturulan insan, tahminlerin ve mutadın hilâfına Molotof olmuştur. Molotof bu gibi davetlerde suratım asıp oturmak ve aranmayan bir kimse olmakla tanınmıştı. Halbuki bu gece bütün gözler, Cenevre Konferansına üç günlük bir ara verilmesi Üzerine yeni talimat almak için Moskova'ya avdet etmiş bulunan Molotof'un üzerindeydi. Acaba Molotof bundan sonra Cenevre'de nasıl bir hareket tarzı takip edecekti? Batılıların Almanya'nın birleştirilmesi hususunda yaptıkları teklifi kabul edecek miydi? Yoksa, körün değneğini bellediği gibi bellemiş olduğu "önce Avrupa güvenliği, sonra Almanya'nın birleştirilmesi" formülünde inat mı edecekti?

Bütün gece, basın mensupları bu suallere cevap almaya çalıştılar. Molotof Nuh diyor, peygamber demiyordu. Söyledikleri sadece şundan ibaret kalmıştı: "Cenevre'ye, getirdiğimden daha iyi haberler götürüyorum.".

Geçen Çarşamba günü çalışmalarına tekrar başlayan Dörtler Konferansının ilk oturumunda bu iyi haberlerin ne olduğu nihayet anlaşılmıştır. Molotof bu oturumun daha ilk dakikalarında Batılıların Almanya'nın serbest seçim yoluyla birleştirilmesi için yaptıkları teklifleri, en kati bir dille reddetmiştir. Moskova'da Molotof'un müjdelediği iyi haber, bu olsa gerektir.

Sovyetlerin Batılılar tarafından ileri sürülen plânı kabul etmeleri esasen beklenmiyordu. Ancak red cevabının bu kadar kategorik «olacağı da kimsenin aklına gelmemişti. Bundan önce bir kere daha Almanya'nın birleştirilmesi konusundaki fikirlerini açıklamaya davet edilen Molotof, o zaman, Batılılar kendi teklif ettiği Avrupa güvenlik sistemi üzerinde fikirlerini bildirmeden bir şey söyleyemiyeceğini ileri sürmüştü. Bu söz, belki de, Rusya ile Avrupa güvenlik sistemi üzerinde bir anlaşmaya varmak şartiyle, Almanya'nın birleştirilmesi konusunda ondan bir taviz kopermanın mümkün olabileceği mânasına alınabilirdi. Molotof geçen Çarşamba günü yaptığı kategorik redle bu yolu kapamıştır.

Üç Batılı Dışişleri Bakanının Molotof a verdikleri cevap da aynı derecede kategorik olmuştur. Batılı Dışişleri Bakanları Molotof'un plânlarını reddetmesi üzerine Almanya'nın birleştirilmesi konusunu başka zamana talik etmeyi uygun görmüşlerdir. Molotof buna itiraz etmemiştir.

Bir İngiliz sözcüsünün de belirttiği .gibi, Rusya'nın istediği bir Avrupa güvenlik sistemi kurmak değil, Almanya'yı komünist hakimiyeti altına sokmaktadır. Sovyet Rusya buna serbest seçim yolu ile muvaffak olamıyacağı için Batılıların plânını reddetmiştir. Molotof'a kalırsa Almanya'da seçim yapmak hakikatlere aykırı olduğu kadar tehlikelidir de... Böyle bir seçim Alman militarizmini ve kapitalizmini teşvik edecek,* Sovyet Rusya'nın durumunu güçleştirecektir.' Alman Birliği Doğu ve Batı Alman hükümetlerinin müşterek bir lisan bulup anlaşmalarından sonra mümkün olabilir.

Bütün bu sözler üç haftadan fazla bir zamandan beri toplantı halinde olan Dörtlerin başladıkları noktadan bir adım bile ileri gidemediklerini gösteriyor. Sovyet Rusya, tıpkı geçen sefer olduğu gibi bu konferansla da Almanyanın birleştirilmesi için zemin ve zamanı müsait görmemekte, serbest seçim yapılmaması için ayak diremektedir. Bu kategorik red cevabı artık Batılıların aklını başına getirmiş, bu konuda besledikleri son ümitleri de kırmış olsa gerektir. Meseleyi zaman tasrih etmeden geriye bırakmaları da bunu gösteriyor.

Şu satırların yazıldığı sırada konferans gündeminin birinci maddesini zaman tasrih etmeden geriye bıraktıktan sonra, ikinci maddeye geçmiş ve bu konuda da ilk büyük meydan muharebesini vermiş bulunuyordu. Bilindiği gibi Cenevre Konferansı gündeminin ikinci maddesi silâhsızlanma meselesidir. Gelen haberlere bakılırsa bu konudaki en şiddetli münakaşa Ruslarla Fransızlar arasında cereyan etmiştir. Ruslar konferansa sunulan Fransız plânının İngiliz teklifleriyle tezat teşkil ettiğini belirtmiş ve kendisi yeni bir proje ileri sürmüştür. Bu yeni Sovyet plânı geçen Cenevre konferansında Bulganin tarafından formüle edilen eski Rus tekliflerinin yeni basısından başka birşey değildir.

Daha ilk görüşmeler bile açıkça göstermektedir ki gündemin ikinci maddesi de meselenin tekrar Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komisyonuna havale edilmesi ile geriye atılacaktır. Nitekim bu haftanın başında bakanlar ikinci meseleyi de karara bağlamadan üçüncü meseleye, yani Batı - Doğu münasebetlerine geçmişlerdir.

Brezilya

Ordunun tepkisi

Cumhurbaşkanlığı mevkiinde oturan adam kararnameyi imzalamamakta ısrar eniyordu. Savunma Bakanı General Taxera ise mutlaka bu kararnamenin imzalanmasına taraf tardi. Bu konudaki fikir ayrılığı telif edilemez bir hale gelince. Savunma Bakanı "fazla düşünmeğe değmez, dedi. Cumhurbaşkanı bizim istediklerimizi, istediğimiz yere tayin etmezse biz de Cumhurbaşkanını değiştiririz". Yirmi dört saat sonra Savunma Bakanının sözü gerçekleşmiş, Cumhurbaşkanı memleketten kaçmaya mecbur bırakılmıştı. Nasıl olur diye hayret etmeğe mahal yoktu, zira vak'a iktidar ile sürgün'ün birbirine pek yaklaştığı Güney Amerika devletlerinden birinde, Brezilya'da cereyan; ediyordu.

Brezilya'da geçen aylar içinde Cumhurbaşkanlığı seçimleri cereyan etmişti. Bu seçimlerde ordunun tutmadığı, komünistler tarafından desteklendiği iddia edilen Kubitschek büyük bir zafer kazanmıştı.. Ancak" Brezilya kanunları gereğince Ocak: ayında fiilen idareyi eline alacak Kubitschek'in bu zaferi orduyu hiç memnun etmemişti. Bu bakımdan, Brezilya olaylarını yakından takip edeni müşahitler daha seçimlerin sona erdiği günden itibaren ordunun bir tepkisini beklemek gerektiğini ileri sürüyorlardı. Bu tepki nihayet geçen hafta içinde vuku bulmuştur.

Gerçi iktidardan uzaklaştırılan Kubitschek'in kendisi değil, Ocak ayına kadar mevkiini muhafaza edecek olan Başkan Cafe Filho'nun yerine Cumhurbaşkanlığı görevini ifa eden Meclis Başkanı Carlos Luz'dur. Ocak ayma kadar Cumhurbaşkanlığı görevine devam etmesi gereken Cafe Filho geçenlerde geçirdiği bir kalb krizi sonunda, bu makamı muvakkaten ve Anayasa gereğince Meclis Başkanı Carlos Luz'a terketmişti. İş-

Rio de Janeiro
Kaynayan bir kazan daha

DÜNYANIN BARUT FIÇISI : ORTA DOĞU

14 Mayıs 1948 günü, Tel Aviv'deyiz...

Rothschild Bulvarındaki Güzel Sanatlar Müzesinde toplananlara hitap eden lor saçlı yaslı adam, David Ben Gurion, kendisini heyecanla dinliyenlere şunları söylüyor :

"— Yahudi milletinin tabii ve tarihi haklariyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bu husustaki kararına uygun olarak sizlere, Filistin'de İsrail ismini taşıyan bir Yahudi devletinin kurulduğuna müjdelerim."

Ancak bu müjde Arapları memnun etmemiş olacak ki, ertesi sabah, şafakla beraber Mısır uçakları İsrail'i bombaladı. Çok geçmeden de, Arap askerleri kuzeyden, batıdan ve güneyden İsrail hudutlarım aşarak bu küçük devletin varlığını tehdit etmeye başladılar.

Böylece patlak veren 1948 Arap - İsrail mücadelesi, hiç şüphesiz, İkinci Cihan Savaşı sonrasının en önemli olaylarından biri, belki de başlıcasıdır. Uzun didinmeler sonunda nihayet bir vatana kavuşan Yahudilerin, başlangıçta, İbni Suud'un savaşçı askerleri, Glubb Paşa'nın Ürdün lejyona ve Mısır'ın mücehhez ordusu karşısında, bu vatandan da olacakları zannedilmişti. Fakat zmanla, sayıca olan üstünlüklerine rağmen Arapların bir vatana sahip olmak azmiyle savaşan Yahudilerin karşısında bir kesin zafer kazanamıyacakları anlaşılmış ve bizzat Araplar, savaşın başlamasından dokuz ay sonra mütareke istemek zorunda kalmışlardı. Birleşmiş Milletlerle Batılıların aracılığı sayesinde imzalanan bu mütareke Arapları çok güç bir daramdan kurtarıyordu. Gerçi öteden beri büyük bir kuvvet olduğu zannedilen Arap Birliğinin artık efsaneden başka birşey olmadığı anlaşılmıştı. Fakat Araplar, prestijleri bahasına da olsa bir mütarekeye varmak zorundaydılar. Başlangıçta kendilerini müdafaa edebilecekleri bile şüpheli olan Yahudiler dokuzuncu ayın sonunda Arap kuvvetlerini bir çok yerde kapana kıstırmış bulunuyordu. Kapana kısılanlar arasında, dokuzuncu Mısır tugayının irtibat subayı Cemal Abdülnasır da vardı.

Arapları çok güç bir durumdan kurtaran bu mütarekenin kısa zamanda bir sulh anlaşmasiyle tamamlanması beklenirdi. Ancak, mütareke sayesinde postlarım kurtaran Araplar, bir türlü sallı anlaşması imzalamaya yanaşmamışlardır. İsrail'le bir barışa varmak için, Araplar, önce İsrail'in harp içinde Filistin'den kaçan Arap mültecilerini geri kabul etmesini, sonra da eski şuurlarına çekilmesini istiyorlardı. Oysaki* Yahudiler bu şartların ne birini, ne de öbürünü kabule istekli görünmemişlerdir.

Ateşkes hattı üzerinden çizilmiş bulunan bugünkü sınır oldukça çetrefildir. Bazı şehirleri ikiye bölmekte, bir kısım çiftliklerin bir parçasını İsrail, diğer parçasını Mısır topraklarında bırakmaktadır. Bununla beraber, bu sınır İsrail'e eski sınırdan daha elverişli gelmiş olacak ki, Yahudiler bundan vazgeçmemekte ısrar ediyorlar. Geçenlerde yerini Ben Gurion'a terkeden eski İsrail Başbakanı Şaret diyordu ki: "Bizi harbetmeye zorlayan Araplar olmuştur. Bu toprakları bize, istemediğimiz bir harbin kazandırdığı doğrudur. Ancak, İsrail barple kazandığı toprakları harpten başka bir yolla terk edemez."

Harp sırasında Filistin'den kaçan Arap mültecileri meselesine gelince, bunların yarım milyon kadarı, şimdilik, Ürdün'deki kamplara, diğer bir yarım milyon kadarı da Gazza'ya yerleştirilmiş bulunuyor. Öyle anlaşılıyor ki İsrail, bunların geri dönmesini istemiyor. Zira bu mültecilerin terk ettikleri topraklara İsrail'e gelen Yahudiler iskân edilmiş, boralarda hummalı bir ziraat faaliyeti başlamıştır. İsraillilerin büyük bir kısmına göre, Arap - Yahudi harbinin hayırlı bir neticesi Yahudilerin Filistin'den atılamıyacağını göstermiş bulunması ise, diğer neticesi de bu bir milyon Arabın Filistin'i terketmesi olmuştur. Ben Gurion Arap mültecilerin geri kabul edilemiyeceğini açıkça söylemiştir. İsrail Başbakanı "Tek bir Arap mültecisinin bile geri dönmesi düşünülemez. Aksi takdirde İsrail'in varlığı tehlikeye düşecektir. Çünkü Araplar çölde yaşamasını değil, sadece girdikleri yeri çöle çevirmesini bilirler" diyordu.

Görülüyor ki İsrail Araplarla bir anlaşmaya varmak gönüllüsü değildir. Aynı şey Araplar için de söylenebilir. Nasıl İsrail eski sınırlarına dönmemeyi, Filistinden kaçan mültecileri bir daha geri kabul etmemeyi aklına koymuşsa, Araplar da Yahudi devletini yaşatmamayı akıllarına koymuşlardır. Zayıf olduklarını anlayınca harbe ara veren Arapların, kuvvetlenince buna devam etmek niyetinde oldukları bir türlü sulha yanaşmamalarından anlaşılıyordu. Kaldı ki mütarekeden hemen sonra aldıkları bazı tedbirler de bu niyetlerini açıkça belirtmiştir. Araplar o günden bu yana, İsrail'i boykot etmek, deniz ablukası altında tutmak, Ürdün nehrinden faydalandırmamak fikirlerinden hâlâ vazgeçmiş değillerdir.

Her iki taraf idarecilerine de hâkim olan bu uyuşmazlık zihniyeti, mütarekenin imzalandığı gündenberi, bitip tükenmek bilmez sınır hadiselerine, kanlı çarpışmalara ve misillemelere yol açıyordu. Batılıların rahat ve huzuruna kaçıran bu geçimsizlik, geçen aylar içinde Sovyet Rusya'nın da dünyanın bu nazik bölgesine el atması ile büsbütün endişe verici olmaya başlamıştır. Zira Sovyet Rusya, Arap devletlerine, şimdiye kadar bunlara mahdut bir silâhlanma imkânı bahşeden Batılıların aksine, istedikleri kadar silâh verebileceğini bildirmiştir. Bu ise, İsrail'in varlığına son vermek için kuvvetlenmekten başka birşey düşünmeyen Araplara fırsat yaratmak demektir.

Geçen aylara gelinceye kadar Orta Doğu hadiseleri Batılı devletlerin inhisar ve kontrolü altında bulunuyordu. Batılılar, dünyanın bu nazik bölgesindeki duruma idareye çalışırken iki önemli ve birbirine zıt gayeye hizmet etmek istiyorlardı. Bu gayelerden birincisi Birleşmiş Milletlerde kurulması lehinde oy verdikleri İsrail devletinin varlığım devam ettirmek, ikincisi ise daimi surette petrollerine ve komünistlerle girişecekleri muhtemel bir mücadelede hava alanlarına muhtaç oldukları Arapları gücendirmemekti. Bu yüzden, 1950 de İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri her iki tarafı da memnun edeceğini zannettikleri meşhur deklarasyonlarım ya-

Cemal Abdülnasır
Yılana sarılan

yınlamışlardı. Bu deklarasyon ile mevcut sınır hattının dokunulmazlığı teyid edilerek sınır hattı Üç Batılıların garantisine bağlanıyor ve ayrıca, Arap devletleri ile İsrail arasında bir silâhlanma yarışına mâni olmak için, Batılıların her iki tarafa da ordularını "muayyen bir kuvvette tutmaları" na yarıyacak miktarda silâh verecekleri kaydediliyordu. Ancak bu son kayıt Arap devletlerini Batılılar safından alarak Sovyet Rusya'nın kucağına atmıştır.*

Başlangıçta Abdülnasır'ın Batılılardan yana olduğu, inkâr kabul etmez bir gerçektir. Abdülnasır, İngilizlerle Süveyş üzerinde bir anlaşmaya varmanın iyimserliği içinde müteaddit kereler Orta Doğu için tek tehlikenin ancak Sovyet Rusya'dan gelebileceğini itiraf etmişti. Ancak Türk - Irak paktından sonra Orta Doğu liderliğini Türkiye'ye kaptırdığını zanneden Mısır Başbakanı, o zamandan bu yana her türlü askeri ve iktisadi yardımın aleyhinde bulunan bir devlet adamı kesilmiştir. Tarihin garip tecellilerinden biri olarak, bu türlü yardımları kabul etmiyeceğini bildiren ve İsrail'in Orta Doğu'da komünist emellere yardımdan başka bir işe yaramıyacağını iddia eden aynı Nasır, bugün Sovyet Rusya'nın askeri ve teknik yardımına kucağını açmış bulunuyor. Bu ani değişmede, kendini Arap Birliğinin güneşi zanneden Nasır'ın, birden bu birlik üyelerinden birini - Irak'ı - Türkiye'ye kaptırmayı gururuna yedirememesinin de büyük payı vardır. Nasıl ki Nasır Mısır ordularını yenen İsrail'i affetmemeyi de bir gurur meselesi yapmıştır.

Sovyet Rusya'ya gelince, onun siyaseti gayet sarihtir: Nerede karışıklık varsa Sovyet Rusya oradadır. Orta Doğu şimdiye kadar Sovyetlere kapalı kalmış bir bölgedir. Üstelik burada kurulan bir pakt - Bağdat Paktı - kendisini taciz de etmektedir. Şu halde Sovyet Rusya'nın buraya burnunu sokmak fırsatını bulunca bu fırsatı kaçırmamak için hususi bir sebebi de mevcuttur. Bu fırsat Arap - İsrail anlaşmazlığı ve Batılılar ile Mısır arasındaki gerginlik dolayısiyle eline geçince, Rusya talihin bu lûtfunu tepmemiştir.

Nasır'ın Rusya'dan silâh istemesinin henüz ÜÇ aylık bir geçmişi vardır. Rusya bu teklifi hemen kabul etmiş bulunuyor. Varılan anlaşmaya göre Mısır Demirperde gerisi devletlerine pamuk verecek, buna mukabil silâh satın alacaktı. Bu silâhlar Mısır'a son derece düşük fiyatla verilmektedir. Söylenildiğine göre, Rusya Mısır'a bir Mig uçağını otuz bin dolara satmaktadır. Oysaki bu uçağın maliyeti, Batılılarda, bu fiyatın beş misline çıkmaktadır. Bundan başka Rusya Mısır'a teknik yardımda da bulunacaktı. Geçen hafta içinde Sovyet limanlarından kalkan on Rus gemisi, Mısır'a, silahlarla beraber teknisyenler de taşımaktadır. Son alınan haberler Ruslarla Mısır idarecileri arasında Nil vadisinin tanzimi ve Assuvan'da büyük bir baraj kurulması üzerinde de bir anlaşmaya varıldığını gösteriyordu. Öyle anlaşlıyor ki, Sovyet Rusya'nın Mısır hükümeti nezdindeki temsilcisi Daniel Solod, şu sıralarda, Kahire'nin en sözü geçer adamıdır.

Bu anî anlaşmanın tepkileri de Rusya'nın istediği gibi olmuş, Orta Doğu'da huzursuzluk başgöstermiştir. Kendisini eskisinden daha kuvvetti hisseden Mısır'ın İsrail'e ve Batılılara karşı tutumu değişmekte gecikmemişti. Bunun üzerine endişeye düşen İsrail, geçen ay içinde Cenevre'ye Dışişleri Bakanı Şaret'i yollamıştır. İsrail, Dışişleri Bakanının ağzından, Batılılardan muhtemel bir Arap taarruzu karşısında garanti ve Arap kuvvetleriyle başedebilmek için silâh istiyordu. Batılıların İsrail'e verdikleri cevap 1950 deklarasyonundan fazla bir şey yapamıyacakları olmuştur. Bu ise İsrail'de esasen mevcut bir taarruz harbi fikrini büsbütün geliştirmekten başka şeye yaramamıştır.

İsraillilerde, ötedenberi, Mısır'ın kuvvetlenir kuvvetlenmez kendilerine saldıracağı kanaati mevcuttu. Mısır, Rus yardımını elde etmekle kuvvetlenme fırsatına kavuşunca Mısır'ın İsrail'e saldırmasını beklemeden, İsrail'in Mısır'a taarruz harbi açmasını isteyen İsrailliler büyük bir yekûn tutmaya başlamıştır. Bu yılın Temmuz ayında yapılan seçimlerde böyle düşünenler kendi adamlarını büyük nisbette Meclise sokmaya muvaffak olmuşlardı. Fırsatını bulunca bunların ağır basarak İsrail'i bir taarruz harbine sevkedeceklerine de şüphe yoktur. Ancak Batılı Devletler, İsrail'den böyle bir harekete tevessül etmemesini ısrarla talep etmektedirler.

Son karışıklıklar

Orta Doğu'daki bu iki can düşmanının durumu bütün dünya siyasetçilerinin uykularını kaçırırken, geçen haftalar içinde herkesin yüreğini ağzına getiren bir hâdise daha vuku bulunca büyük bir çoğunluk İsrail - Mısır savaşının yeniden alevlendiğini sanmıştır. Bu hadise, El Avca hadisesidir.

El Avca, Sinai çölünün ortasında, üçgen şeklinde ve 56 mil karelik bir bölgedir. 1949 mütarekesinden sonra bu bölge askerlikten tecrit edilmişti. Ancak o günden bu güne kadar bölgenin kime ait olacağı üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştı. İsrail burasının kendisine ait olduğunu iddia ediyor, Mısır ise bu iddiaya bir cevap vermeden, İsrail'in burada bulundurduğu polis kuvvetlerinin hakikatte İsrail askerlerinden başka birşey olmadığını ileri sürüyordu. Aslında Mısır'ın bu bölgede gözü olduğu aşikârdır.

İşte son çarpışmalar bu El Avca bölgesinde vuku bulmuştur. Hâdiseye Mısırlıların buradaki bir İsrail polis merkezine hücum etmekle yol açtıkları, ertesi gün de İsraillilerin buna misilleme yapmak suretiyle durumu büsbütün karıştırdıkları anlaşılmıştır. Ölü ve yaralıların sayısı her iki taraf m tebliğlerinde de başka başka gösterilmiştir. Zaten mühim olan da kayıpların miktarı değil, hâdisenin vuku bulduğu ânın seçimidir. Mısır niçin taarruz için böyle gergin bir havayı tercih etmiştir? Bu kendi plânlarının mı, yoksa Sovyet plânlarının mı bir icabıdır? Dikkat nazarları ölülerin sayısından ziyade bu suallerin üzerinde toplanmalıdır.

Hâdisenin Cenevre Konferansında umumiyetle dünya meselelerinin görüşülmekte olduğu bir zamanda vuku bulduğu dikkat nazarına alınırsa, bunun Mısırlılardan ziyade Ruslar tarafından tertiplenmiş bir düzen olduğu meydana çıkar. Nitekim Mısırlılar muayyen bir noktadan öteye gitmeye cesaret edememişlerdir. Bu hâdiseyi hazırlamakla Ruslar olsa olsa Cenevre'de Orta Doğu konusunun görüşülmesini temin etmek istemişlerdir. Zira Amerikanın bu konudaki temkinli davranışı üç aydan beri Sovyet Rusya'yı hâlâ Orta Doğu işlerinde söz sahibi etmemiştir. Ruslar dünya meselelerinin umumiyetle görüşüldüğü bir sırada. El Avca hâdisesi ile Cenevre'nin dikkatini dünyanın bu bölgesine çekmek istemiş bulunuyorlar. Ancak Batılılar bu tuzağa düşmemişlerdir. Amerikanın bu konuda gösterdiği aşırı hassasiyet sonunda Ruslar Orta Doğu işlerinde gene ikinci plâna atılmışlardır.

Bütün emareler gerek Mısır'ın, gerek Rusyanın Orta Doğu'da ateşle oynamakta olduğunu göstermekte birleşiyorlar. Tek ümit verecek işaret Mısır'ın işi harbe götürecek cesareti henüz kendisinde bulamamasıdır. Esasen Rusya'nın da, dünyanın bu bölgesinde bir harp değil, kendisine fırsat hazırlıyacak karışıldıklar istediği kolayca tahmin edilebilir. Ancak diğer taraftan İsrail'in sabrını da hesaba katmak gerekmektedir. İsrail Mısır'ın tahriklerine daha ne kadar tahammül edebilecektir? İsrail'deki iç gelişmeler bu bakımdan endişe vericidir. İsrail'in kurucusu Ben Gurion çekildiği inzivadan ayrılarak tekrar milletinin başına geçmiştir. Bu ise hiç de küçümsenmiyecek bir Jest olmalıdır. İsrail, hele Mısır Sovyet silâhlariyle techiz edildikten sonra, varlığını büsbütün tehlikede görmektedir. Mısır'ın daha da kuvvetlenmesine meydan bırakmadan bir taarruza geçmek bugün bütün İsrail'in zihnini kurcalayan bir fikir haline gelmiştir.

Bütün dünyanın gözleri şimdi Orta Doğu'daki barut fıçısının yanında ateşle oynıyanların üzerindedir.

te ordunun iktidarı ele almak için beklediği fırsat Luz ile Savunma Bakanı General Taxera arasında çıkan bir ihtilâf sonunda meydana gelmiştir.

Gelen haberlerden anlaşıldığına göre Luz Taxera'nın istediği bir subayı mühim bir mevkie getirmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine derhal Savunma Bakanlığından istifa eden Taxera orduyu harekete geçirmiş ve Carlos Luz'u bir harp gemisi ile Rio de Janeiro'dan ayrılmaya mecbur bırakmıştır.

Ancak ihtilâlin bu noktaya erişmesinden sonra gelen haberler tamamen hayret vericidir. İhtilal lideri General Taxera yaptığı, bir konuşma İle hareketin Kubitschek aleyhtarı olmadığını, bilâkis Kubitschek'in Ocak ayında iktidara geçmesini sağlamak için yapıldığını ileri sürmüştür. Taxera'ya göre Cafe Filho'ya vekâlet etmekte olan Luz, Kubitschek'in Ocak ayında iş başına geçmemesi için bir tekim kombinezonlar kurmakla meşguldü. Ordu, tarihi ödevini yaparak buna mani olmuştur.

Bu sözleri bütün açıklığına rağmen ihtiyatla karşılamak gerekir. General Taxera Lott geçen seçimlerde Kubitschek'in karşısındaki ordu adaylarından biri olup, yeni Cumhurbaşkanına öteden beri husumet beslemekteydi. Anlaşılan Taxera, harekete geçtikten sonra Brezilya halkının tutumunu ve Hava ve Deniz kuvvetlerinin bir kısmının muhalefetini henüz bir ihtilâl için müsait havanın doğmadığına işaret saymış ve biraz daha beklemeyi münasip görmüştür. Teni kurulan kabinede Taxera'nın tekrar Savunma Bakanlığını deruhte etmesi de bu bakımdan manalı bir işaret sayılmalıdır.

"Beklenmedik yeni bir hadisenin" vukuuna kadar Brezilyada sükûn avdet etmiştir, denebilir. Ancak beklenmedik hadiseler Brezilya'da olağan şeyler arasındadır.

Arjantin

İkinci safha

Bu haftanın başında Buenos Ayreste, pazar günü saat 17.40 sokaklar sanki biç bir şey olmuyormuş gibi sakindi. Halk hafta tatilini sükûnet içinde geçiriyordu. Halbuki aynı esnada hükümet binası olan Ve Perona karşı ayaklanmadan beri adı dünyaca bilinen meşhur Casa Rosada'nın Beyaz Salonunda bir general, başka bir generalden iktidarı alıyordu. İktidarı veren kumandanın adı Lonardi idi. Bundan yedi hafta evvel askeri kuvvetleri Peron'a karşı muvaffakiyetle sevk ve idare etmiş, istibdat idaresine son vermişti. Fakat karşılaştığı müşküller son derece büyüktü ve iyi yürekli, babacan Lonardi bunların altından kalkmakta zorluk çekiyordu. Üstelik muvakkat hükümetine sağa milliyetçileri almıştı ve bunları 'feda etmek istemiyordu. Halbuki sağcı milliyetçilerin iş başında bulunması işçi kütleleriyle yeni hükümetin arasındaki münasebetlerin hararetini azaltıyor ve Peron tarafından bin türlü vaadle kandırılan işçiler ellerine geçen mahdut avantajların geri alınacağından endişe ediyorlardı. Lonardi'ye hükümetini bu sağcılardan temizlemesi lüzumu ihtar olunmuş, fakat general razı olmamıştı. Onlara yol vermektense, bizzat gitmeyi tercih edecekti.

Lonardi ve arkadaşları
Zaten Necib'e benzetmişlerdi

İktidarı alan ise Pedro Aramburu adında genç bir generaldi. Peron'un devrilmesinden bu yana ordunun Genel Kurmay başkanlığını yapmaktaydı. Dinamikti, cesurdu. İhtilâlin muvaffak olması için iktidarın el değiştirmesi gerekiyordu. Genç Kurmay başkanı Arjantin'in Cemal Abdülnasırı olabilirdi. Arjantin'in General Necibi olan Lonardi, devrini kapamıştı.

Hakikaten Lonardi, gittiği at yarışlarında Peroncular tarafından ıslıklanmış ve halkın arasından "Peronu isteriz" sesleri yükselmişti. Muzir unsurlar hükümeti zayıf gördüklerinden harekete geçmeye hazırlanıyorlardı. Bunlara müsaade etmemek lâzımdı. İşte bu mülâhazalarladır ki General Pedro Aramburu kansız bir isyan neticesinde iktidarı Beyaz Salonda devraldı. Askeri kuvvetler sabık başkan Lonardi'ye çekilmesi lüzumunu İhsas etmişlerdi.

Askeri junta

Yeni başkanın ilk işi bir Junta kurmak oldu. Bu Juntaya -ki, kendi başkanlığındaydı - Kara, Deniz ve Hava kuvvetlerinin komutanları dahil olacaktı. Cordoba'lı genç general yemin merasimini takiben bizzat Bahriye bakanlığına gitti ve Başkan vekili Amiral Rojas'tan istifasını geri almasını rica etti. Hakikaten Deniz kuvvetlerine fiilen hakim olan Amiral Rojas, Lonardiyle beraber çekilmek istiyordu. Fakat yeni başkan Amirali bu kararından vaz geçirdi. Askerler her zamankinden fazla birlik ve beraberlik halinde olmalıydılar. Zira sabık diktatör Peron memleketin dışında pusuda yatıyor ve iktidara yeniden gelmek hırsıyla yanıyordu. Bundan daha tabii bir şey de yoktu. Müşarünileyhin Buenos Ayreste bir "Boncuklu İbrahim" hayatı sürmekte olduğu ortaya çıkmıştı. Şimdi, dışarıya çıkardığı paraların miktarı ne olursa olsun, eski günlerini aramasından daha tabii bir şey bulunamazdı.

Askerler şu anda eski Genel Kurmay, yeni Devlet Başkanı General Aramburu'nun etrafındadırlar. İktidar değişmesinin sükûnet içinde cereyan etmiş bulunması iyi bir alâmetir. Anlaşılıyor ki Arjantinliler son hadiselerin heyecanından henüz kurtulamamışlardır ve istirahate ihtiyaçları vardır. Junta, hükümetten sağcı unsurları uzaklaştıracak ve böylece işçi kütlelerini tatmin yoluna gidecektir. İşçiler, ellerinde tuttukları avantajlara yeni iktidarın dokunmayacağına bir defa kanaat getirirlerse mesele çıkarmamayı tercih edeceklerdir. Zira onların da Peron iktidarından memnun bulunmadıkları bilinen hakikatlerdendir.

Arjantin'de halen sakin bir hava esmektedir. Fakat Güney Amerika memleketlerinde ordunun fiilen politika yapması istikrar mefhumunu ortadan tamamile kaldırmaktadır. Bu ise, demokrasinin kurulmasını güçleştiren başlıca amildir. Zira eline kuvvet geçiren, daha doğrusu askeri kuvvetlerin başına geçen iktidarı almaya savaşmaktadır.

K A D I N

Aile

"Fena huyluyum!"

Genç kadın, muhakkak ki çok samimî idi:

"Mesut olmak için herşeyim var, diyordu; fevkalâde iyi bir kocam, şipşirin çocuklarım, temiz ve sevimli bir ev, rahat yaşıyabilecek kadar para.. Hepimiz sıhhatteyiz şükür, hepimiz birbirimizi seviyoruz.. Mesuduz, daha doğrusu, eğer ben huysuz olmasaydım çok mesut olabilirdik. Fakat bu elimde olmayan bir şey, çabucak sinirleniyorum.. "Ufacık aksilikler beni zıvanadan çıkartıyor, bağırıp çağırıyorum.. Kocam, bu sinir buhranlarını, önce, hayretle karşılamıştı. Çok yorulduğumu söyledi, bana yardımcı tuttu, bana vitamin aldı, yatıştırmaya çalıştı. Olmadı, olmadı.. Kızdığım zaman kelimeler, hain ve çirkin kelimeler, kendi kendilerine ağzmdan dökülüyorlar. Kocam bütün soğukkanlılığına rağmen sinirlenmeye başladı. Gene birşey söylemiyor, oturuyor ve susuyor, neşesini kaybediyor. Çocuklar birbirlerine bağırıyorlar. Evimizde huzur yok!

Yapmıyayım diyorum, olmuyor... Bu benim karakterim. Saadetimi yıktığımı hissediyorum. En güzel oyuncağını kırıp, sonra ağlayan bir çocuk gibiyim. Acaba kurtulur muyum, acaba değişebilir miyim?"

Kadın sustu.. Doktor, tanınmış bir ruh doktoru idi. bir an ona hiç bakmadı.. Kadın ağlıyordu.. 'Bekledi.. Sonra yavaşça:

"— Hayret dedi, hayatta ne tuhaf tesadüfler oluyor."

Kadın başını kaldırdı.. Merakla dinliyordu..

"— İnanır mısınız ? Ben de tıpkı sizin gibiydim. Evet tıpkı sizin gibi.. Eve giderdim ve en ufak bir hadise, meselâ karımın bir ahbabı ile telefonda fazla konuşması, çocukların ufak bir gürültüsü, kapıyı yanlış yere çalan bir adamın hareketi beni çıldırtırdı. Muhakkak, memnuniyetsizliğimi belli edecek birkaç kelime söyler, sonra haklı olduğumu kendi kendime ispat etmek için konuşur, konuşur, konuşurdum. Eğer cevap verirlerse şiddetlenir, kavga ederim; vermezlerse hırsımı büsbütün alamazdım.. Gergin asabım, evi bir sıkıntılı hava ile kaplardı. O zamanlar çok gençtim.."

Kadın başını kaldırdı:

"— Ya şimdi doktor, şimdi düzeldiniz mi?"

Doktor bol bir kahkaha attı:

"— Bir hayli düzeldiğimi zannediyorum. Evvelâ yanıldığınız bir nokta var: fena huyluluk bir karakter değil, bir fena alışkanlıktır. Hoşnutsuzluklarınızı, aksilikleri başkalarının sırtına yüklemek ve hıncını onlardan almak hastalığı.. Ben dikkat etmiştim; dışarda, o zamanlar hastahanede asistandım, iğler yolunda gitmişse, hoca benden memnun kalmışsa, aksilikler olmamışsa karımın telefondaki uzun konuşması, çocuğun davul çalması beni rahatsız etmiyordu. Hattâ bazan telefondaki muhavereye karışıyor, davul çalan çocuğumun yanında zurna çalıyordum. Birisi yanlışlıkla kapıyı çalmışsa, ona yardım edecek birşey yapıyordum. Şu halde, herhangi bir sinir krizinde, daima bu sinir krizinin hakiki sebebini arama yoluna gittim. Zaten 'kriz halinde, muhakeme işlemeye başlar başlamaz, kriz yarı yarıya atlıyor demekti. Sonra kendi kendime bir Hint darbımeselini tekrar ettim: İnsan söylediği sözlerin esiri, söylemediklerinin hâkimidir.. Bir çok defalar dilimin ucuna kadar gelen kelimeleri söylemedim ve hayretle gördüm ki, insan söylemeye nasıl alışıyorsa, susmaya da öyle alışıyordu.

Fena huyluluk hiçbir karakter bozukluğuna dayanmayan, geç kalkmak, merak etmek gibi alışkanlığa dayanan bir şeydi! On gün üst üste erken kalkmaya gayret gösterin: on birinci gün, uyumak istemiyeceksiniz. On defa, dilinizin ucuna gelen hatalı sözleri zaptedin, on birinci defa onlar .sizi unutacaklardır.."

"— Ama doktor, ben gene sizden duymuştum. Hissettiklerinizi söyleyin, içinizi boşaltın, rahat edin de». miştiniz.."

Doktor çok ciddileşmişti:

"— Evet, evet; dedi. Yalnız unutmayın ki sinirlilik anında söylediğiniz şeyler, hissettiğiniz değil, karşı tarafı üzmek için icat ettiğiniz şeylerdir!"

Bu sefer genç kadın gülüyordu.. Doktor tam onun yarasına basmıştı..'

Fırsattan İstifade

Jale CANDAN

Memleketteki döviz sıkıntısı malûm. Bazen, insanı hayattan bezdirecek kadar üzücü neticeler doyuruyor. Birisi dört katlı bir inşaat yaptıracak, çivi yok. Alâkalı makamlar "sıraya gir, bekle" diyorlar. Sıraya giriyor, uzun uzun bekliyor. Nihayet, işte mesut gün: inşaat sahibine 1 kilo çivi veriyorlar! Güler misin, ağlar mısın? Birisi evine perde takacak; komaşı alıyor, dikiyor, her şey hazır, perdeyi takacak, bir de bakıyor piyasada ray içine geçen makaralar tükenmiş. Otomobil lâstiği yok, fakat patron çıkartmak için mulaj kâğıdı da yok! Avrupadan gelebileceği tasavvur edilemiyen birçok şeyler yok, yok.

Fakat her can sıkıcı hadisenin istifade edilecek bir cephesi olduğu gibi, bu döviz sıkıntısının da memleket için belki faydalı bir tarafı olabilir. İthal edilemiyen birçok malların yerini, yerli mal ister istemez alacaktır.

Mobilya cilasında kullanılan "gomalak" gelmiyor mu? Ümitsizliğe kapılmıyalım, işte bir Türk'ün bulduğu madde ayni vazifeyi başarıyor.. Bay makarası yok mu? Tezlileri muhakkak yapılacaktır. Mağaza vitrinlerini envai çeşit; parlak etiketli Avrupa kumaşları süslemiyor mu? Allaha şükür, gözümüz bunlarda kalmadan, yerlilerle iktifa etmesini öğreneceğiz. Ancak.

Ancak, "nasıl olsa satılır, ihtiyaç var" fikrinden tamamiyle uzaklaşıp yerlinin en iyisini, en mükemmelini, en ucuz fiyata mal etmeye çalışmalıyız. Nasıl olsa satılır, fakat unutmamalıyız ki, bu gibi sıkıntılar muvakkattir; bugünkü yerli malları, yarının kuvvetli rakibini göz Önünde bulundurarak daima mükemmelleştirmeye çalışmalı ve müşterinin itimadını kazanarak "sürümden kazanma" yolunu seçmelidir.

Gerek kalite, gerek desen ve renk bakımından günden güne iyileşen yerli kumaşlarımız bugün bize, Avrupanınkileri pek aratmıyacak kadar ilerlemiştir, ama insaf.. Bugün onları, dünkü Avrupa kumaşı fiyatına satın almıyor muyuz? Belki alıştık da çok batmıyor; 38 liraya yerli robluk jerse, 70 e bir mantoluk: işte yeni fiyatlar!

Bir çok mallar dışardan gelmiyor: fırsattan istifade edelim, yerlinin en İyisini yapmak ve Türk halkının "yerli mallar" a karşı beslediği itimatsızlığı yok etmek için fırsattan istifade edelim. Fakat hiçbir zaman "fırsatçdık" zihniyetine kapılmayalım. Çünkü bu en acemi ve en başarısız bir ticaret zihniyetidir.

Sosyete

Muharebe devam ediyor

Windsor düşesi nihayet ilânıharp etti. Düşman, İngiliz kraliyet ailesidir ve işin en hoş tarafı, bu düşman kendisini tanımamakta, hiç olmazsa şekil itibariyle, düşesin mevcudiyetinden haberdar bile değilmiş gibi hareket etmektedir. İşte düşesin. de affedemediği bu küçüksenme, bu alâkasızlıktır ve seneler senesi, İngiliz kraliyet ailesine beslediği kini nihayet yazdığı kitapta haykırmaya karar vermiştir.. Bu, onun için bir nevi boşalma, rahatlama olacaktır..

Kitap havadisi, İngiliz kraliyet ailesini değilse de, İngiliz gazetelerini fevkalâde alâkalandırmıştı, hele bu

kitabı yazmak için düşesin tuttuğu muharrir Cleveland Amory'nin, bir Amerikalı olmasına rağmen patronu aleyhinde cephe alması İngiliz gazetecilerinin beklediği bir fırsattı. Henüz kitap piyasaya çıkmadan - ki, daha bir sene zaman vardır - İngiliz basını bu kitaba karşı şiddetle cephe almış vaziyettedir:

"Düşes hatıralarını yazıyormuş. Ne cesaretle? Eğer dük, daha evvel hatıralarını yazdıysa, bunu yapmak için bir sebebi vardı; tahttan feragat etmişti ve bunu izah etmek istiyordu. Sonra o, bu kitabı yazarak 200 milyon frank kazanmıştı. Fakat bu kıskanç kadının, (çünkü o kraliyet ailesini kıskanmaktadır) ne söyliyeceği olabilir?

Eğer o bir Amerikalı olarak, Amerikalılara asil bir aileden olduğunu ispat etmek istiyorsa, varsın yazsın ve Amerikalılar bunu öğrenmek için kendisine istediği dolarları versinler; fakat şayet İngilterede tek bir matbaa bu tek taraflı iddia kitabını satın alır ve memlekete sokarsa, bu kraliyet ailesine karşı affedilmez bir hakaret olacaktır! İngilterede kimse bu kadını okumak istemiyor!."

İşte İngiliz basını bu noktada ihtimal ki biraz yanılıyordu. Prenses Margaret'in hemen hemen zorla sevdiği adamı terketmiş olduğu sıralarda, bu hareketi antidemokratik telâkki eden bir sınıf halk Windsor düşesinin kitabını okumak istiyecekti; bu şüphesizdi.. Ama kitap İngiltereye girerdi, girmezdi; bu onların bileceği bir işti..

Reklâm ve yarası

Cleveland Amory, vatandaşı olan Düşes dö Windsor'a neden bu fenalığı yapmıştı? Vakıa bu dedikodular, henüz kitap basılmadan ona muazzam bir reklâm sağlamıştı ve Amerikalı gözü ile, bu katiyen küçümsenecek bir şey değildi. Ama ne de olsa düşes, bir kere daha en hassas noktasından vurulmuş oluyordu.. İngiliz kraliyet ailesinden sonra, bir başkası, hem de kendi vatandaşı dü-

Windsor'lar
Boş gezenin boş kalfaları

İsyan eden Amory
Reklâm!

JALE CANDAN'A

Akis'te bana hitabeden mektubunuzu zevkle okudum. Senelerdir gidip geldiğim ve tanıdık ailelerden hususiyetlerini az çok öğrendiğimi sandığım Ankaranın, mektubunuzda çizdiğiniz güzel tablosunda sizin muvaffak tasvirinizin mühimce bir payı olduğuna hükmettiğimi söylersem, sakın, bunu bir "galanterie" gayretine yormayınız!

Anlattıklarınıza göre 1924 ten beri tanıdığım Ankara derli toplu, temiz, hemşehrileri biri birine hürmet eden bir orta halli şehir olmuş.

Mektubunuzda tavsif ettiğiniz şehirli ve şehir - Jale hanımefendi, bunu sıkılarak söylüyorum - Nedim'in "Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedim" dediği gibi, bizde yok.

Bizde, o düdüklü veya düdüksüz tenceresinin yemeğini pişiren, alış verisi pazardan kendisi yapan, çocuğunu arabasiyle parka götüren, üç dört sene aynı fistanla baloya gitmekte mahzur görmeyen aile kadınına ancak başka türlü yapamayan çaresizler arasında tesadüf edilebilir.

Pazarlarınızın temizlik ve ucuzluğuna sizinki kadar kuvvetli bir şehadetten sonra imrenmeğe başladım. Hem çocuk bahçelerine işsiz güçsüzlerin ulu orta girmemeleri bir harika!...

Bizim tarafta çocuk bahçesi olan bir yer var. "Konca" lı hizmetçi kadınlarla hemşehrilerinin buluş alanı halinde olduğu İçin çocuklar ve anaları girememektedirler. Ne olur şu bahsettiğiniz yasağı bizde da tatbik edecek bir kabadayı çıksa.

Ankaranın İstanbuldan daha ucuz olduğu hakkındaki satırlarınız gözümden kaçmadı. Sizde kundura mı pahalı diyorsunuz? İstanbuldan tedarik edersiniz. Olmazsa Ankaradan bir çift alır, hiç olmazsa altı ay giyersiniz. (Çünkü sizin sokaklarınız, bizimkiler kadar kundura yıpratmaz). Amma biz her gün almağa mecbur olduğumuz eti, sütü, pirinci, yumurtayı - daha ucuz olan - Ankaradan tedarik edemeyiz. Kundura ile bu gıda maddeleri arasındaki ihtiyaç freguence emsali 1/180 dir. Kundurayı 180 günde bir defa alırken, eti, sütü, pirinci, yumurtayı 180 günde 180 defa almamız zaruridir. Sizi tekzip etmek bahasına da olsa iddia ederim ki: İstanbulda hayat, Ankaradan en az yüzde 25 daha pahalıdır., hattâ sizin bahsettiğiniz sebze ve meyve bile.. Ankarada siz, kırmızı lahanayı 180 kuruşa mı alırsınız? Sizde pirinç civarda yetiştiği için ucuz da, bizde yalılarımızın önünde tutulan balık neden pahalı? Biz pastırmanın kilosunu 15 liraya, tereyağını 12 liraya yiyoruz. Memlekette inek mi kalmadı?

O bir atmosfer, bir ticari ar ve

şeşin asaletine pek inanmıyor ve onu doğru olmayan şeyler söylemekle itham ediyordu.

Hatıralarını yazmaya başladıktan sonra bu, düşesin değiştirdiği, ikinci yardımcı idi. Onunla, onsekiz ay beraber çalışan Charles Murphy bir gün ansızın isinden ayrılmış:

"— Doğrusu düşes, tahammül edilmez bir şekilde çalışıyor, demişti. Her gün akşam yediye kadar çalışıyorduk ve yemek saatinde, nihayet tatil yapmayı ümid ederken, o hazır sandviçler getirtiyordu ve bitap, çalışmaya devam ediyorduk. O gayet teferruatçı fakat her meselede kararlı, kesin, sert, insafsızdır; fantezilerini derhal yapmak ister.. Allahtan kocası çok uysaldır.."

Dük dö Windsor ise, hatıralarını yazarken kendisiyle beraber çalışanları gayet memnun etmişti. Çok sempatikti. Vakıa ona, milleti hiçbir zaman istediği gibi şerefli ve İyi bir iş vermemişti ve o, bundan daima azap duymuştu ama bunu da müsamaha ve anlayışla karşılıyordu. Halbuki düşes, bunu hazmedemiyor ve kocasının "işsiz" kalmasını kraliyet ailesinin soğukluğuna, hainliğine veriyor; bunu söylemekten çekinmiyordu. Kitabı bu bakıma acı idi.

Dük çok mütevazi bir insandı.. "Bir kralın hikâyesi" isimli kitabını hazırlarken, her sabah kalkar, yardımcısı olan muharririn odasına, bizzat çalışmaya gider, onu kendi yazıhanesine getirtmezdi. Giyinikli idi, gülerek muharrire selâm verir ve:

"— Biliyor musunuz, derdi, böyle her sabah kalkıp işime gitmek beni ne derece sevindiriyor!"

Bu sözlerde de, hafif bir sitem, bir acılık, bir hasret vardı.. Çünkü o tahtını bırakmıştı ama, bir ömür boyunca işsiz güçsüz, göçebe bir hayat, sürmek istememişti. Faydalı bir insan olmak ve herhangi bir şekilde memleketine hizmet etmek hayalini besliyordu. Halbuki aşkı seçtiği için, onu hiç bir zaman affetmemişler ve bu soğuk yalnızlığa terketmişlerdi.. Bunun ne faydası vardı?

Prenses Margaret'in başından geçenler bu sualin cevabını teşkil ediyordu. Belki de o yalnızca, amcasına benzemekten, korkmuştu.

Moda

Bir türlü açılamıyan şube

Büyük 'terziler, içi dışı vizonla kaplı mantolarını, kuş tüyünden gece pelerinlerini, inci ile işli ayakkabılarını, sırma ile işlenmiş gece elbiselerini teşhir ededursunlar; hazır elbiseciler Parisin en ucuz elbiselerini piyasaya sürmek prensibi üzerinde çalışıyorlar ve rekorlar kırıyorlar.. Yalnız bu hazır elbiselerin, şu hususiyetleri vardır:

— En son modadan ilham alacak,
— İyi kumaşlardan imal edilecek,
— Ekonomi işçilikten ve kâr doğrudan doğruya sürümden temin edilecek..

İşçilik ekonomisi hiçbir zaman kötü işçiliği ifade etmiyecektir.. Fakat yeni metodlarla, ölçü üzerine çalışarak çabuk ve muvaffakiyetli çalışma yoluna gidilecek, günde bir elbise yerine on, on elbise yerine yüz elbise çıkarma usulleri, yani Amerikan hazır elbisecilik sistemi tatbik edilecektir.

Böylece moda, zengin ve lüks kadının inhisarından çıkıp sokakta giden her kadının malı olabilecektir. Eğer hazır elbisecilik birçok memleketlerde muvaffak olamamışsa, bunun gelişi güzel ve sırf ihtiyacı karşılamak için yapılmış olmasından ileri gelmektedir. Öyle zannediliyordu ki hazır elbise alan kadın, sırf bunu örtünmek için alır, madem ki parası yoktur "şık olamaz!" Hazır elbiseler modayı harfi harfine takip ettikten

Fiyatı: 140 lira
Bizde 1400

M E K T U P

Burhan FELEK

haya meselesidir. Sizin satıcılarınız bizimkilerden her halde daha kanaatkar ve insaflı.. Bizde gıda maddelerinde yüzde 70-80 kâr ediyorlar. İstanbullular, yüksek kar kurbanıdırlar. Sizin sosyete buna müsaade etmiyor; pazarlariyle, kontrolleriyle bunu önlüyor; bizimki ise hesapsız, pazarlıksız alış verişi "kibarlık" sayıyor.

Sizin şehirle, bizim kasaba arasındaki fark bence bizde kibarlaşamamış refahın, sizde refaha erememiş kibarlığın hayat ve maişet sektörlerine yaptıkları tesir farkıdır. Bu tesir sizde hayırlı, bizde zararlı.

Mektubunuzda içinizi çekerek sizi ve paranızı İstanbula çeken şeyin deniz olduğunu söylüyorsunuz. Bu sözlerinize ne kadar üzüldüğümü tarif edemem. Eğer şu çöplü denizi olmasa, siz kendi şehrinizi demek arayacaksınız. Görüyor musunuz, şu biçare İstanbul, şairlerin terennüm ettikleri, hanendelerin besteleye besteleye bitiremedikleri "charme" ından, "alım" ından ne kadar kaybetmiş...

Ankara - İstanbul arasındaki bu çehre ve karakter farkı belki de birincinin payitahtlıkta ikincisine halef oluşundandır. Sosyal ve ekonomik sebepler yıllardır bir çok "Payitaht İstanbul" çocuklarını, ailelerini, hattâ mizaçlarım siyasi ve içtimai adabiyle payitaht Ankaraya devretti ve bu değiş tokuşta İstan bol zararlı çıktı.

Size pek sevdiğim bir fıkrayı anlatayım:

Yaşlıca bir adam Kayseride gezerken küçük bir çocuğa rastgelmiş. Kayserililerin meşhur olan hazır esvaplığını denemek için:

"— Oğlum, sizin Kayseride ne kadar çok eşek var!" diyecek olmuş ve:

"— öğle emice ya ! Çoğu yabandan gelir!" cevabını almış.

Size bir itirafta bulunacağım. Mektubunuzda anlattığınız o güzel şeyler beni Ankaraya çekmiyor değil. Lâkin benim orada bir türlü ısınamadığım bir hava var: Şu çehrelerdeki fotoğrafhane tebessümü, şu hep sahnede piyes oynuyormuş gibi suflörlü, suflörsüz aktör edası, şu her piyese karışan falsolu rejisörlük huyu... İçin dışa uymamaları.. Kısacası samimiyet kıtlığı. Bunlarla nasıl ünsiyet peyda edeceğimi de bana öğretirseniz, büyükbabamın alay beyliği ettiği, hattâ hükümet konağı meydanına bir de çeşme yaptırdığı, babamın sünnet olduğu, benim de 1924 ten bugüne kadar hiç olmazsa yüz defa kucakladığım Ankarayı belki sevebileceğim.

Baki, hoşça kaimiz Jale hanım efendi. Candan muhabbet, hürmetler...

sonradır ki, sürüm birdenbire artmıştır. Çünkü her kadının içinde "şık ve cazip" olmak, yenileşmek-, hoşa gitmek arzusu vardır. İşte böylece şıklığın merkezi olan Paris -1956 kışı için en ucuz elbise rekorunu da kırmıştır.

Türk parası ile 55 liraya mal olan gri jerse bir tayyör. Bu tayyörün eteği pliseli ve ceketi 1956 modasının bütün çizgilerine sadıktır. Kumaşı kusursuzdur, dilcisi hatasız ve biçimi yenidir. Onu, büroya çalışmaya giden kadın seve seve alıp giyecektir, alışverişe çıkan zengin kadın da, hattâ moda mütehassısı Madame Jacques Fath da.. Çünkü o aynı elbiseyi kendi evinde diktirse, aynı fiyata mal edemez!..

İşte 35 Türk lirasına mal olan son moda bir kılıf elbise.. Gri flanelden yapılmıştır.. Tütün rengi süedden kemeri, düğmeleri, eldivenleri vardır.. Kolları "trois-quarts" ve omuzları bu senenin modasına uyarak, hafifçe geniştir..

Deve tüyü nefis bir spor manto 119 liraya satılmaktadır, bir başkası ise yalnız 89 liradır.

Tweed bir etek, yelek ve sveter takımı 30 liralık bir etiket taşımakta ve bütün genç kızların gözlerini kamaştırmaktadır.

Fay'dan bir kısa gece elbisesi zengin eteğine rağmen 139 liraya piyasaya arzedilmişt.ir. Daha az para vermek isteyenler için aşağı yukarı ay-- model, muare kumaştan yapılmış ve 100 liraya satılmak üzere vitrine konmuştur.

En ağır bir kokteyl tayyörünün ise fiyatı 143 liradır.

Fiyatı: 35 lira
Sudan ucuz

Ya bizde?

Hazır elbise satan dükkânlarımız yok değildir; fakat bunlar ne biçim itibariyle tatmin edicidir, ne de hiç olmazsa fiyat bakımından istifadelidir. İyi bir haşır elbisecilikten beklenen en mühim vasıflar, halkı temiz ve iyi, ucuz ve rahat giyinmeye alıştırmak olduğu halde, bizdeki hazır elbisecilik bu vasıflardan tamâmiyle mahrumdur. Gelişi güzel hazırlanan, zevksiz ve demode elbiseler halkın rağbetini görmemekte, sürüm olmayınca ucuzluk yapılamamaktadır.

Milli "Eğitim Bakanlığının, Ankarada kız enstitüsünde, bir "hazır elbisecilik" şubesi açacağını, burada mütehassıs elemanların yetişeceğini ve bu elemanların ileride hususi sermayelerle birleşerek, büyük işler başarabileceğini birkaç kere yazmıştık. Maalesef bu proje henüz bir proje olmaktan çıkamamış ve beklenen bu şube açılamamıştır. Halbuki giyime düşkün olunan memleketimizde, bu mühim bir çığır açacak, halka ucuz, iyi ve temiz giyinmenin sırrını öğretecektir.

Bütün medeni memleketlerde, senelerdenberi tatbik edilen ve günden güne inkişaf eden "hazır elbiseciliğin" nüvesini teşkil edecek olan bu şubenin açılmasını cam gönülden temenni etmekteyiz. Ecnebi memleketlerden gelen ve bütün kadınlarımızın hayranlığını celbeden ucuz elbiselerin, patronlarla ve usuller tatbik edilerek kolaylıkla bizde yapılabileceğine inanıyoruz. Ve bekliyoruz.

R A D Y O

Ankara

İdare-i maslahat

Orta boylu, gözlüklü ve sinirli bir insan karşısındaki gazeteciye dert yanıyordu. Radyoevinde vazife-11 idi. Resmi sıfatı "Söz ve temsil yayınları şefliği" ni tedvir etmek idi. Bütün bir yas boyunca çalıştığını söylüyordu. Hem de öylesine bir çalışma ki "Musiki ve Komedi" saatini Naci Serez'in meşhur Avrupa tetkik seyahati sırasında iyi yapabilmek için salona iskemle bile taşımıştı. Bütün bunlar kolay iş değildi, hakikaten yorucu ve insanı üzücü faaliyetlerdi! Naci Serez Avrupa'dan gelmiş, eski işlerini tekrar üzerine almış, orta boylu, gözlüklü ve o gün çok sinirli olan radyoevi mensubu da iki programın hazırlanması yükünden kurtulmuştu. Ancak bu, pek öyle beğenilmiyecek bir iş değildi. AKİS geçen hafta yaptığı bildirilen işe karşı mumaileyh adına çıkarılan 800 liralık bir tediye fişinin hikâyesini yazmıştı.

İki İnsan

Bu satırların çıktığının ertesi günü Radyoevine biri şişman, diğeri orta boylu iki insan giriyordu. Nejat Sönmez Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdür Muavini idi, diğerinin ismi Refik Ahmet Sevengil'di. Her ikisi de Radyoevinde o gün saatlerle kaldılar, akşamın geç vaktine kadar çalıştılar. O günedek radyoevine Umum Müdür Muavininin yanma radyo işlerinden "anlayan" birisi ile birlikte gelmesi görülmüş hâdiselerden değildi. Bir odada bu iki şahıs radyoevinin diğer başka şahısları ile konuştular ve herkesin dilinde bir "tahkikat" lafı dolaştı.

Bu konuşmaların resmi bir neticesi alınmadı. Ferda Kulpay radyoevinin koridorlarında "programları ha--ırlayan benim' diye her önüne çıkana bağıra bağıra söz dinletmek istiyordu.

Meselenin ruhu başkaydı. İş, Ferda Kulpay'ın bir aylık program hazırlığı ile para almasında değildi. Mesele, radyoevi idarecilerinin tıpkı birer yabancı gibi, radyoevinin programlarının hazırlanmalarında ve üstelik bir yabancı gibi bunlardan ücret almalarında idi. Mesele ayan beyan olunca, Ferda Kulpay derdini dinletmek istediği gazeteciye karşı bir gaf yaptı ve "Naci Serez'e para ödenmesi için tahakkuk fişi hazırlanmasının bir daktilo hatası" olduğunu söyleyiverdi. Tabiatiyle buna havadaki kargalar bile rahat rahat gülerlerdi. Emir almadan bir 'daktilonun yapacağı hata... Radyoevinde o kadar çok yanlışlık oluyordu ki, hani böylesine inanmamak elden gelmezdi ama, bu meselelerde bir daktilonun durup dururken Naci Serez'e tediye yapmak istemesi hakikaten herkesin şaşabileceği bir iş idi.

Asıl mesele

Asıl mesele, parayı Ferda Kulpay'ın veya Naci Serezin almış olmalarında değildi. Radyoevinde yeni kurulan bir "İskender Ege nizamı" nın meyvelerini veriş tarzında idi.

Tenkidler çoğalınca, işlerin doğru bir çizgi Üzerinde yürümediği hakkında sert sözler söylenince, radyo idarecileri ellerini kollarını bağlıyorlar ve "eleman bulamıyoruz, siz bulun da istediğiniz şekilde kendilerinden istifade edelim" diyorlardı. Bu düşünüş tarzı her şeyden evvel onlan bir rehavete sürüklüyor, fakat netice hem kendilerinin, nem dinleyicilerin, hem de bir devlet radyosunun aleyhinde tecelli ediyordu. Öyle ki, bu hal bütün radyo mensuplarını "her işi biz yaparız" teranesine kadar sürüklemişti. Aralarında kendi kabiliyetlerini sanki ölçmüş, biçmiş ve tartmışlardı. Müdür vekilinden tutun da, bir kısım şefliğinde raportör olanına kadar, her birisi hangi işte başarılı olabileceğini kendi kendine kararlaştırmıştı. Meselâ Ferda Kulpay'ı ele alalım; ona göre, radyo gazetesini kendisinden daha iyi okuyacak kimse bulunamazdı. Bulunduğunu bildiği anda o mevkii, bu mühim işi terk etmesi lâzım gelirdi. Halbuki, terk etmek şöyle dursun, her gece saat 20,30 da sesinin pürüzlü noktalarını ayarlıyor ve yeni bir konuşma tarzı için âdeta radyo gazetesinde temrin" yapıyordu. Bu en küçük bir misaldi. Radyoevinde çalışan ve maaş alan şahıslar bu hareketin ufaklı, büyüklü mesuliyeti içinde idiler.

Radyo müdür vekilinin - bu sayfalarda göreceğiniz üzere - aldığı maaş ve vekâlet tazminatı ortadadır. Halbuki, İskender Ege, kendisinin bir kabiliyetinden dinleyiciyi mahrum etmemek istemişti. Edebiyat öğretmeni olmakla radyoevinde bir şiir saati tertip etmemeği kabili telif gören memiş, Basın, Yayın Umum Müdürünün büyük bir şaşaa ile ilân ettiği "şiir saati" programını derhal üzerine almıştı. Halbuki, bırakın Türkiyeyi, şu Ankara'nın içinde bir şiir saatini İskender Ege'den kat ve kat daha güzel yapacak, daha iyi tanzim edecek, hattâ o şiirleri radyoevinin spikerlerinden daha iyi okuyacak bir çok insan vardı. Öyleyse niçin ve neden İskender Ege, şiir saatini hasırlamayı üzerine almıştı?

Namzetleri seçen komite
"Peder zurna çalar mıydı?"

Adı, soyadı	İşi	Maaşı	Aldığı diğer paralar	Ortalama yekûn
İskender Ege	Müdür vekili	Asli 50 lira makam vekâleti 160 lira	Çocuk saati komisyonunda üye, her hafta 30 lira alır. Sür saatini hazırlamaktadır. Bundan alacağı miktar belli değil.	600 • 650
Naci Serez	Prodüktör	550	Musiki ve Komedi saatinden her hafta 100, Stüdyo I saatinden her hafta 130, oynanan piyeslerin büyük bir kısmının tercümesini yapar, bu piyeslerin dakikası 3,5 liradır.	1400 - 1500
Erdoğan Çaplı	1. ci sınıf repetitör, batı musikisi şefi	625	Daldandala'dan her hafta 75 lira, her hafta salon orkestralarına solist olarak iştirakten yüz lira, keman veya piyano sololarından her hafta 75 lira, Çocuk saatine piyano ile iştirakten haftada 25 lira, Yaşar Güvenir vesaire gibi orkestralara iştirakten de değişik miktarda ücret alır.	1400 - 1500
Muzaffer İlkar	1. ci sınıf repetitör	550	Tonmaysterlikten her gün 15 lira, Radyo sanatkarları bir arada programından her hafta 35 lira alır. Teni ihdas ettiği "Bulmaca" saatinden ne alacağı belli değildir.	1150 - 1200
Ferda Kulpay	Söz ve temsil şefliğini tedvire memur raportör	Asli maaş 60 lira	Radyo gazetesini okur, her gün 10 lira alır, zaman zaman spikerlik yapar, her konuşması 16 lira.	750 - 800

Bunun cevabını tahmin etmek güç değildir, ama İskender Ege cevabı zor verebilir.

İskender Ege'den sonra radyoda söz sahibi olması lâzım. gelenlerin başında Naci Serez vardı. Naci 8erez'in sıfatı radyo program müdürlüğü idi. Fakat bu sıfatı ile, uzak yakın hiç bir ilgisi yoktu. Radyo programlarını onun tespit ve tertip ettiğini gören, bilen ve duyan olmamıştı. Maaşını "prodüktör" olarak alıyordu. Esas işlerinin başında yeni ve büyük programlar tertip etmek geliyordu. Bu işi yapsın diye devlet kendisine her ay mühim bir meblâğ veriyordu. Naci Serez'in bunu yapmadığını kimse söyliyemezdi. Hakir katen haftanın iki gününde birisi "Musiki ve Komedi!', diğeri de "Stüdyo I" isimli iki programı tertiplediğini cümle âlem biliyordu. Bunlar için de - gene tabloda görüleceği üzere - Naci Serez'e telif ücreti ödeniyordu. Tertiplemekten ve hazırlamaktan maksadın ve mânanın ne olduğu hususunda esasen radyo mensupları ile ayni düşünüş tarzı içinde olmak imkânsızdı.. Onlara göre, tertiplemek ve hazırlamak bugünkü durumu - bu acıklı durumu - ortaya dökmekten ibaretti Halbuki, bir işe telif hakkı ödiyebilmek için, yepyeni bir iş ortaya koymak icap ederdi. Ayrıca, esasen o işi, yapsm diye radyoevine alınan bir kimseye, maaşının dışında bir para ödemek de yerinde bir hareket olmazdı. Talimatnamenin lastikli hükümleri bulunabilirdi. Fakat, o işi yapsın diye tutulan ve para alan bir kimseye o işi yaptı diye ayrıca para Ödenmesi çok sakat bir usuldü.

Sonra, işin mahiyetinin o paraya lâyık olup olmadığı da dikkatle takip edilecek kür husustu. Meselâ "Musiki ve Komedi" programını ele alınız. Hangi yenilik ve hangi güzellik vasıflarını kendisinde toplamıştır, bir düşününüz. Gecen Çarşamba radyoyu açanlar dinlemişlerdir. "Musiki ve Komedi" saati Orhan Sezener'in orkestrası ile başladı, tan orkestra üç veya dört dakika çaldı. Musiki faslına bir son verildi. Hemen arkasından bir hafta evvelkinden kalma bir piyesin mabadı oynandı. Yani, Naci Serez artık piyesleri de tefrika etmeğe, başlamıştı. Bu uzun tefrika mabadından sonra, gene bir kısa musiki faslı. Nihayet, spikerin bitirişi.. İşte "Musiki ve Komedi" saatinin geçen haftaki hali.. Bu hususi programı bir piyes saatinden ayıran hususiyet, piyes ile birlikte musiki olarak dinleyiciye yeni bir şeyler vermek olmak lâzım gelmez mi?

Diğer bir büyük programı ele alalım: Naci Serez'in pazar günleri takdim ettiği "Stüdyo I" programını gözden geçirelim. Bu program âdeta tatar "kriminel büro" haline geldi Bir programın içinde üç veya dört tane küçük polis hikâyesi, kaatil bulmacalar, hırsızın kim olduğunu tesbit gayretleri... Bunun neticesi nedir? Dinleyiciye hoş vakit geçirtmek ise, pek tahmin edilmez ki, istenilen vaki olmuş olsun. Nihayet bu polis müsabakalarının sonunda orada hazır bulunup da bu büyük esrarları keşfedip, söyleyene verilen hediyeler... Sanki çok mene bir şeymiş gibi, bulmacayı çözen dinleyiciye "dört kişilik program davetiyesi". Daha başka bir hediye vermek imkânlarını elinizde tutamıyorsanız, bırakınız bu işleri hiç bir vaadde bulunmayınız. Dinleyici, bir vaadde bulunmasanız dahi gene o bilmeceyi çözmek isin mikrofonun önüne gelecektir.

İşte, maaşla bu işleri yapmağa vazifeli Naci Serez'in bu işlerden dinleyiciye verdiği neticeler.. Naci Serez bakımından bu faaliyetin neticesini ise tabloda bulacaksınız.

Radyoevinde resmi vazife almış olanların hemen hepsi bugün bir programa, program, olmazsa bir konuşma saatine sahiptirler.

Bir insanı» her şeyden iyi anlaması mümkün değildir. Her insanın bir meselede ihtisası olabilir ve o ihtisasa müsbet neticeler verdiği müddetçe hürmet etmek lazım gelir. Halbuki her işte olduğu gibi radyoevinde ihtisasa taallûk eden meselelerde de bir kimsenin konuştuğunu görmek kabil olmamıştır. Radyoevinde bir ses sanatkârı imtihanında veya seçiminde bile ihtisasa hürmet edilmemiştir. Jüriye kimler dahil edilmiştir, bilir misiniz? Umum Müdür Muammer Baykan Müdür İskender Ege ve... kim dersiniz? Milletvekili emekli yarbay, meşhur Natık Poyrazoğlu... Efendim, Natık Poyrazoğlu ney üflermiş de...

Küçük Tiyatro

Harputta Bir Amerikalı

Hayır, hayır... Bunların hepsi başlı basına çatık kaşlı birer dâva... Halbuki ben "Harputta Ur Amerikalı" yı bir dava piyesi olarak yazmadım. Onun iddiası, olsa olsa, bugünkü cemiyetimizin bir parçasına ayna tutmaktır. Belki de bu ayna eğlence yerlerinde görülen muka'ar - muhaddep aynalardan... Onun içinde biraz uzayan veya bir parça kısalıp tombullaşan mübalâgalı hayallerimize bakıp hep birlikte gülelim, dedim. Onun için "Harputta bir Amerikalı" nın en iyi tarifi bence şudur: Üç perdelik komedi...

Cevat Fehmi Başkut eserini takdim eden yazısında böyle diyor. Böyle diyor ama, gene aynı yazının hemen biraz aşağısında romantikleşiyor ve ilâve ediyor: "... Harputun mazide geçirdiği altın devrin hikâyelerini dinliyerek gözlerim kamaştı. Onun unutkan evlâtlarının vefasızlıklarını dinliyerek yüreğim sızladı...

Onu Harputta kalanlara ve Harputu sevenlere ithaf ediyorum.."

"Ben, Harputta bir Amerikalı" yı dâva piyesi olarak yazmadım" diyen müellifin sonra da, "coğrafyanın ve iktisat kaidelerinin ölüme mahkûm ettiği" Harput'un bu günkü haline hayıflanışına ve hele eserinde seyircileri ağlamaklı hale düşürüşüne ne demeli?

Müellifin işlediği hikayenin özeti şu: Kırk sene evvel Harput boşalmaya başladığı sırada babası ile Amerikaya göçen İbrahim Müderrisoğlu orada büyüyor, yetişiyor, milyo--er ve fabrikatör oluyor; bu zaman zarfında ismi de istihale geçirerek Abraham Maderus haline geliyor. Derken fabrikaya reklâm yapmak maksadı ile Amerikadan kalkıp İstanbula, Hilton oteline iniyor. Bir aydan beri yanında, genç bir Türk kâtip vardır. İstanbula gelmişken, reklâm olsun diye, kardeşi Ahmet Müderrisoğlu'nu da aramaya kalkışıyor. Bu arada kendilerine yardımcı olması için bir de polis hafiyesi buluyorlar. İlânlar veriliyor: fakat ikisi kadın olmak üzere, aranan bir kardeşin yerine beş talip çıkıyor. İş karıştığı sırada mahallinde tahkikat yaptırılmak üzere Harput'a gidiliyor. Harput belediye reisi bilmeceyi çözüyor: Harputta bahçıvanlık yapmakta olan fakir ve perişan Ahmet Müderrisoğlu'nu meydana çıkarıyor. Bu arada, heyetin İstanbuldan hareketi sırasında tımarhaneden kaçan bir delinin de aralarına karıştığı haberi geliyor. Deliyi yakalamaya memur olan taharri memurunun da, aranan delinin bizzat kendisi olduğu anlaşılıyor. Bir komedi için lüzumlu unsurları bir araya toplamış olduğu ve güzel bir finale doğru gittiği sırada komedi bir dram ağırlığı içinde sona eriyor.

Cevat Fehmi Başkut, memleketimizde, hiçbir müellife nasip olmayacak şekilde, aynı sezon içinde, aynı zamanda, aynı eseri Ankara, İstanbul ve İzmirde temsil edilip, o günlere kadar hiçbir .eserin duramadığı müddet afişte kalarak rekor tesis eden bir eserin müellifidir. Rekordmen eseri "Paydos" tur, ama "Küçük Şehir" de aynı zamanda olmamakla beraber *gene* bu üç şehrin tiyatrolarında uzun müddet' temsil edilmiştir. Bu suretle memleketimizin en popüler tiyatro müellifi olarak tanınan Cevat Fehmi Başkut, adedi on bire varan eserlerinde hemen daima aynı tekniği tekrarlamaktadır. Komedilerine his karışmakta veya "güldüren dram" yaratmaktadır. Tıpkı Maroel Pagno gibi... Cevat Fehmi eserlerinin öyle yerlerine öyle dram sahneleri ekler ki seyircinin hayrete ve kedere düşmemesi imkânsızdır. Bunun en taze nümunesi temsil edilmekte olan "Harputta bir Amerikalı" dır.

Cevad Fehmi Başkut

1 Numaralı yazar

Harputta Bir Amerikalı

Pramatik komedi

Eserde yer alan şahısların karakterleri gayet vazıh çizgilerle belirtilmiş, sanatkârın sahnedeki durumu hesaba katılarak, alabildiğine uzanan sahneler ve replikler kısaltılmış, yeri ve alâkası bulunmayan sahneler asgariye indirilmiştir.

Telif tiyatro eserlerimiz arasında en ziyade rağbet görecek olan ve buna da hak kazanan eser bu komedi olacaktır. Eser elbette ki olağanüstü bir tiyatro şaheseri değildir, ama cemiyetimizin halen malûl bulunduğu bir hastalık bu eserde keskin bir neşterle yarılmakta ve herkesin anlıyacağı şekilde hicvedilmektedir. İşte, komedinin rağbet kaynağı burasıdır.

"Harputta bir Amerikalı" yi büyük bir ustalıkla vaz'ı sahne eden rejisör Mahir Canova'dır. Yılın Büyük Tiyatrodaki ilk kötü piyesini sadece reji sanatı ile devam ettiren bu sanatkarımız, ikinci eserinde birincideki başarısını çok aşmış bulunuyor. Sahnede sadece sanatkârlara yer tayin etmekle kalmayıp, yaratıcı muhayyilesini çalıştırmış ve sahneye bir hareket güzelliği getirmiş.

Eserde rol alanlar, umumi bir ifade ile' komediye hayat vermiş bulunuyorlar. Burada rollerin ehemmi-

yeti kadar rol alan sanatkârların da şahsiyetlerindeki farklar kendilerinden ayrı ayrı bahsedilmesini icabettirmektedir.

Saim Alpago büyük bir sanat eseri yaratmış bulunuyor. Bu eser, bizzat temsil ettiği komiser Cavit Kocabıyık rolüdür. Bir insan taklit hudutlarından taşarak ikinci bir insan kalıbına dökülmek isterse, tanrıdan sonra ancak bu kadar muvaffak olabilir. Her hangi müsait bir tipi karikatürize etmek kabildir ama, bir insan bir başka insan gibi hareket etmek için Saim Alpago'nun sahip olduğu sanat kabiliyetini haiz bulunmaya mecburdur; aksi halde gülünç olmaktan kurtulamaz.

İbrahimin bir asıl kardeşi, üç tane kardeş namzedi, bir tane de namzet mirasçısı var. Asıl kardeşi rolünü Nuri Gökseven oynuyor. Üç namzetten biri Ahmet Uluar'dır. Bin iki yüz elli iki buçuk defa "Şekispir" oynamış olmakla iftihar eden ve hayatta, sahneden daha çok Shakespeare'in dili ile konuşan bu rolü Yıldırım Önal oynuyor. Yıldırım Önal bu rolünde hakiki bir merhale aşmış, değişmek yolunu tutmuş olduğu ümidini uyandırıyor. İkinci namzet bir mucittir; Ahmet Bulur adındaki bu meczubu Muzaffer Gökmen, beğendirerek temsil ediyor.

Kardeş namzetlerinden üçüncüsü olan Ahmet'i Tekin Akmansoy öyle bir tip haline sokmuş ki, daha evvel muhtelif eserlerde birçok tarafından cezalandırılarak standard bir hale sokulan "züppe" en seçme noktaları birleştirilerek orijinal bîr karakter olmuş. Tekin, bu tipi başarı ile temsil ediyor.

Aranan kardeşe namzet mirasçı bir kadındır ve hikâyesi de şöyledir:

Muhtelif erkeklerle beraber yaşamış olan Celile Morçiçek, yirmi sene evvel ismi Ahmet olan bir müteahhitle gayrımesru şekilde yaşamıştır. Kendisi Amerikalılara hayrandır ve İstanbula gelen Amerikalı seyyahlara fahri olarak rehberliğe can atar. Eh, böyle bir insanın yirmi sene önce birlikte yaşadığı adamın adı Ahmet olursa ve bu gün Amerikadan gelen Abraham Maderus da Ahmet ismindeki kardeşini arıyorsa Celile Morçiçek'in miras istemekte hakkı yok mudur? Üstelik Celile hanımın beraberinde bir de yetişmiş, kollej mezunu kızı - evlâtlığı - vardır. Celile hanım rolünü Meliha Ars muvaffakiyetle temsil ediyor. Celile Hanımın evlâtlığı Ayşe, müellifin her eserinde bulunan "kız" dır, Karakteri hepsinde aynıdır. Saftır, doğrucudur, faziletlidir ve mutlaka âşık olur. Gökçen Hıdır bu rolü belirtemedi, çok pasif kaldı. Abrahamın kâtibi rolünü genç sanatkâr Semih Sergen bütün, nüansları ile canlandırıyor. Belediye kâtibi rolünü AH Algın, müellifin kendisine hazırladığı dram havası içinde hiç yadırgatmadan, hem de rolü sevimli göstermeye muvaffak olarak oynadı. Belediye reisinde

Harputlu iki tip
Saim *Alpago rekor kırdı*

Suat Taşer, Amerikan eşyası alıcı - satıcısı rolünde Haşim Hekimoğlu ve Belboy'da Turgut Okutman hiçbir fevkalâdeliği olmayan şahıslar olarak göründüler.

"Harputta bir Amerikalı" nın Küçük Tiyatroda bir hasılat rekoru kırması en tabii istikbalidir.

Büyük Tiyatro

Ruhlar gelirse

Hemen herkes Handanı merak ediyordu. Hatta o yüzden oyunun ilk sahnelerinde neler olup bittiğini doğru dürüst takibedemiyenler bile vardı.

Herkes biliyordu ki, Handan liran, bu akşam temsil edeceği rolü bir kaç gün önce almıştı. Devlet Tiyatrosu mecmuasında bile Mme. Ar Cady rolünün hizasında "Mediha Gökçer" ismi yazılı idi. Öyle yazılmıştı; çünkü bir kaç gün evveline kadar yapılan bütün provalarda Mediha Gökçer hazır bulunmuş, o çalıştırılmıştı. Handan Uran'ın ismi cismi ortada yoktu, o dublör bile değildi. Esasen hiç bir role dublör verilmemesi yüzünden böyle beklenmedik bir hadise karşısında program arıza yapıyordu. Bir gün provada Mediha Gökçer düştü ve ayağı kırıldı. Hemen rolü Handan Uran'a verildi. Herkesin merakı işte bu yüzdendi. Ama Handan Uran umumi bir hayret uyandırdı ve takdir topladı. İnsan bu kadar zamanda uzunca bir rolü ezberliyebilir, biraz dikkatli olursa falsosuz yürütebilirdi ama, o role başlıbaşına bir şahsiyet vermek, diğer sanatkârlar arasında temayüz etmek, en küçük ses ve telâffuz nüansına varıncaya kadar değişik bir rolle sahneye çıkmak ucuz başarı peşinde koşanların harcı değildi. Handan Uran bu sebeple takdir edildi.

Eser Büyük Tiyatroda temsil ediliyordu. Rejisörü Ragıp Haykır'dı. Dekorundan gayrı her şeyi beğenildi. Adı "Ruhlar gelirse" idi. Eserin diğer rollerinde Cüneyt Gökçer, Muazzez Lutas, Macide Tanır, Asuman Korad, Suna Sirmen ve Süreyya Taşer oynuyorlardı. Cüneyt Gökçerin rolü çok yüklü ve düzdü. Bu gibi rollere sahne dilinde "kısır" diyorlardı ama Cüneyt bu rolü verimli yapmayı bilmişti. Yalnız rolünü biraz daha ezberleyince hiç bir arızası kalmıyacaktı.

Eserin mevzuu, ispirtizma hünerini öğrenmek isteyen bir muharririn evinde tertibettiği bir seansta, yedi sene evvel ölmüş bulunan karısının ruhunun gelmesi ile başlıyor. Bilâhare ikinci karısının da ölüp aynı şekilde ruh olarak eve gelmesi ile vaka zenginleşiyor ve hizmetçi kızın müsait ruh hali sayesinde her iki hortlaktan da kurtuluyor ama rahat ve huzuru da kaçmış oluyor. Eserin yazarı, Noel Coward'dır.

Tiyatro ile değilse bile sinema ile ilgileneler bu ismi tanırlar. Zira Coward, Tiyatronun bütün branşlarında faaliyet gösterdikten başka sinemaya da senarist, rejisör ve aktör olarak girmiş bulunuyor.

Eserin tercümesi Arif Özbilen'in. İtina edilmeden bitirilivermiş. Komedide rol alanlardan Medium üstadı Mme. Ar Cady rolünü Handan Uran'ın hayret uyandıran bir kompozisyonla başardığını söylemiş, Cüneyt Gökçerin de talihsiz bir rolü zevkle seyrettirdiğini işaret etmiştik.

Komediyi bütün haline getiren diğer elemanlardan hizmetçi Edith rolünü Suna Sirmen temsil ediyor. İkinci defa sahneye çıkmakta olan bu genç sanatkârın arızasız, hattâ güzel oynadığı söylenebilir. Muharririn karısı rolünü Madde Tanır ifa ediyor. Hem hayatta, hem de ruh veya hortlak halinde, güzel temsil edilen bir rol. Dr. Bradman rolünde Asuman Korad normal, karısı rolünde Süreyya Taşer ise kifayetsiz...

Muharririn ölmüş bulunan ve sahnede bir ruh olarak dolaşan eski karısı Elvira'yı Muazzez Lutas temsil ediyor. Muazzez Lutas bu defa tam düşündüğümüz âlemin sesini verebilmektedir. Sanki sahnede yokmuş, sesi hatiften geliyormuş gibi... Hareketleri de tüy kadar yumuşak ve hafif. Çok zaman vardı ki seyircileri Muazzez Lutas'dan böyle güzel bir temsil görmemişlerdi.

SPOR

Ankara

Hisse meselesi

Saçları döküldüğü için başı açık, sarı altın kaplama çerçeve gözlüklü orta yaşlarında bir zat elini masaya vurarak ayağa fırladı ve devam etti:

— Olmaz, on bin lira hasılattan bu kadar masraf olmaz, insaf be birader. Buna bir çare bulmak lâzım.

Spor çevrelerinde çok iyi tanınan bu idareciyi arkadaşları, eski Alman polis şefi Himmler'e çok benzetirler. Hakikaten de çehre itibariyle hemen hemen tıpatıp denecek kadar bir benzerlik vardır. Asabiyetle elini camlı masaya vuran bu spor otoritesi Gençlerbirliği kulübünü, o akşamki profesyonel küme tertip komitesinde temsil ediyordu. A. Rıza Ertuğ'un bu heyecan ve hissiyatına, diğer üyeler de kısa zamanda iltihak ettiler. Liglerin ilk haftasında da aşağı yukarı aynı hasılat elde edilmiş, fakat o zaman gösterilen masrafların azlığına karşılık, elde edilen hisse bin lira civarında olmuştu. Bu defa aynı hasüat elde edilmesine karşılık masraf bir hayli kabartılmış, buna karşılık da kulüplerin alacağı hisseler azalmıştı.

Toplantının havası kısa zamanda elektriklenmiş, kulüp temsilcileri altı maddelik bir protokol imzalamaya karar vermişlerdi. Bu protokolda bölge protesto edileceği ve bölge başkanı ile görüşüleceği hususu imza altına alınıyordu. Kulüp temsilcileri bu durumu o kadar anormal karşılamışlardı ki daha da ileri giderek lig maçlarına devam etmemeği bile göze almışlardı. Toplantı bu hava içinde dağıldı. İki gün sonra aynı temsilciler bölge başkanı Ankara Valisi Cemal Göktan'ı makamında ziyaret ediyorlardı. Gayet sakin bir hava içinde başlayan konuşmada komite sözcülüğünü, Ankaragücü temsilcisi yapıyordu. Vali büyük bir dikkatle dinledi, dinledi ve:

— Haklısınız, hayatta tahammül edemediğim yegâne şey budur. Lüzumsuz masraflar yapıldığını anlıyorum. Emin olabilirsiniz, hassasiyetle bu mevzu üzerinde duracağım. Hakkınız teslim edilecektir. Sizlerin bu mevzuda yardımlarınızı her zaman beklerim.

- Memnun ayrılan kulüp temsilcileri şimdi neticeye intizar ediyor.

Fenerbahçelim maçları

Markoş'un sistemi, son denemesini geçen cuma günü 19 Mayıs stadında Güneşspor karşısında yaptı. Fenerbahçe'nin bu yeni sisteme intibak edemediğini bir daha gördük. Ankaranın genç onbiri, kudretli rakibini, doksan dakikalık mücadelenin büyük bir kısmında adeta sahadan sildi. Rakibinin sistemini iflâs ettirmesine rağmen şansını yenemedi.

Ertesi gün Fener idarecilerinden Kavrakoğlu, Ahmet Erol'ü şeref tribünü altına çağırarak:

— Markoş sistemi bugün yok. Fenerbahçe kendine, has eski W. M. sistemi ile oynayacak, kendisine söyleyin.

Kavrakoğlu sözlerine şöyle devam etmişti:

— Takımın da şu kadro ile oynaması muvafık olur.

Kavrakoğlu ufak bir beyaz kâğıdı Ahmet Erol'e yerdi ve şeref tribünündeki yerine doğru yürüdü.

. Fenerbahçe o gün hakikaten Markoş'un sistemiyle oynamadı, tam olmamakla beraber zaman zaman W. M. ile oynamaya çalıştı. Bu sistem değişikliği tesir etti mi, etmedi mi bilmiyoruz; Fakat bütün hatlariyle çok dağınık ve bozuk Gençler birliği karşısında Fenerbahçeliler açık farklı bir galibiyet elde ederek İstanbul'a avdet ettiler. Bu açık farklı galibiyet bir tek kişiyi memnun etmemişti: Antrenör Markoş. Nitekim İstanbul'a avdet eder etmez de istifa ederek, iflâs eden sisteminin Fenerbahçe'yi yürütemiyeceğini kendisi de anladı. — C. S.

Basketbol

As Başkan hikâyesi

Basketbol Federasyonuna As Başkan tayin etmek umulduğundan çok zor oldu. Ve nihayet hafta içinde bir sürü patırtı ve gürültüden sonra. Fenerbahçe idare heyeti azalarından Muhtar Sencar'ın getirilmesi tahakkuk etti. AKİS geçen sayısında zaten böyle bir cereyandan bahsetmişti. Muhtar Sencar'ın Turgut Atakol'dan açılan bu yeni doldurup doldurarnıyacağı münakaşa götüren bir mevzu idi. Her ikisinin de bu spora büyük hizmetleri vardı. Onları terazinin birer kefesine koyup tartmak doğru olmazdı. Turgut Atakol'un istifa edişi son iki ay içerisinde spor efkârı umumiyesini meşgul eden bir mesele olmuştu. Bilinen şeyler meselâ: Faik Gökay'ın keyfî hareket etmesi. Arkadaşlarına danışmaması... v.s. gibi... Daha ziyade kulaktan dolma idi. Vakıa İstanbul basınında şu anlarda Turgut Atakol'u göklere uçuranlar ve onun yerine gelen Muhtar Sencar'ı olduğundan daha küçük göstermeye çalışan yazılar çıkmakta idi. Bu şekilde hareket edenler için "maksatlı neşriyat" kelimesi pek. âlâ kullanılabilirdi. Gündüz Aktuğ ve Vahit Çolakoğlunun bu patırtıda federasyondan istifa etmeleri: "Biz Gökay federasyonu ile artık çalışamayız demeleri" muhtelif şekillerde izah ediliyordu. Acaba çalışamamalarının sebebi ne idi? Bu Faik Gökay 'ı devirmek saikiyle mi yapılmaktaydı? Şimdiki kaide niyetler belli olmadığı için kati birşey söylenemezdi. Ama şunu unutmamak lâzımdır ki Beden Terbiyesi Genel Müdürleri daima jimnastik- hocalarından seçiliyordu. Bu itibarla jimnastik hocası olan Gökay'ın federasyondan kayması pek kolay bir hâdise olamazdı. Çünkü hepsi ayni ekole mensuptular. Müteakip günlerde Turgut Atakoldan açılan bir yere mukabil tam beş kişinin tayin edilmiş olduğu görüldü. Bu ne demekti? Acaba mevcut talimatname bu şekilde açıktan bir tayine cevaz veriyor muydu? Yoksa bizzat Gökay bir Atakol'un vazifesinin ancak beş kişi tarafından yapılacağına mı kani idi? Bu suallere cevap vermek bizlere düşmezdi. Yalnız kuvvetle muhtemel olan bir şey vardır ki o da bilhassa İstanbul basınının önümüzdeki günlerde açacağı kampanya Turgut Atakol'u' Federasyon Başkanlığına getirmek maksadını güdecektir. Bakalım bunda muvaffak olunabilecek mi?

Turgut Atakol
Tekrar Başkan olacak mı?

Basketbol teşvik turnuvası

Bir müddettenberi devam etmekte olan Basketbol teşvik turnuvası, geride bıraktığımız hafta Fenerbahçe ile Galatasaray arasında yapılan çetin karşılaşmadan sonra sona ermiş bulunuyor. Spor ve Sergi sarayının tribünleri Cumartesi akşamı hınca hınç dolu idi. İstanbul sosyetesinin şık hanımları tenisten sonra Basketbole merak sardırmışlardı. Denilebilir ki davul ve zurna örfi idare kumandanlığı tarafından yasak edildikten sonra, Basketbol arzulanan nezakete yeniden kavuşmuştu. Eğer bu yasaklar itiyat halini alacak olursa, ilerde bu sporda aristokrasiye doğru bir kayış müşahede edilecektir. Umumi kanaat kuvvet ölçülerinde ağır basan Fe-

nerbahçenin maçı açık farkla kazanacağı merkezinde toplanıyordu. Fakat hiç te tahmin edildiği gibi olmadı. Taraflar uzun senelerin renk rekabeti yüzünden gayet sinirli bir hava içersinde oyuna başladılar. Ve bu bava maçın sonuna kadar devam etti. Yapılan sayıların ekserisi favul atışındandı. Sele oyunun sonuna doğru dev basketbolcülerin beşer favul alarak sahayı-terk etmeleri asap gerginlini göstermeye kâfi idi. Mücadele kudreti bakımından vasatın altında cereyan eden müsabakanın sonunda Fenerbahçe kuvvetli rakibini 62-66 yenerek Teşvik Turnuvası şampiyonu oldu.

Futbol

Federasyona hücumlar

Futbol federasyonunun diğer komiteleri lağvederek, yerine tam selâhiyetli "TEKNİK MÜŞAVERE" hey'eti adlı bir komiteyi getirmesi spor mahfillerinde bir takım söylentilere yol açtı. Geride bıraktığımız haftanın en mühim konusu bu idi. Lik maçlarının mahalli secimler sebebile tehir edilmesi, spor yazarlarının bu mevzu üzerinde daha fazla durmalarını icap ettirmişti. Bu icap biraz mevzuun cazibesinden, - doğrusuna söylemek icap ederse * biraz da haftanın spor faaliyeti bakımından kısır olmasından ileri gelmekteydi. Vakı'a üzerine fazla şimşek çeken teknik heyetin hakikaten tayini kanunsuzdu. Verilen vasi selâhiyet, komite üyeleri tarafından iyiye kullanılmamıştır denemez. Çünkü; üyeler henüz bir icraatte dahi bulunmuş değillerdir. Tayinlerinden bu tarafa yaptıkları tek iş İstanbul karmasına (24) profesyonel futbolca seçmiş olmalarıdır. Bunda ufak tefek hatalar olmuştur amma; bu hatalar neticeyi değiştirecek veyahut mevcut çalışmayı aksatacak neviden değildir.

Karma kelimesinden çıkan ihtilâf

Çalışma mevzuunda federasyonun tesbit etmiş olduğu program üç şehrin futbolcularını "karma" namı altında karşılaştırmaktı. Bundan elde edilecek netice yani; daha açık bir ifade ile; bu maçlarda kendisini gösteren futbolcular milli takanın nihai kadrosuna gireceklerdi. Acaba bu şekilde yapılacak bir secimi arzulanan neticeyi verecek mi idi?.. Bana ne evet, ne de hayır denilebilirdi. Evet üç şehirde bulunan profesyonel sporcular kendilerini yakından takip eden teknik heyet azalarının tenkid süzgecinden geçecekler ve her biri teker teker, not alacaklardı. Bu hakikat futbolcular tarafından bilinmekte idi. İşte sahaya bu düşüncenin tesiri ile çıkan futbolcular daha ziyade şahsi hareketlere başvurarak kendilerini secicilere beğendirmek yoluna sapmaktaydılar. "Pek tabii olarak bunun neticesinde takım oyunu diye birşey ortada kalmıyordu. Bu itibarla bu üç şehir arasında şu sıralarda yapılan karşılaşmalar bizleri ilerisi için kati bir hükme götürmekten uzakta bulunuyor...

Münakaşanın başlangıcı

Tam bu şurada Beşiktaş klübü Umumi kaptanı Sadri Usoğlu'nun federasyona sert bir lisanla tenkit ettiği görüldü. İsmine spor muhitinde sık sık rastlanan Umumi kaptan gerçekten haksız değildi. Federasyon mevcut profesyonellik talimatnamesinin gayet sarih olan "30"ncu maddesini çiğniyordu. Mezkûr madde şehir karmalarının ancak profesyonel küme tertip komitesi tarafından, yapılacağını amirdi. Usoğlu diyordu ki: "Bu tertip komitesinin selâhiyetine açıktan açığa bir tecavüzdür. Federasyon "karma" kelimesini kaldırıp yerine "Milli" kelimesini koymuş olsaydı icraatleri hiç bir zaman tenkit edilmezdi" İlâveten "federasyon üç şehir arasında yapmış olduğu bu turnuvayı milli takıma eleman seçmekten, ziyade hasılat temin etmek gayesile yapmıştır". Demekte idi. Bu husus hakikaten akla yatanı idi. Çünkü; nasıl olsa milli takım geçen senelerde olduğu gibi gene İstanbuldan kurulacaktı. Ankara ve İzmir bölgesinden kadroya bir eleman alınması dahi şüpheliydi...

Diğer tenkitler

Mükellefiyet kanonunun yadigarı olan Beden Terbiyesi talimatnasindeki en ufak maddeleri dahi ezbere bilen spor otoriteleri, hafta içersinde "TEKNİK MÜŞAVERE" hey'etinin selâhiyetsizliğini belirten yazılar yazmakta idiler. Söylenilen ve yazılanların federasyona hırpalamış olduğunda zerrece şüphe yoktu. Nitekim bu işin müdafiliğini yapan gazetecilerin akabinde harekete geçtikleri görüldü. Onlar daha ziyade tenkit edenleri susturmak yoluna sapıyorlardı. Fakat herşeye rağmen mevcut talimatnameyi çok iyi bilenler efkarı umumiyenin hakiki temsilciliğini yapmakta idiler. Yürürlükteki talimatnamede federasyona müşavir heyet olarak sadece "Merkez hakem" komitesi gösteriliyordu. Bunun haricinde hiç bir hey'et resmi bir sıfat takınamazdı. İşin garibi Merkez Hakem komitesindeki azaların, vazifelerine bir tecavüz vaki olmasına rağmen seslerini çıkarmayışları ve susmaları idi. Durum, hayatlarından memnun olduklarını gösteriyordu!

Güreş

Japonya seyahati

Başında lacivert bir bere bulunan uzun boylu gözlüklü bir zat tayyareye binmeden evvel: "Pek iyi hazırlandık sayılamayız. Buna rağmen takımımızdan ümitliyim. Japonlar daha ziyade hafif kilolarda iyi elemanlara sahip bulanmaktadırlar. Fakat gene de neticeden eminim. İnşallah talihimiz bize yardan eder". Diyordu. Gözlüklü ve başında lacivert bere bulunan şahıs Güreş Federasyonu başkanı Vehbi Emre idi. Mevzubahis hadise geçen hafta Pazar gecesi Yeşilköy hava meydanında cereyan ediyordu. Bilindiği gibi, Japonya'ya tamamen genç ve kabiliyetleri meçhul güreşçilerle seyahat ediliyordu. Giden takan için üçüncü sınıftı diyebiliriz. Fakat kendilerine bağlanılan ümitler aksine çok büyüktü. Yarının ne olacağı ancak bu müsabakaların neticesinde belli Olacaktı. Japonya'da biri milli ve diğer dördü de temsili olmak üzere tam beş karşalaşma yapılacaktır. Melburn Olimpiyatları arifesinde, gençlerimizin gösterecekleri başarı yukarıda da söylediğimiz gibi bizleri istikbale ümitle baktıracakta. N. S.

Milli Güreş Takımı

Acaba ne yapacaklar ?

ATÇILIK

Yarışlar

Starttan varışa

Geçen Cumartesi günü 2 yaşlı İngilizlerin handikapında, start verilir verilmez trübunierden protesto nidaları yükseldi. Yarış seyircileri, öteden beri startlardan memnun değildi. Fakat, şimdiye kadar böylesi görülmemişti. Yarışa katılan tayların yarısından çoğu, ilk kaçan taydan elli metre sonra çıkmağa muvaffak oldu. *1* yaşlı bir tayın, bu mesafeyi kapamasına imkân yoktu. Nitekim, yarış ta ilk sıkan tayın- Karamba - galebesiyle neticelendi. Halk, bundan evvelki yarışlarda starterin gösterdiği titizliği *göz* önünde tutarak, bu yarışta bu derece kötü, bu derece müsamahalı bir çıkışın sebeplerini aramaya koyuldu. Bir kısmı sebebi keşfettiklerini bile sandılar: bu yarışa starterin atı da yazdı idi. At yarışlarında hileli hareketlerin alıp yürüdüğüne, ortada görünür bir delil olmamasına rağmen, inananlar starterin kendi atını kaçırmaya çalıştığını sanıyorlardı. Bu şekilde düşünenler yanılıyorlardı. Zira starter Cevdet Karataş, yarış sahasında hileden çok dedikodunun bakim olduğunu gayet iyi bilenlerdendi. Bu sebeple de kendi atının koştuğu yarışlarda starterlik vazifesini yapmıyordu. Bu hafta da prensibinden ayrılmamış ve atı koştuğu için, start bayrağını elinden bırakmış, gelip tribüne oturmuştu. Bu yarışta starterin iki yardımcısı olmasına rağmen startı Tarım Bakanlığı yarış organizatörü Necati Ünsal vermişti. Necati Unsal, bilgi ve tecrübesinin yarışçılığın her sahasında istifade edilmeye lâyık olduğuna samimi olarak inanıyordu. Üç. beş yıl önce starterlik te yapmıştı. Bugün meydanı boş bulunca» biraz eski hatıraların ter siri ile, biraz da "işte start böyle verilir" diyebilmek için otomobile atlayıp starta gitti. Atları sıraya soktu ve düğmeye bastı, start verildi. Netice, sabık starter de dahil, kimseyi memnun etmedi.

Madalyonun tersi

A tyarışları Organizatörü Necati Ünsal, aynı zamanda handikapör ve muvasalat hakemi idi. Nizamnameye göre, bu vazifeleri, kendisini muvasalat esnasında hakem kulesinde bulunmaya mecbur ediyordu. Ne cati Ünsal, start vermeye giderek sade Startı bozmakla kalmamış, deruhte ettiği diğer vazifeleri de nizamnamenin emrettiği şekilde ifa edememiştir. Esasen, komiser, handikapör, muvasalat vs tartı hakemleri ile starterler Tarım Bakanlığı tarafından tayin edilirler. Mücbir sebepler karşısında bu vazifelilerden biri gelmediği takdirde, yerine vazife görecek şahsı, komiserler tayin eder. Necati Ünsal, cumartesi günü son koşuda gönüllü starterlik yaparken ne Tarım Bakanlığı tarafından, ne de komiserler heyetince bu işle vazifelendirilmiş bulunuyordu.

Tashih edilen hata

Kıvırcık saçlı, şişman kayıt memuru önündeki programı tetkik ederken, birdenbire durdu. Vazifesine ait işlerdeki vukufu ve dikkati ile öğünmeyi severdi. Buna rağmen ortada bir hata vardı. Nasıl olmuştu da bunu zamanında farkedememişti. Tam telâşlanıp, öfkeye kapılmak üzere idi ki, dudaklarında kendisine has, müstehzi ifade belirdi. Hatayı gene ilk defa kendisi farketmiş bulunuyordu. Hem kendi hatası, handikapörün hatası yanında çok ufak kalıyordu. Burada asıl hata handikapöre aitti. Müsterih bir eda ile Hipodrom Müdürüne gitti ve mevcut hatayı bildirdi. Hipodrom Müdürü de telâşlanmıştı. Fakat zeki kayıt memuru, meselenin hal tarzını bile bulmuştu.

Ali Han - Townsend
Sosyeteyi altüst edecekler

' "Göztepe" isimli bir arap atı, yanlış beyanname verilerek, iştirak etmeye hakkı olmayan bir handikapa kaydettirilmişti. Bu handikapa, koşu kazanmamış atlar giremiyordu. "Göztepe" o güne kadar yarış kazanmamıştı. Kayıt memuru, verilen beyannameyi esas ittihaz ederek kaydı yapmıştı. Beyannameyi veren at sahibi de, kayıt memuru da hatalı idi. Fakat asıl hatayı handikapör yaptı, Kayıtlı atların şimdiye kadar aldıkları dereceleri ve arzettikleri formu esas ittihaz ederek taşıyacakları sıkleti tespit etmekle vazifeli olan handikapör, şimdiye kadar koşu kazanmamış olan Göztepe'ye de sıklet vermişti. Handikaporiin "Göztepe'nin yarış kazanıp kazanmadığını bilmesi lâzımdı. Bunu bilmeden sıklet veremezdi. Handikapör "Göztepe" nin henüz bir tek yarış bile kazanmadığını bilmiyordu ama onun taşıyacağı sıkleti tespit etmişti.

Ortaya bir emrivaki çıkmıştı. Programlarda "Göztepe"nin ismi vardı. Koşuya iştiraki diğer at sahipleri tarafından protesto edilebilirdi. Diğer taraftan, "Göztepe"nin sahibi de bir hak iddia edebilirdi. Herşeyin olduğu gibi bunun da çaresi bulundu. At sahibi müdüriyete çağırılarak, para cezası tehdidi ile, atım koşudan çekmeye razı edildi. Mesele kapandı.

Handikapörün ücreti

Y arış idaresinde vazife gören komiser, handikapör, hakem ve starterler Tarım Bakanlığı tarafından tayin edilirler; fakat bunların ücretlerini yarış idaresi öder. Bu ücretin ne olacağını da yarış idaresi tespit etmektedir. Bütün vazifeliler, muayyen bir ücret alırlar. Ücreti gayri muayyen olan sadece handikapörlerdir. Zira handikapörler, diğer vazifelilerden başka bir ücret sistemine bağlıdırlar. Handikapörler, handikaplara yazılan atların kaydiyelerini ücret olarak alırlar. Bu kaydiyelerin yekûnu da yılda elli bin liraya varmaktadır. Yazış nizamnamesinde, handikapörlerin, kaydiyeleri alacağına dair bir madde mevcut değildir. Aksine bu kaydiyelerin yarış geliri sayılacağı nizamnamede sarahaten ifade edilmiştir. Handikapörlerin aldığı bu yüksek ücret, diğer vazifelilerin istinasını çekmekte ve haklı olarak ücret tespitinin daha adil esaslara bağlanması istenmektedir. -

Centilmenler

Townsend ve Ali Han

Özdemir Atman geçen hafta kendi atı Server ile kazandığı centilmen yarışından indikten sonra kendisini tebrik edenlere son derece sevinçli bir halde, "İlkbahara artık böyle üç dört atın katıldığı centilmen koşuları seyretmiyeceksiniz, dedi. Atman Kupası yarışına katılmak için, Townsend ve Ali Han bile Ankara'ya gelecekler."

Hakiki bir atçı ve iyi bir binici olan Özdemir Atman, kendi adını taşıyan kupa koşusunun son derece cazip bir hale gelmesini temin etmek ve bu suretle pek rağbet görmeyen amatör biniciliğe yeni heveskârlar kazandırmak maksadı ile dünyanın en meşhur Jokeylerine birer davetiye göndererek, 1956 Haziranında Ankara'da yapılacak olan yarışlara çağırmıştır. Bunlar arasında bir çoğu bu daveti müsait karşılamışlar ve Ankara'ya geleceklerini bildirmişlerdir. Müspet cevap verenler arasında Townsend ve Ali Han da vardır. AT Han Atman Kupasında bineceği at da beraberinde getirecektir.

her
hesapsahibine
birEV
MUHABANK

Türkiye Jokey Klübü

Sonbahar Atyarışları

BU HAFTA

JOKEY KLÜBÜ KUPASI

3 ve daha yukarı yaştaki safkan

İngilizlere mahsustur.

İkramiyesi: 15.000 T.L.

Yarışlar

19 Kasım Cumartesi saat 13 de

ve

20 Kasım Pazar saat 13 de BAŞLAR

Ankara Hipodrom
Müdürlüğü